

1874

1874

STORIA

1874

1874

IN ACCORDO

1874

1874

1874

Αριθ. { Πρω-
Διεξ.

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓ.

Πρὸς

ου 1914

ΥΠΟΥΡΓ.

Γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι κατ' ἀπόφασιν τῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως τῶν διδακτικῶν βιβλίων ἐποπτικῆς ἐπιτροπείας, ἡ τιμὴ τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας διὰ τὴν Α' τάξιν τῶν Ἑλληνικῶν Σχολείων ἐν ῥύλλων τυπογραφικῶν ἔξ, ὠρίσθη εἰς λεπτὰ ἐνεηήκοντα (0,90) τὸ δ' ἐπιθετέον βιβλίσημον χρώματος ῥοδίνου, ἔσται ἄξιον λεπτῶν πενήκοντα ἔξ (0,56).

Ἐγγελλόμεθα ὅπως συμμορφωθῆτε πρὸς τὰς ἀποφάσεις ταύτας ἠκυπώσητε δὲ τὴν παροῦσαν ἐπὶ τῆς ἐσωτερικῆς ὄψεως τοῦ περιεχομένου τοῦ βιβλίου κάτωθι τῆς θέσεως, εἰς ἣν κατὰ τὸν νόμον ἐπικολλᾶται τὸ βιβλίσημον.

Ὁ Ὑπουργὸς

Περ. Φρειδερίκος

Ι. Δ. ΤΣΙΡΙΜΩΚΟΣ

24

Σχολικὴ Βιβλιοθήκη
Πατρ. Σχολῆς Ἱ. Σουλῆ
Σάββ. Σ. Κολωνοῦ

1916.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΒΡΑΧΝΟΥ
Καθηγητοῦ τῆς Ἱστορίας ἐν τῷ Γ' ἐν Ἀθήναις Γυμνασίῳ.

42047

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

Ἡ μὲν ἐγκυκλοπιμένη κατὰ τὸν νόμον ΓΣΑ' διὰ τὴν Α' τάξιν
τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου 1914—1918

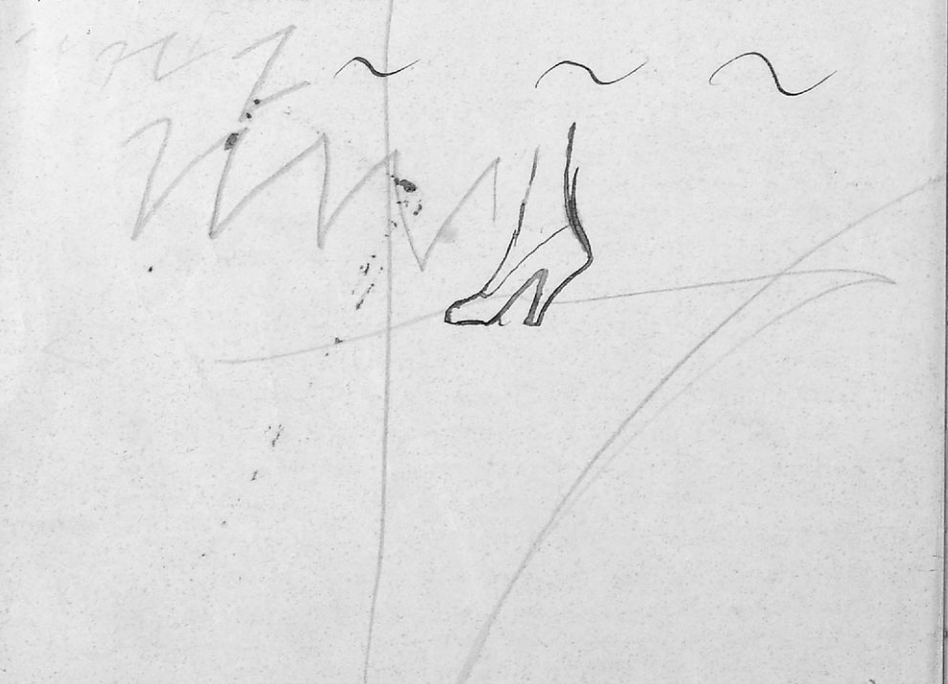

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΗΣ ΜΙΧΑΗΛ ΜΑΝΤΖΕΒΕΛΑΚΗΣ
1914

τῶν Δρυωνοειδῶν ἢ οἱ Ἄδωναιοι παρὰ τῶν σαυράβαιον τῶν
ἑγυσιαιῶν συνδυῖται. Οἱ Δρυωνοειδῶν εἰς τὴν ἑσπέρην
ἐπιπέταται ἀπορρομῆς ἐν τῶν σαυράβαιον αὐτῶν
Δρυωνοειδῶν τῶν 434.

β) Οἱ Δρυωνοειδῶν ἀπορρομῆς τῶν Ἄδωναιον, ἐν τῶν αὐτῶν
ἀπορρομῆς τῶν Ἄδωναιον, ἢ αὐτῶν γὰρ ἀπορρομῆς αὐτῶν Δρυωνοειδῶν
τῶν ἐν τῶν Δρυωνοειδῶν ἀπορρομῆς ἀπὸ τῶν σαυράβαιον τῶν Ἄδωναιον
αὐτῶν. Οἱ Ἄδωναιοι γὰρ ἀπορρομῆς τῶν ἀπορρομῆς τῶν Ἄδωναιον ἀπορρομῆς
ἀπορρομῆς ἢ ἀπορρομῆς ἢ ἀπορρομῆς αὐτῶν παρὰ τῶν σαυράβαιον ἢ παρὰ τῶν
ἀπορρομῆς.

Δρυωνοειδῶν ἐν ἀπορρομῆς. Ἐπειδὴ οἱ Δρυωνοειδῶν ἀπορρομῆς ἀπορρομῆς
αὐτῶν τῶν ἀπορρομῆς παρὰ τῶν σαυράβαιον τῶν Ἄδωναιον ἢ παρὰ τῶν σαυράβαιον
ἀπορρομῆς ἀπορρομῆς. Ἐπειδὴ τῶν ἀπορρομῆς τῶν Δρυωνοειδῶν
ἀπορρομῆς ἐν ἀπορρομῆς ἀπορρομῆς ἢ ἀπορρομῆς τῶν Δρυωνοειδῶν
ἀπορρομῆς, καὶ ἢ ἀπορρομῆς αὐτῶν ἀπορρομῆς τῶν Δρυωνοειδῶν
ἀπορρομῆς παρὰ τῶν Ἄδωναιον.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΧΑΪΚΗΣ ΣΥΜΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ (Προϊστορική εποχή)

Μάθημα 1ον (§ § 1 και 2)

§ 1. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Τίνες ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ πόθεν κατῆγοντο δὲν δυνάμεθα ἀκριβῶς νὰ γνωρίζωμεν, διότι αἱ εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων περὶ τοῦ ζητήματος τούτου εἶνε συγκεχυμέναι καὶ ἀσαφεῖς. Ὡς ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἀναφέρονται οἱ Πελασγοί, οἵτινες λέγεται ὅτι ἦλθον ἐκ τῆς Ἀσίας πρὸ ἀμνημόνευτων χρόνων καὶ κατέκλισαν τὰς μεσημβρινὰς χώρας τῆς καλουμένης Ἑλληνικῆς χερσονήσου. Οἱ Πελασγοὶ ἦσαν λαὸς γεωργικὸς καὶ ποιμενικὸς, εἶχον δὲ ἱκανὸν πολιτισμὸν καὶ μονίμους κατοικίας. Πρὸς κατοικίαν τῶν ἐξέλεγον εὐφόρους πεδιάδας, αἱ ὁποῖαι ὠνομάζοντο ἀργη. Ἵνα δὲ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ληστῶν, ἐκτίζον τείχη καὶ ἀκροπόλεις, τὰς ὁποίας ὠνόμαζον λαρίσας. Τὰ τείχη ἐκτίζον μὲ πελώριους λίθους, τοὺς ὁποίους προσήρμοζον τὸν ἕνα ἐπὶ τοῦ ἄλλου μὲ θαυμαστὴν τέχνην. Τὰ πελώρια ταῦτα τείχη οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον κυκλώπεια τείχη, διότι ἐπίστευον ὅτι ταῦτα ἐκτίσαν οἱ μυθολογούμενοι Κύκλωπες.

Ἐκτὸς τῶν Πελασγῶν λέγεται ὅτι καὶ ἄλλοι λαοὶ κατέκλισαν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τοὺς πανερχαίους χρόνους φέροντες ἰδιαίτερα ὀνόματα. Τοιοῦτοι ἦσαν οἱ Δρύοπες, οἱ Κραναοί, οἱ Μινῶαι καὶ ἄλλοι.

Ἄλλ' οἱ Πελασγοὶ ἦσαν τὸ πολυ-ληθέστερον καὶ ἐπικρατέστερον ἔθνος· διὰ τοῦτο δὲ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐπεκράτησεν ὡς περιλαμβάνον ὅλους τοὺς λαούς, ὅσοι κατέφκησαν ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν παναρχαίαν ἐποχὴν, καὶ ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ὠνομάσθη πελασγικὴ ἐποχὴ. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων τούτων λαῶν συνεχωνεύθησαν ὑπὸ ἐν κοινὸν ὄνομα τὸ τῶν Ἑλλήνων.

§ 2. Οἱ Ἑλληνες. — Ἑλληνικαὶ φυλαί.

Οἱ Ἑλληνες ἦσαν συγγεγεῖς πρὸς τοὺς Πελασγούς, ἀλλ' ἠρωϊκώτεροι καὶ πολεμικώτεροι. Οὗτοι εἶλοντο τὸ ὄνομα καὶ τὴν καταγωγὴν ἐκ τῶν Σελλῶν ἢ Ἑλλῶν, ἧτοι Ἑλλήνων, τῆς Ἡπείρου καὶ ἐκ τῆς αὐτοῦθι Ἑλλοπίας, ἧτοι Ἑλλάδος, μικρᾶς χώρας περὶ τὴν Δωδώνην. Ἡ φυλὴ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους ἐξετάθη μέχρι τῆς ἐν τῇ νοτίῳ Θεσσαλίᾳ Φθίας· ἐκ δὲ τῆς χώρας ταύτης ὀρμώμενοι οἱ Ἑλληνες ἐπεκράτησαν ἐφ' ὅλων τῶν λαῶν τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδωκαν καὶ τὸ ὄνομά των.

Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους οἱ Ἑλληνες εὐρίσκονται διηρημένοι εἰς τέσσαρας φυλάς, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Ἴωνας καὶ τοὺς Ἀχαιοὺς. Θέλοντες δὲ νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἐν ἔθνος, τὸ ὅποιον εἶχε κοινὴν καταγωγὴν, ἐθεώρησαν ὡς γενάρχην τὸν Ἑλληνα, υἱὸν τοῦ βασιλέως τῆς Φθίας Δευκαλίωνος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου μυθολογεῖται ὅτι ἔγεινε κατακλυσμός.

Ὁ Ἑλληὴν ἐγέννησε τὸν Δῶρον, τὸν Αἴολον καὶ τὸν Εὐσθον, ὁ δὲ Εὐσθος ἐγέννησε τὸν Ἴωνα καὶ τὸν Ἀχαιόν. Ἐκ τῶν δύο λοιπῶν υἱῶν τοῦ Ἑλληνος, Δῶρου καὶ Αἰόλου, καὶ ἐκ τῶν δύο ἐγγόνων αὐτοῦ, Ἴωνος καὶ Ἀχαιοῦ, ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' ἡ γενεαλογία αὕτη δὲν εἶνε ἀληθής. Ἐπλάσθη ἐν ἀρχῇ τῶν ἱστορικῶν χρόνων, ὅποτε τὸ ὄνομα Ἑλληνες κατέστη καθολικὸν εἰς ὅλους τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἑλληνικὴν χερσονήσον.

Μόνον Δωριεῖς, Ἴωνες, Αἰολεῖς καὶ Ἀχαιοὶ ὑπῆρξαν, οὐχὶ δὲ καὶ Δῶρος, Ἴων, Αἰολὸς καὶ Εὐσθος.

Τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἐκ τῶν ὁποίων δῆθεν ὠνομάσθησαν αἱ τέσσαρες φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων, εἶνε πλαστά. Ὡσαύτως ὑπῆρξαν Ἑλληνες· ἀλλ' Ἑλληνα ὡς γενάρχης δὲν ὑπῆρξε. Καὶ τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπλάσθη

καθ' οὗς χρόνους τὸ ὄνομα Ἑλληνες ἐπεκράτησεν ἐπὶ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἑλλάδος· ἐπλάσθη δέ, διότι οἱ Ἑλληνες ἔχοντες πλείους συνείδησιν τῆς ἐνότητός των ἠθέλησαν, ὡς προείπομεν, νὰ παραστήσωσιν ἑαυτοὺς ὡς ἓν ἔθνος ἔχον μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καταγωγὴν.

Μάθημα 2ον (§ § 3 καὶ 4).

§ 3. Οἱ Θεοὶ τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ θρησκεία τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος, τῶν Πελασγῶν, ἦτο καθαρὰ φυσιολατρεία, τουτέστιν ἐλάτρευον οὗτοι τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, οἷον τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην, τὴν γῆν, τὸν οὐρανόν, τὸ πῦρ, τὸν ἄνεμον καὶ ἄλλα. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἡ ζωηρὰ φαντασία τῶν Ἑλλήνων ἐπροσωποποίησε τὰς δεικφόρους δυνάμεις καὶ τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως καὶ ἔπλασεν ἄπειρον πλῆθος θεῶν ἀνωτέρων καὶ κατωτέρων. Τοὺς θεοὺς των οἱ Ἑλληνες περιέδωκαν μορφήν ἀνθρωπίνην. Εἶχον οὗτοι, οἱ θεοί, σκέψεις, αἰσθήματα καὶ πάθη ἀνθρώπων, ἀλλ' ἦσαν ἀθάνατοι καὶ εἶχον κάλλος ἰεωῶδες, ἐπροστάτεον δ' ἐν τῷ κόσμῳ τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ δίκαιον καὶ ἐτιμῶρουν τὸ ἄδικον.

Δώδεκα ἐκ τῶν θεῶν ἐθεωροῦντο οἱ μέγιστοι πάντων καὶ ἐκαλοῦντο Ὀλύμπιοι ὡς κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς τοῦ Ὀλύμπου, ἐκεῖ ὅπου δὲν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅπου διαρκῆς γαλήνη καὶ αἰθρία ἐδασίλευεν. Ἦσαν δὲ οἱ δώδεκα Ὀλύμπιοι θεοὶ ὁ Ζεὺς, ὁ μέγιστος πάντων τῶν θεῶν, θεὸς τοῦ οὐρανοῦ, ἡ Ἥρα, σύζυγος τοῦ Διός, ἔφορος τοῦ γάμου· ἡ Ἀθηναῖα, θεὰ τῆς σοφίας· ὁ Ποσειδῶν, θεὸς τῆς θαλάσσης· ὁ Ἀπόλλων, θεὸς τοῦ φωτός· ἡ Ἄρτεμις, θεὰ τοῦ κυνηγίου· ὁ Ἄρης, θεὸς τοῦ πολέμου· ὁ Ἥφαιστος, θεὸς τῆς μεταλλουργίας· ἡ Ἀφροδίτη, θεὰ τοῦ κάλλους· ἡ Δημήτηρ, θεὰ τῆς γεωργίας· ἡ Ἐστία, προστάτις τοῦ οἰκικοῦ ἀσύλου· ὁ Ἑρμῆς, ἄγγελος τοῦ Διός, θεὸς τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν γραμμάτων.

Πλὴν τῶν δώδεκα Ὀλυμπίων θεῶν ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι, ὡς ὁ Πλούτων, θεὸς τοῦ Ἄδου· ἡ Περσεφόνη, σύζυγος τοῦ Πλούτωνος· ὁ Διόνυσος, θεὸς τοῦ αἴνου· ὁ Αἴολος, θεὸς τῶν ἀνέμων· ἡ Θέμις, θεὰ τῆς δικαιοσύνης· αἱ ἐννέα Μοῦσαι, ἔφοροι τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῶν ὥραίων τεχνῶν.

Κατὰ τὰς θρησκευτικὰς δοξασίας τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων αἱ ψυχαι τῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον μετέβαινον εἰς τὸν Ἄδην. Ἐκεῖ ἐκρίνετο ἐνώπιον τριῶν κριτῶν, τοῦ Μίνωος, τοῦ Αἰακοῦ καὶ τοῦ Ῥαδαμάνθυος καὶ τῶν μὲν δικαίων αἱ ψυχαι μετέβαινον εἰς τὰ Ἥλύσια πεδία, τῶν δὲ ἀμαρτωλῶν εἰς τὸν Τάρταρον.

§ 4. Ἑποικοί.

Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων συνετέλεσαν καὶ ξένοι ἑποικοί, οἵτινες ἤλθον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔδρυσαν ἐν αὐτῇ σπουδαία κέντρα. Τῶν ἐποίκων τούτων γνωστότατοι εἶνε ὁ Κέκροψ, ὁ Δαναός, ὁ Κάδμος καὶ ὁ Πέλοψ. Ὁ Κέκροψ λέγεται ὅτι ἤλθεν ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔγεινε βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, συνήκισε δὲ τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς εἰς δώδεκα πόλεις καὶ ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἐλαίου. Ὁ Δαναός ἤλθεν ὡσαύτως ἐκ τῆς Αἰγύπτου εἰς τὸ Ἄργος, ἔγεινε βασιλεὺς αὐτοῦ καὶ ἐδίδαξε τοὺς Ἀργεῖους τὴν ναυτιλίαν. Ὁ Κάδμος ἤλθεν ἐκ τῆς Φοινίκης εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἔκτισε τὰς Θήβας καὶ τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν καὶ εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τεichoδομίαν καὶ τὴν κατεργασίαν τῶν μετάλλων καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ ἀλφαριθμοῦ. Ὁ Πέλοψ ἐκ τῆς Λυδίας ἤλθεν εἰς τὴν Πίσαν τῆς Ἡλίδος, ἔγεινε βασιλεὺς αὐτῆς καὶ ἔδωκε τὸ ὄνομά του εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣ ὁποία πρότερον ὠνομάζετο Ἀπία. Ὁ Πέλοψ ὑπῆρξε πάππος τοῦ πολυθρυλήτου βασιλέως τῶν Μυκηνῶν Ἀγαμέμνωνος.

Ἄλλὰ τὰ περὶ ἐποίκων λεγόμενα εἶνε μυθώδη, καθὼς μυθώδης εἶνε καὶ ὅλη ἡ ἀρχαιστάτη τῶν Ἑλλήνων ἱστορία, μαρτυροῦσι δὲ μόνον ὅτι μεταξὺ Ἑλλάδος καὶ Ἀνατολῆς ὑπῆρχεν ἐπικοινωνία καὶ ἐπίμιξις καὶ ὅτι ἡ προηγμένη Ἀνατολὴ σπουδαίως ἐπέδρασεν ἐπὶ τῆς θρησκείας, τῶν πολιτικῶν θεσμῶν καὶ τοῦ ὄλου βίου τῶν Ἑλλήνων. Καὶ ἀληθῶς ἡ Ἑλλάς εὗρίσκετο εἰς συχνὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν Αἰγυπτίων καὶ ἰδίᾳ τῶν ναυτικῶν Φοινίκων. Ἀμφότεροι οἱ λαοὶ οὗτοι πρῶτόμωχα εἶχον ἀναπτύξει ἴδιον πολιτισμὸν, ὁ δὲ πολιτισμὸς αὐτῶν ἐπέδρασεν ἐν πολλοῖς ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν Ἑλλήνων. Περὶ τῶν δύο τούτων λαῶν, ὡς καὶ περὶ τῶν Βαβυλωνίων, λέγομεν ὀλίγα κατωτέρω.

§ 5. Αἰγύπτιοι. — Φοίνικες. — Βαβυλώνιοι.

Ἡ Αἴγυπτος κατέχει τὴν βορειοανατολικὴν γωνίαν τῆς Ἀφρικῆς καὶ διαρρέεται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Νείλου. Ἡ θρησκεία τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ἦτο φυσιολατρεία. Ἐλάτρευον οὗτοι τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως, ἀνώτερος δὲ θεὸς ἦτο ὁ θεὸς τοῦ ἡλίου Ῥά, ἔχων ἀνθρωπίνην μορφήν. Οἱ νεκροὶ ἐτύγγανον ἰδιαιτέρας ἐπιμελείας, ταριχεύομενοι ὡς μομίαι. Πολίτευμα ἐν Αἰγύπτῳ ἦτο ἡ κληρονομικὴ βασιλεία, οἱ δὲ βασιλεῖς ἐθεωροῦντο ὡς υἱοὶ τοῦ ὑπερτάτου θεοῦ Ῥά. Οἱ βασιλεῖς τῆς Αἰγύπτου Χέψ, Χεφρὰν καὶ Μυκερῖνος ἔκτισαν τὰς θαυμασίας πυραμίδας.

Οἱ Φοίνικες κατόικουν τὴν στενὴν πλησίον τῆς θαλάσσης λωρίδα πρὸς δυσμὰς τοῦ Λιβάνου, ἡ ὁποία εἶνε πλουσία εἰς λιμένας. Ἡ θρησκεία τῶν Φοινίκων ἦτο ὁμοία μὲ τὴν θρησκείαν τῶν Βαβυλωνίων, τουτέστιν ἀστρολατρεία, ἀλλὰ παραμεμορφωμένη διὰ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς ὠμότητος. Κυριώτατοι θεοὶ ἦσαν ὁ Βάαλ καὶ ἡ Ἀσιόραη. Σπουδαιότεραι δὲ πόλεις ἐν Φοινίκῃ ἦσαν ἡ Σιδὼν καὶ ἡ Τύρος.

Οἱ Φοίνικες ἦσαν λαὸς ναυτικώτατος καὶ ἐμπορικώτατος, ἔδρευαν δὲ διαφόρους ἀποικίας, ὡς τὴν Καρχηδόνα εἰς τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, τὸν Πάνορμον εἰς τὴν Σικελίαν, καὶ τὰ Γάδειρα εἰς τὴν Ἰσπανίαν. Διὰ τῶν πλοίων των μετέφερον εἰς τὰς χώρας τῆς Δύσεως τὸν ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Βαβυλωνίᾳ πολιτισμόν. Οἱ Φοίνικες θεωροῦνται ὡς ἐφευρέται τῶν γραμμάτων, τῆς ἀριθμητικῆς, τῆς ὕαλου, τῆς ἐριουργίας καὶ τῆς διὰ τῆς πορφύρας βαφῆς.

Οἱ Βαβυλώνιοι κατόικουν τὴν πεδιάδα τὴν κειμένην μεταξὺ τῶν ποταμῶν Εὐφράτου καὶ Τίγρητος, κατὰ τὸν κατώτατον αὐτῶν ῥοῦν, καὶ ἡ πρωτεύουσα αὐτῶν ὠνομάζετο Βαβυλὼν. Παρὰ τοῖς Βαβυλωνίοις ὑπῆρχεν ἀκριβὲς σύστημα μέτρων καὶ σταθμῶν, τὸ ὁποῖον διεδόθη καὶ εἰς ἄλλας χώρας, εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἑλλάδα· ὑπῆρχε προσέτι παρ' αὐτοῖς σημαντικὴ βιομηχανία, ἐξηπλωμένον ἐμπόριον καὶ πολὺ ἀνεπτυγμένον δίκαιον.

Ἡ θρησκεία τῶν Βαβυλωνίων ἦτο ἀστρολατρεία. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως δὲ τοῦ θρησκευμάτος των οἱ Βαβυλώνιοι ἠσχολήθησαν πολὺ

εις τὴν ἀστρονομίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔκαμον μεγάλας προόδους. Ἡ ὕψιστη ἀκμὴ τοῦ Βαβυλωνιακοῦ κράτους συμπύπτει μὲ τὴν βασιλείαν τοῦ Ναβουχοδονόσορος (604—561), ὁπότε ἡ Βαβυλὼν ἦτο ἡ λαμπροτέρα πόλις τοῦ κόσμου.

Μάθημα 4ον

§ 6. Αἱ περὶ ἡρώων παραδόσεις.

Τὰ συμβάντα τὰ ἀναγόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τῆς Ἑλλάδος παρεδόθησαν εἰς τὰς μεταγενεστέρας γενεάς διὰ μυθικῶν διηγήσεων. Κατὰ τὰς μυθικὰς ταύτας διηγήσεις ἡ ἀρχαιοτάτη ἐποχὴ τῆς Ἑλλάδος ὑπῆρξε κατ' ἐξοχὴν ἡρωϊκὴ. Ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀνώτεροι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων κατὰ τὴν σωματικὴν δύναμιν καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς, κατεπολέμησαν ληστίας, κατέβαλον θηρία καὶ τέρατα καὶ οὕτω προήγαγον τὸν πολιτισμὸν τῆς χώρας. Τοὺς ἀνδρας τούτους ὁ λαὸς ὠνόμαζεν ἡρώας· καὶ μετὰ θάνατον ἐλάτρευεν ὡς ἡμίθεους. Πᾶσα πόλις καὶ πᾶσα φυλὴ εἶχεν ἰδίους ἡρώας, οἱ ὅποιοι ἐφημίζοντο ὅτι κατήγοντο ἐκ τῶν θεῶν καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ Διός. Ἄλλ' αἱ πράξεις, αἱ ὁποῖαι ἀπεδίδοντο εἰς αὐτούς, ἀνήκουσ μᾶλλον εἰς τὰς μυθώδεις καὶ πολλακίς ἀλληγορικὰς παραστάσεις αὐτὰ δὲ τὰ πρόσωπα τῶν ἡρώων ἢ δὲν ὑπῆρξάν ποτε ἢ δὲν ἔπραξαν ὅποια ἢ εὐπιστία τοῦ λαοῦ ἀπέδωκεν εἰς αὐτὰ.

α') Ὁ Ἡρακλῆς.

Ὁ Ἡρακλῆς ἐλέγετο ὅτι ἦτο υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς θνητῆς Ἀλκμήνης, ἔμελλε δὲ κατὰ τὴν πρόρρησιν τοῦ Διὸς νὰ βασιλεύσῃ εἰς τὰς Μυκῆνας· ἀλλὰ τῇ ἐνεργείᾳ τῆς ζηλοτύπου Ἡρας, συζύγου τοῦ Διός, ὁ θρόνος τῶν Μυκηνῶν περιήλθεν εἰς τὸν ἐξάδελφον τοῦ Ἡρακλέους Εὐρυπθέα, ὁ δὲ Ἡρακλῆς διετάχθη νὰ δουλεύσῃ ἐπὶ δώδεκο ἔτη εἰς τὸν ἐξάδελφόν του ἐκτελῶν ἀγογγύστως τὰς διαταγὰς ἐκείνου.

Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο ὁ Ἡρακλῆς διατασσόμενος ὑπὸ τοῦ Εὐρυπθέως ἐξετέλεσε δώδεκα καταπληκτικὰ καὶ παρατόλμους ἄθλους, διὰ τῶν ὁποίων ἐγενεῖν ὁ ὀνομαστότατος τῶν ἡρώων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, μετὰ δὲ τὸν θάνατόν του ἐλατρεύθη ὡς ἡμίθεος.

β') Ὁ Θησεὺς καὶ ὁ Μίνως.

Ὁ Θησεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Ἀττικῆς Αἰγέως καὶ τῆς

Αἴθρας, θυγατρός τοῦ βασιλέως τῆς Τροίης Πιθέως. Καί ὁ Θησεύς κατώρθωσε μεγάλα καί θαυμαστά κατορθώματα, τὸ δὲ ἀξιολογώτατον πάντων ἦτο ὅτι ἀπήλλαξε τὴν πατρίδα του ἀπὸ αἰσχροῦ καί ἐπονιδίστου φόρου, τὸν ὅποιον οἱ Ἀθηναῖοι ἐπλήρωνον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα. Ὁ Μίνως ὑπῆρξε σοφὸς νομοθέτης τῆς Κρήτης, διὰ δὲ τοῦ κραταιοῦ στόλου του ἐθαλασσοκράτει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Νικήσας δὲ τοὺς Ἀθηναίους ἐν πολέμῳ ὑπεχρέωσεν αὐτοὺς νὰ πέμπωσι κατ' ἔτος ἑπτὰ νέους καί ἑπτὰ νεάνιδας. Τὰ θύματα ταῦτα ὁ Μίνως ἔρριπτεν ὡς βοράν, ἦτοι τροφήν, εἰς τὸν ἐντὸς τοῦ περιφήμου Λαδυρίνθου, πλησίον τῆς Κνωσοῦ, ἐγκλεισμένον Μινώταυρον. Ὁ Θησεύς συγκαταλεχθεὶς ἐκουσίως μεταξὺ τῶν θυμάτων τοῦ Μινωταύρου καί ἐλθὼν εἰς Κρήτην, διὰ τῆς βοθηθείας τῆς θυγατρὸς τοῦ Μίνωος Ἀριάδνης, ἣτις συνεπάθησε πρὸς αὐτόν, ἐφόρευσε τὸν Μινώταυρον, ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἔγεινεν ἐνθουσιωδῶς δεκτὸς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καί ἀνηγγορεύθη βασιλεὺς ἀντὶ τοῦ ἀποθανόντος πατρὸς του.

Ὁ Θησεύς γενόμενος βασιλεὺς ἐκυβέρνησε τὴν χώραν μετὰ πολλῆς συνέσεως καί δυνάμειος. Ἡ Ἀττικὴ ἐπὶ Κέκροπος ἀπετελεῖτο ἐν δώδεκα πόλεων, ἐκάστη δὲ αὐτῶν εἶχεν ἰδίους ἄρχοντας καί ἴδιον βουλευτήριον. Ὁ Θησεύς κατήργησε τὰ βουλευτήρια ταῦτα καί ἤνωσε πολιτικῶς τὰς δώδεκα πόλεις ὑπὸ μίαν ἀρχήν, καταστήσας κέντρον καί πρωτεύουσαν τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔδρυσεν ἐν κοινὸν βουλευτήριον. Ἀλλὰ τέλος ἐξορισθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων μετέβη εἰς Σκυρον, ὅπου ἐφονεύθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς νήσου Λυκομήδους.

Μάθημα 5ον (§ 7 καὶ 8)

§ 7. Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ἐκτὸς τῶν μεμονωμένων κατορθωμάτων τούτου ἢ ἐκείνου τοῦ ἥρωος συνέδησαν κατὰ τοὺς μυθικοὺς χρόνους καί πολεμικαὶ ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔλαβον μέρος πολλοὶ ἥρωες. Πρώτη τοιαύτη κοινὴ ἐπιχείρησις ἀναφέρεται ἢ Ἀργοναυτικὴ ἐκστρατεία.

Ὁ Φρίξος καί ἡ Ἑλλη, τέκνα τῆς Νεφέλης καί τοῦ Ἀθάμαντος, βασιλέως τοῦ ἐν Βοιωτίᾳ Ὀρχομενοῦ, φεύγοντα τὴν ὀργὴν τῆς μητρικῆς τῶν Ἰνου ἐπέβησαν τοῦ χρυσομάλλου πτερωτοῦ κριοῦ, τὸν ὅποιον ἔδωκεν εἰς αὐτὰ ἡ μήτηρ των, καί φερόμενα ὑπὲρ τὴν θάλασ-

σαν διηυθύνοντο πρὸς ἀνατολάς. Καθ' ὁδὸν ἡ Ἑλλη ζαλισθεῖσα ἔπεν-
 σεν ἐκ τοῦ κριοῦ καὶ ἐπνίγη εἰς τὸν πορθημὸν τὸν ἐνώνοντα τὴν Προ-
 ποντίδα μετὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, ὅστις ἀπ' αὐτῆς ὠνομάσθη
 Ἑλλάσποντος· ὁ δὲ Φρίξος ἐξακλουθῆσας τὴν πορείαν του ἔφθασεν
 εἰς τὴν Κολχίδα, εἰς τὰ ἀνατολικά παράλια τοῦ Εὐξείνου πόντου.
 Ἐκεῖ τὸν μὲν κριὸν ἐθυσίασεν εἰς τὸν Δία, τὸ δὲ δέρμα, ἦται τὸ δέρμα,
 ἐδώρησεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κολχίδος Αἰήτην, ὅστις ἐκρέμασεν
 αὐτὸ εἰς τὸ ἱερὸν ἄλσος τοῦ Ἄρεως καὶ ἔθεσέ φύλακα ἕνα δράκοντα
 ἀκοίμητον.

Ὁ βασιλεὺς τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Ἰωλκοῦ Πελίας διέταξε τὸν ἀνεψιὸν
 του Ἰάσωνα νὰ τῷ φέρῃ ἐκ τῆς Κολχίδος τὸ χρυσόμαλλον δέρας.
 Ὁ Ἰάσων ναυπηγῆσας πεντηκόντορον, ἦται ναὺν πεντήκοντα κωπίων,
 τὴν ὁποίαν ὠνόμασεν Ἀργώ, ἐξέπλευσεν ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ μετ' ἄλλων
 ἡρώων· φθάσας δὲ εἰς τὴν Κολχίδα κατώρθωσε τῇ βοήθειᾳ τῆς θυγα-
 τρὸς τοῦ Αἰήτου Μηδείας νὰ λάβῃ τὸ χρυσόμαλλον δέρας. Μετὰ τοῦτο
 ὁ Ἰάσων ἐπέστρεψεν εἰς Ἰωλκὸν παραλαβὼν μεθ' ἑαυτοῦ καὶ τὴν
 Μηδείαν.

§ 8. Πόλεμος τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Θηβῶν Οἰδίπους εἶχε δύο υἱούς, τὸν Ἐτεοκλῆ
 καὶ τὸν Πολυνεΐκη, καὶ δύο θυγατέρας, τὴν Ἀντιγόνην καὶ τὴν Ἰσμή-
 ην. Ἀποθανόντος τοῦ Οἰδίπουος παρέλαβον τὴν βασιλείαν οἱ δύο
 υἱοὶ του καὶ συνεφώνησαν νὰ βασιλεύσιν ἐναλλάξ, ἕκαστος ἀνὰ ἓν
 ἔτος. Ἄλλ' ὁ Ἐτεοκλῆς, ἀφοῦ ἐδοσίλευσε πρῶτος, ἠρνήθη ἔπειτα
 νὰ παραδώσῃ τὴν ἀρχὴν εἰς τὸν ἀδελφόν του μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ἔτους.
 Γόττε ὁ Πολυνεΐκης ὀργισθεὶς κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Ἄργου·
 Ἀδραστον, γίνεται γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπὶ θυγατρὶ καὶ ἐκστρατεύει κατὰ
 τοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ πόλεμος οὗτος ὀνομάζεται «Πόλεμος τῶν ἐπτὰ
 ἐπὶ Θήβας», διότι ἐπτὰ στρατηγοὶ ἐξεστράτευσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν
 τοῦ Ἀδράστου. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐνίκησαν οἱ Ἄργεῖοι, ἀλλ' ἔπειτα
 κπεκροῦσθησαν. Τότε ὁ Πολυνεΐκης προτείνει νὰ κριθῇ ὁ ἀγὼν διὰ
 μονομαχίας. Μονομαχοῦσι λοιπὸν ὁ Ἐτεοκλῆς καὶ ὁ Πολυνεΐκης
 καὶ φονεύονται καὶ οἱ δύο.

Ὁ Κρέων, θεὸς πρὸς μητρὸς τῶν βασιλοπαίδων, παρέλαβε τὴν
 βασιλείαν καὶ διέταξεν ὁ μὲν Ἐτεοκλῆς νὰ κηδευθῇ καὶ ἀποδοθῶν

εἰς αὐτὸν αἰ συνήθεις εἰς τοὺς νεκροὺς τιμαί, τὸ δὲ σῶμα τοῦ Πολυ-
 νείκους, ὡς πολεμήσαντος κατὰ τῆς πατρίδος, γὰ μείνη ἄταφον καὶ νὰ
 γείνη βορὰ τῶν κυνῶν καὶ τῶν ὀρνέων. Ἄλλ' ἡ εὐσεβὴς καὶ μεγαλόφρων
 ἄδελφὴ τοῦ Πολυνείκους Ἀντιγόνη παραβχίνει τὴν σκληρὰν καὶ ἀδικον
 διαταγὴν τοῦ τυράννου καὶ θάπτει τὸν ἀδελφόν της, συλληφθεῖσα δὲ
 θανατώνεται. Ἄλλὰ καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Κρέοντος Αἴμων, μνηστὴρ τῆς
 Ἀντιγόνης, αὐτοκτονεῖ ἐπὶ τοῦ τάφου αὐτῆς, καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Κρέ-
 οντος Εὐρυδίκη μαθοῦσα τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ της ἀπαγχονίζεται.
 Οὕτω τὰ δυστυχήματα ἐπῆλθον τὸ ἐν κατόπιν τοῦ ἄλλου ἕνεκα τῆς
 σκληρότητος τοῦ Κρέοντος καὶ τῆς ἀσεβείας αὐτοῦ πρὸς τὰ θεῖα.

Μάθημα 6^{ον} (§ § 9 καὶ 10)

§ 9. Ὁ Πρωϊκὸς πόλεμος.

Εἰς τὰ βορειοδυτικὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἔκειτο τὸ βασι-
 λειον τῆς Τροίας, τοῦ ὁποῦ προτειούσα ἦτο τὸ Ἴλιον.

Ὅτε ἐδασίλευεν εἰς τὴν Τροίαν ὁ Πρίαμος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Πάρις
 ἔλθων ποτε εἰς τὴν Σπάρτην ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως αὐτῆς
 Μενελάου. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Μενελάου ὁ Πάρις ἔπεισε
 τὴν σύζυγον αὐτοῦ, τὴν ὡραίαν Ἑλένην, νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς
 Τροίαν.

Ὁ Μενέλαος μιλῶν τὴν ἄρπαγὴν τῆς συζύγου του κατέστησεν
 κῆρυγμα εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἀγαμέμνονα, βασιλέα τῶν Μυ-
 κηνῶν, καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἕλληνας
 θεωρήσαντες τὴν ἄρπαγὴν ταύτην ὡς κοινὴν προσβολὴν καὶ ὕβριν
 καθ' ὅλης τῆς Ἑλλάδος ἀπεφάσισαν τὰ τιμωρήσασθαι τὸν ἄρπαγα.
 Ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν λοιπὸν τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐστράτευσαν ἐναντίον
 τῆς Τροίας οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν ἡγεμόνων τῆς Ἑλλάδος, ὁ Μενέ-
 λαος, ὁ γηραιὸς βασιλεὺς τῆς Πύλου Νέστωρ, ὁ πολυμήχανος βασι-
 λεὺς τῆς Ἰθάκης Ὀδυσσεύς, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Φθίας Πηλέως
 καὶ τῆς θεᾶς Θέτιδος Ἀχιλλεύς, ὅστις ἦτο ὁ ἀνδρειότατος ὄλων τῶν
 Ἑλλήνων, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἄργους Διομήδης, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως
 τῆς Σαλαμῖνος Τελαμώνος Αἴας καὶ ἄλλοι πολλοί.

Οἱ Ἕλληνας ἀνερχόμενοι εἰς πλείονας τῶν ἑκατὸν χιλιάδων ἐξέ-
 πλευσαν ἐκ τῆς Ἀυλίδος τῆς Βοιωτίας ἐπὶ χιλίων πλοίων, φθάσαντες

δὲ εἰς Τροίαν ἐπολιορκήσαν τὸ Ἴλιον. Ἡ πολιορκία παρετάθη ἐπὶ δέκα ἔτη (1193—1183), διότι καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἦσαν ὑψηλὰ καὶ ὄχυρά καὶ τὴν πόλιν ὑπερήσπιζε γενναίως ὁ πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Πριάμου Ἔκτωρ, ὁ ἀνδρειότατος πάντων τῶν Τρώων. Τὸ δέκατον ἔτος συνέβη καὶ ἡ πολυθρύλητος ἔρις μεταξὺ Ἀγαμέμνωνος καὶ Ἀχιλλέως, διότι ὁ ἀρχιστράτηγος Ἀγαμέμνων ἀφήρесе διὰ τῆς βίας ἀπὸ τοῦ Ἀχιλλέως τὸ γέρας (βραβεῖον) αὐτοῦ, ἦτοι τὴν Βρισηΐδα. Τέλος τὸ Ἴλιον ἐκυριεύθη διὰ τεχνάσματος τοῦ πανούργου Ὀδυσσεως, ἦτοι διὰ τοῦ δουρείου ἵππου, καὶ μετεβλήθη εἰς ἐρείπια καὶ τέφραν.

Κατὰ τὴν ἐπιστροφήν των οἱ Ἕλληνες ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Ὁ Ἀγαμέμνων φθάσας εἰς Μυκῆνας ἐδολοφονήθη ὑπὸ τῆς ἀπίστου συζύγου του Κλυταιμνήστρας καὶ τοῦ ἐξιδέλου ἀδελφοῦ του Αἰγίσθου. Ὁ Μενέλαος μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις ἐφθάσε μετὰ τῆς Ἑλένης εἰς τὴν Σπάρτην. Ὁ δὲ Ὀδυσσεύς, ἀφοῦ περιεπλανήθη ἐπὶ δέκα ἔτη, ἐφθάσε τέλος εἰς τὴν Ἰθάκην, ὅπου τῇ βοήθειᾳ καὶ τοῦ υἱοῦ του Τηλεμάχου ἐφόνευσε τοὺς αὐθάδεις καὶ ἀλαζόνας μνηστήρας τῆς πιστῆς καὶ ἐναρέτου συζύγου του Πηνελόπης.

Μέρος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου, ἀπὸ τῆς στιγμῆς, καθ' ἣν ἤρχισεν ἡ ἔρις μεταξὺ Ἀγαμέμνωνος καὶ Ἀχιλλέως, μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Ἔκτορος, ἐξύμνησεν ὁ μέγιστος τῶν ποιητῶν τοῦ κόσμου Ὅμηρος εἰς τὸ ἀθάνατον αὐτοῦ ποίημα, τὴν Ἰλιάδα. Ὁ Ὅμηρος ἐξύμνησεν ὡσαύτως καὶ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεως εἰς τὸ ἕτερον ἀθάνατον ποίημά του, τὴν Ὀδύσειαν.

§ 10. Ὁ ἀρχαιότατος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Ὁ ἐν Ἑλλάδι ἀναπτυχθεὶς κατὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους πολιτισμὸς ἦτο διαδεδομένος ἐπὶ τῶν ἀνατολικῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ Παγάσητικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Λακωνικῆς καὶ ἀπὸ τῆς Ἀργολίδος πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῶν νήσων Κύπρου καὶ Ῥόδου. Ὁ προϊστορικός οὗτος πολιτισμὸς περιγράφεται εἰς τὰ δύο ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, ὀνομάζεται δὲ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς ἐκ τῶν Μυκηνῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἡ περιφανεστέρα πόλις κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην.

Αἱ μόναι πηγαὶ πρὸς μελέτην τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ εἶνε αὐτὰ τὰ μνημεῖα τῆς τέχνης τὰ ἀνήκοντα εἰς τὴν περίδον ταύτην, ἅτινα εὐρίσκονται εἰς τὰ κυριώτερα κέντρα τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, τὴν Τροίαν, τὰς Μυκῆνας, τὴν Τίρυνθα, τὸν Ὀρχομενὸν τῆς Βοιωτίας καὶ τὴν Κρήτην. Εἶνε δὲ τὰ μνημεῖα ταῦτα μεγαλοπρεπῆ τεῖχη, ἀνάκτορα καὶ τάφοι, προσέτι δὲ καὶ ἄλλα ἀντικείμενα τέχνης, ὡς ἀγγεῖα ἐξωγραφισμένα καὶ κεχρωματισμένα, πολυτιμότερα χρυσᾶ καὶ μετάλλινα ἀφιερώματα, οἷον περικεφαλαῖαι, θώρακες, δόρατα φύλλα χρυσοῦ καὶ ἄλλα, τῶν ὁποίων τὰ πλεῖστα εὐρέθησαν εἰς τοὺς προϊστορικοὺς τάφους τῶν Μυκηναίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Ἡ Ἑλλάς μεχρὶ τῶν Περσικῶν πολέμων

Μάθημα 7ον (§ § 11 καὶ 12)

§ 11. Ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Μετὰ τὰ τρωϊκὰ συνέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα μεγάλαι ταρχαὶ καὶ πολιτικαὶ μεταβολαὶ ἢ μᾶλλον ἀνατροπὴ καὶ γενικὴ μετανάστευσις τῶν λαῶν. Ἡ σημαντικωτέρα τῶν μεταναστεύσεων τούτων ἦτο ἡ τῶν Δωριέων εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἣτις λέγεται καὶ Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν.

Οἱ Δωριεῖς, οἵτινες κατόικουν τὴν μετὰξὺ Οἴτης καὶ Παρνασσοῦ χώραν, τὴν καλουμένην Δωρίδα, ἔχοντες ἀρχηγοὺς τοὺς ἀπογόνους τοῦ Ἡρακλέους Τήμενον, Ἀριστόδημον καὶ Κρεσφόντην, βοηθούμενοι δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Αἰτωλῶν Ὀξύλου, διεπεραιώθησαν ἐκ τῆς Ναυπάκτου εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐπεχείρησαν τὴν κατάκτησιν αὐτῆς. Καὶ ὁ μὲν Ὀξύλος μετὰ τῶν Αἰτωλῶν κατέλαβεν ὀπωσθήποτε εὐκόλως τὴν Ἡλίδαν καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἡλείων βασιλεὺς αὐτῶν· οἱ δὲ Δωριεῖς μετὰ μακροὺς πολέμους ἔγειναν κύριοι τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ μεσημβρινοῦ μέρους τῆς Πελοποννήσου, καταλύσαντες δὲ τὸ κράτος τῶν Ἀχαιῶν διεμοίρασαν, κατὰ τὴν παράδοσιν, μετὰξὺ τῶν τὴν χώραν. Καὶ ὁ μὲν Τήμενος ἔλαβε διὰ

κλήρου τὴν Ἀργολίδα, οἱ δὲ υἱοὶ τοῦ ἀποθανόντος Ἀριστοδήμου Εὐρυσθένης καὶ Προκλῆς τὴν Λακωνικὴν, ὁ δὲ Κρεσφόντης διὰ βόλου κατὰ τὴν κλήρωσιν τὴν εὐφορον Μεσσηνίαν.

Πολλοὶ τῶν νικηθέντων Ἀχαιῶν ὤρμησαν πρὸς τὴν βόρειον παραλίαν τῆς χερσονήσου παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καί, ἀφοῦ ἐξεδίωξαν ἐκ τῆς Αἰγιαλείας τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ἴωνας, κατέλαβον τὴν χώραν, ἣτις ἀπ' αὐτῶν ὠνομάσθη Ἀχαΐα. Οἱ ἐκδιωχθέντες ἐξ αὐτῆς Ἴωνες κατέφυγον πρὸς τοὺς ὁμοφύλους τῶν Ἀθηναίων Μόνη ἢ Ἀρκαδία διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς, καὶ διότι ἡ χώρα ἦτο ὄρεινὴ καὶ διότι ὁ βασιλεὺς αὐτῆς Κύβελος ἔδωκεν εἰς τὸν Κρεσφόντην σύζυγον τὴν θυγατέρα του Μερόπην.

§ 12. Ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Ἡρῆτῃ.

Αἱ διάφοροι μεταναστεύσεις, αἱ ὁποῖαι συνέβησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ μάλιστα ἡ λεγομένη κἀθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν, ἐπέφερον καθ' ὅλην τὴν Ἑλλάδα μεγάλην ἀναστάσῳσιν, ἔνεκα δὲ αὐτῆς καὶ ἄλλαι μεταναστεύσεις ἀπώτεραι ἔλαβον χώραν.

α') Αἰολικαὶ ἀποικίαι. — Καὶ πρῶτον πολλοὶ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀγαμέμνονος ἐκ τῆς Πελοποννήσου ἐνωθέντες μετὰ πολλῶν ἐκ Βοιωτίας Αἰολέων μετέβησαν εἰς τὴν Θράκην καὶ διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τῷ 1054 π. Χ. Μετὰ μακροὺς δὲ ἀγῶνας πρὸς τοὺς ἐγχωρίους κατέλαβον ἅπασαν τὴν βορειοδυτικὴν παραλίαν, ἣτοι τὴν τρωϊκὴν χώραν, καὶ τὰς πλησίον κειμένας νήσους Λέσβον καὶ Τένεδον, καὶ ἴδρυσαν ἐπ' αὐτῶν ἀποικίας. Αἱ ἀποικίαι αὗται ὠνομάσθησαν αἰολικαί, ἡ δὲ χώρα Αἰολίς. Ἐκ τῶν αἰολικῶν ἀποικίων σπουδαιότεραι ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σμύρνη, ἣτις βραδύτερον ἔγειεν Ἰωνικὴ, καὶ ἐπὶ τῆς Λέσβου ἡ Μυτιλήνη.

β') Ἴωνικαὶ ἀποικίαι. — Οἱ Ἴωνες, οἱ ὅποιοι ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Αἰγιαλείας ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, κατέφυγον, ὡς προείπομεν, εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ χώρα αὕτη, οὕσα λεπτόγεως καὶ ἀγονος, δὲν ἠρῶνατο νὰ διαθρέψῃ τοσοῦτον πληθυσμὸν, οἱ Ἴωνες οὗτοι, μιμούμενοι τοὺς Αἰολεῖς, τῷ 1044 π. Χ. ἔπλευσαν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ μακροὺς δὲ ἀγῶνας ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν χώραν τὴν

κειμένην πρὸς νότον τῶν αἰολικῶν ἀποικιῶν, τὴν ὁποῖαν ἐκάλισαν Ἰωνίαν καὶ ἡ ὁποία ὡς πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὸ κλίμα κατέχει μίαν τῶν ὠραιότερων τοποθεσιῶν τοῦ κόσμου. Ἐπὶ τῶν ὠραίων λοιπὸν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ ἐπὶ τῶν ἀπέλιαντι νήσων Χίου καὶ Σάμου ἔδρυσαν δώδεκα ἀποικίας, τὴν Φώκαιαν, τὰς Κλαζομενάς, τὴν Ἐφεσον, τὴν Κολοφῶνα, τὴν Μίλητον καὶ ἄλλας.

γ') Δωρικαὶ ἀποικίαι. — Μετὰ τοὺς Ἰωνας οἱ Δωριεῖς ἐκ τῆς Μεγαρικῆς καὶ τῆς Ἀργολίδος ὀρμώμενοι διέπλευσαν τὴν θάλασσαν, φθάσαντες δὲ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν κατέλαβον τὰς νήσους Ῥόδον καὶ Κῶν καὶ τὴν μεσημβρινὴν ἀκτὴν τῆς Καρίας καὶ ἔκτισαν ἕξ πόλεις, τρεῖς ἐν τῇ Ῥόδῳ, μίαν ἐν τῇ Κῷ, καὶ δύο ἐπὶ τῆς παραλίας τῆς Καρίας, τὴν Κνίδον καὶ τὴν Ἀλικαρνασσόν.

Οὕτως ἅπασα ἡ δυτικὴ παραλία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπληρώθη ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, αἵτινες πᾶσι προώδευσαν εἰς τὸ ἐμπόριον, τὴν ναυτιλίαν, τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας.

Ὡσαύτως μία μοῖρα Δωριέων (Ἀργείων καὶ Λακεδαιμονίων) διεπραιώθη εἰς Κρήτην, ὑποτάξασα δὲ τοὺς ἰθαγενεῖς ἔδρυσεν τὴν ἐν Κρήτῃ δωρικὴν πολιτείαν, ἣτις εἶχε πολλὰς ἐμοιότητας μὲ τὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης. Ὀνομαστόταται δωρικαὶ πόλεις ἐν Κρήτῃ ὑπήρξαν ἡ Κνωσσός, ἡ Γόρτις, ἡ Κυδωνία καὶ ἡ Λύκτος. X

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΚΑΘΟΔΟΥ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Μάθημα 8ον.

§ 13. Πολιτεία τῆς Σπάρτης. Λυκοῦργος.

X Ἀπὸ τῆς δωρικῆς κατακτῆσεως οἱ κάτοικοι τῆς Λακωνικῆς διηρέθησαν εἰς τρεῖς τάξεις, τοὺς Σπαρτιάτας, τοὺς Περιόικους καὶ τοὺς Ἐλλωτας. Σπαρτιάται ἐλέγοντο οἱ κατακτηταὶ Δωριεῖς ἐκ τῆς πόλεως Σπάρτης, τὴν ὁποῖαν κατέκουν. Περιόικοι, ἦτοι περίξ οἰκοῦντες, ὠνομάζοντο ἐκεῖνοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων τῆς Λακωνικῆς, ὅσοι ὑπετάχθησαν θεληματικῶς εἰς τοὺς κατακτητάς. Οὗτοι διετήρησαν τὴν προσωπικὴν των ἐλευθερίαν, κατέκουν τὰς περίξ τῆς Σπάρτης κώμας, ἐκαλλιεροῦν ἐλευθέρως τὰ κτήματά των καὶ ἐπλήρωνον φόρον τὸ

ἡμισυ τῶν προϊόντων εἰς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐστεροῦντο πολιτικῶν δικαιωμάτων, ἀλλ' εἰς τὸν πόλεμον ἐλάμβανον μέρος. Εἰλωτες δὲ ὠνομάσθησαν ὅσοι ἐκ τῶν παλαιῶν κατοίκων ἠθέλησαν ν' ἀνισταθῶσιν εἰς τοὺς κατακτητὰς Δωριεῖς, ἀλλὰ νικηθέντες ἔγειναν δοῦλοι αὐτῶν.

Οἱ εἰλωτες ἔζων καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἄλλας οἰκιακὰς αὐτῶν ἐργασίας ἐκτελοῦντες, ἐν πολέμῳ δ' ἐπολέμουν ὡς φιλοὶ, ἦτοι ἐλαφρῶς ὠπλισμένοι στρατιῶται.

Ἀλλὰ μετὰ τῶν Δωριέων κατακτητῶν ἐνωρὶς ἀνεφύησαν ἔριδες ἕνεκα τῆς ἀνισότητος τῶν περιουσιῶν καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν νόμων. Αἱ ταραχαὶ δὲν ἔλειπον. Τὰ δεινὰ ἐκορυφώθησαν. Ἡ ἀνομία ἐπλεόνασε. Καὶ ἡ πολιτεία διέτρεχε τὸν ἔσχατον κίνδυνον. Ἀλλ' ἔσωσεν αὐτὴν ἐκ τοῦ ὀλέθρου ὁ περιώνυμος Λυκούργος, μέγας νομοθέτης τῆς Σπάρτης.

Περὶ τοῦ βίου τοῦ Λυκούργου οὐδὲν γνωρίζομεν βέβαιον καὶ ἀσφαλές. Αἱ εἰδήσεις τῶν ἀρχαίων περὶ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου τούτου νομοθέτου τῆς Σπάρτης εἶνε συγκεχυμένα. Ἀλλ' εἶνε σχεδὸν βέβαιον ὅτι ὁ Λυκούργος ἔζησε καὶ ἔδρασε κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἐνάτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος. Λέγεται δὲ ὅτι μετέβη εἰς Κρήτην καὶ διέτριψεν ἐκεῖ ἐπὶ μακρὸν χρόνον μελετῶν τὸ πολίτευμα αὐτῆς· προσέτι δὲ μετέβη καὶ εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἐγνώρισε τὰ ἀθάνατα ποιήματα τοῦ Ὅμηρου, τῶν ὁποίων ἔφερεν ἀντίγραφα εἰς τὴν Σπάρτην.

§ 14. Νομοθεσία τοῦ Λυκούργου.

Ἐν τῇ νομοθεσίᾳ τοῦ τρία τινὰ κυρίως ἐζήτησε νὰ βυθμίση· α') τὸ πολίτευμα, β') τὴν περιουσίαν καὶ γ') τὴν ἀγωγὴν τῶν παίδων συμφώνως πρὸς τὸν χαρακτῆρα τῆς δωρικῆς φυλῆς καὶ πρὸς τὴν κατάστασιν, τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν οἱ κατακτηταὶ ἐν τῇ χώρᾳ.

α') Πολιτικοὶ θεσμοί.—Ἀφ' οὗτου οἱ Δωριεῖς κατέκτησαν τὴν Λακωνικὴν, ὑπῆρχον πάντοτε ἐν Σπάρτῃ δύο βασιλεῖς, οἵτινες ἐφιμύζοντο ὅτι κατήγοντο ἐκ τοῦ Εὐρυσθέου καὶ τοῦ Προκλέους. Ὁ Λυκούργος διετήρησε τὸν θεσμόν τῆς διπλῆς βασιλείας, συνἔστησε δὲ τὴν γερουσίαν. Ἡ γερουσία ἀπετελεῖτο ἐξ εἴκοσιν ὀκτώ γερόντων ἰσοβίων, οἱ ὅποιοι ἐξελέγοντο ἐκ τῶν ὑπερβάντων τὸ ἐξηκοστὸν ἔτος

της ηλικίας των και είχαν ἦθος ἄμεμπτον. Προῆδρευον δὲ τῆς γερουσίας οἱ δύο βασιλεῖς. Ἡ γερουσία μετὰ τῶν βασιλέων συνεσκέπτετο προηγουμένως περὶ ὅλων τῶν ὑποθέσεων, ὅσαι ἐμελλον νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ, ἐδίκαζε δὲ ὡς ἀνώτατον ποινικὸν δικαστήριον καὶ ἦτο ἀρχὴ ὅλων ἀνεύθυνος.

Ἄλλη τις ἀρχὴ πολιτικὴ, ἣτις ἰδρύθη κατὰ τινὰς βραδύτερον, ἦτο ἡ τῶν ἐφόρων. Οἱ ἔφοροι ἦσαν πέντε καὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Κατ' ἀρχὰς οὗτοι εἶχον περιωρισμένην ἐξουσίαν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν παντοδύναμοι συγκεντρώσαντες εἰς χεῖράς των πᾶσαν ἐξουσίαν. Ἦδύναντο νὰ παύωσι τοὺς ἄρχοντας, πλὴν τῶν γερόντων, καὶ νὰ ἐπιβάλλωσιν εἰς αὐτοὺς πρόστιμον καὶ φυλάκισιν ἐπετήριον τὴν ἀγωγὴν πάντων τῶν πολιτῶν. Καὶ αὐτοὺς τοὺς βασιλεῖς ἠδύναντο νὰ εἰσάγωσιν εἰς δίκην. Δύο δ' ἐξ αὐτῶν παρηκολούθουν πάντοτε τὸν ἐκστρατεύοντα ἐκ τῶν δύο βασιλέων. Μόνον οἱ ἔφοροι εἶχον τὸ πλεονέκτημα νὰ μὴ παρακάθηνται εἰς τὰ συσσίτια.

Μάθημα 9ον

6) Ἀναδασμὸς τῆς γῆς καὶ διατάξεις περὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου. — Ὁ Λυκοῦργος, ἵνα εἰσαγάγῃ τὴν ἰσότητα εἰς τὴν Σπάρτην, προσέθη εἰς τὸ τολμηρὸν μέτρον τοῦ ἀναδασμοῦ τῆς γῆς. Διήρσεσεν ὅλην τὴν γῆν εἰς ἐννέα χιλιάδας ἴσους κλήρους, ἦτοι μερίδια, διὰ τοὺς Σπαρτιάτας, καὶ τριάκοντα χιλιάδας μικροτέρους διὰ τοὺς Περιοίκους καὶ ὥρισε διὰ νόμου νὰ μὴ δύναται κανεὶς μῆτε Σπαρτιάτης μῆτε Περίοικος νὰ πωλήσῃ ἢ νὰ διανείμῃ τὸν κληρὸν του. Ὁ κληρὸς μετέβαινε κληρονομικῶς ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὸν πρεσβύτερον υἱόν, ὅστις ὑπεχρεοῦτο νὰ διατρέφῃ ὅλην τὴν οἰκογένειαν.

Ὁ Λυκοῦργος θέλων νὰ καταπολεμήσῃ τὴν φιλοχρηματιᾶν ἀπηγόρευσε τὰ χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα, ἐπέτρεψε δὲ τὴν χρῆσιν μόνον τῶν σιδηρῶν, τὰ ὅποια ἔνεκα τοῦ ὄγκου καὶ τοῦ βάρους δὲν εἶχον καμμίαν ἀξίαν. Ἴνα δὲ ἀποδιώξῃ ἐκ τῆς Σπάρτης τὴν πολυτέλειαν καὶ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας ἐγκρατεῖς καὶ ὀλιγαρκεῖς, συνέστησεν ἢ μᾶλλον ἀνενέωσέ τὰ συσσίτια. Πάντες δηλαδὴ οἱ Σπαρτιάται καὶ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς, πλὴν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν παιδῶν, ὑποχρεωτικῶς συνήρχοντο καὶ συνέτρωγον εἰς κοινὰς τραπέζας, εἰσφέροντες ἕκαστος κατὰ μῆνα ὠρισμένον ποσὸν ἀλεύρου, οἴνου, τυροῦ καὶ σύκων. Προσφιλῆς δὲ τροφή αὐτῶν ἦτο ὁ μέλας ζωμός, ὅστις συνί-

στατο ἐκ χοιρείου κρέατος, ὄξους καὶ ἄλατος, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἔθαπτον τὸν κρίθινον ἄρτον.

γ') Ἀγωγή τῶν παιδῶν.—Ὁ Λυκοῦργος θέλων νὰ καταστήσῃ τοὺς Σπαρτιάτας γενναίους ὑπερασπιστὰς τῆς πατρίδος κατέβαλε μεγάλην φροντίδα περὶ τῆς ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν. Εὐθὺς ὡς ἐγενῆτο τὸ παιδίον, ἐξεητάζετο ὑπὸ τῶν ἀρχόντων. Καὶ ἂν μὲν εὐρίσκετο ἀρτιμελές καὶ ὑγιές, ἐδίδοτο εἰς τοὺς γονεῖς διὰ νὰ τὸ ἀναθρέψωσιν. Ἄλλ' ἂν εὐρίσκετο καχεκτικὸν καὶ δύσμορφον, ἐρρίπτετο εἰς τοὺς ἀποθέτας, τόπον βραχθυῶδη πλησίον τοῦ Ταυγέτου.

Τὰ ὑγιᾶ καὶ εὐρωστὰ παιδία ἀνέτρεφον οἱ γονεῖς μέχρι τοῦ ἐβδόμου ἔτους τῆς ἡλικίας τῶν· ἔπειτα δὲ τὰ παρελάμβανεν ἡ πολιτεία καὶ αὐτὴ ἐφρόντιζε διὰ τὴν περαιτέρω ἀνατροφήν των. Οἱ παῖδες ἀνετρέφοντο ἐν πάσῃ σκληραγωγίᾳ. Συνήθιζον νὰ ὑποφέρωσιν εὐκόλως τὴν πείναν, τὴν δίψαν, τὸ ψυχρὸν καὶ τὴν ζέστην. Ἐβάδιζον ἀσκεπεῖς καὶ ἀνυπόδυτοι. Ἐφόρουσαν τὸ αὐτὸ ἔνδυμα θέρος καὶ χειμῶνα. Ἐκοιμῶντο ἐπάνω εἰς στρωμνὰς ἐκ καλάμων, τοὺς ὁποίους μόνοι ἔκοπτον εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ Εὐρώτα. Γράμματα ὀλίγα ἐμάνθανον. Ἐγυμνάζοντο δὲ ἀδιακόπως εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὸ ἀκόντιον. Ἐδιδάσκοντο νὰ εἶνε σεμνοὶ τὸ ἦθος, νὰ σέβωνται καὶ νὰ τιμῶσι τοὺς γέροντας, νὰ ἴστανται σιωπηλοὶ καὶ ὡς ἀγάλματα ἐνώπιον τῶν ἀρχόντων, ν' ἀπαντῶσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν γερόντων μὲ ὀλίγα· λέξεις· τοῦτο δ' ἐκαλεῖτο λακωνισμὸς ἢ λακωνικῶς διμλεῖν. Ἐμάνθωνον προσέτι οἱ παῖδες μουσικὴν καὶ χορὸν στρατιωτικὸν (πυρρίχην). Ἀπεστήθιζον τοὺς νόμους τοῦ Λυκοῦργου, τὰ παιήματα τοῦ Ὀμήρου, καὶ ἄλλα ἄσματα πολεμικά, τὰ ὁποῖα ἐξύμνουσαν τοὺς ὑπὲρ πατρίδας πεσόντας καὶ ἔφεγον τοὺς δειλοὺς καὶ ἀνάνδρους.

Τοιαύτη ἦτο ἡ ἀνατροφή τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ Σπαρτιάτης ἐθεώρει καθήκον του νὰ μάχηται καὶ ν' ἀποθνήσκῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος του. Ὅστις ἐφοβεῖτο εἰς τὴν μάχην καὶ ἐτρέπετο εἰς φυγὴν, ἐθεωρεῖτο αἷμος καὶ περιεφρονεῖτο ὑπὸ πάντων, οὐδεὶς δὲ εἶδεν εἰς αὐτὸν οὔτε πῦρ οὔτε ὕδωρ.

Καὶ αἱ παρθέναι τῶν Σπαρτιατῶν ἀνετρέφοντο ὅπως καὶ οἱ παῖδες. Ἦσκούσαν καὶ αὐταὶ εἰς τὴν πάλην, εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὸ ἀκόντιον· οὕτω δὲ καθίσταντο ὑγιεῖς καὶ εὐρωσται. Ἡ Σπαρτιατὶς τὰ πάντα ἐθουσίαζε διὰ τὴν πατρίδα. Δίδουσα τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν υἱὸν της.

δτε οὗτος μετέβαινε εἰς τὸν πόλεμον, ἔλεγε εἰς αὐτόν. "Ἡ τὰν ἢ ἐπὶ τὰς, δηλαδή ἢ ταύτην νὰ φέρῃς νικητῆς ἢ ἐπάνω εἰς αὐτὴν νὰ σε φέρωσι νεκρόν.

Ἡ Σπάρτη κατὰ βῆτὸν νόμον τοῦ Λυκούργου ἔμεινε ἀτείχιστος, διότι ὡς τεῖχη αὐτῆς ἀπροσμάχητα ἐχρησίμευον ἡ ἀνδρεία καὶ τὰ στήθη τῶν πολιτῶν. X

Μάθημα 10ον (§§ 15—16)

§ 15. Πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (743-724).

Διὰ τῶν νόμων τοῦ Λυκούργου ἡ Σπάρτη ἐνισχύθη ἐσωτερικῶς καὶ ἀνυψώθη εἰς μεγάλην δύναμιν, ἐζήτησε δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν κυριαρχίαν της καὶ ἔξω τῆς Λακωνικῆς. "Ὅθεν ἀπέδρασε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν πλουσίαν καὶ εὐφορον γειτονικὴν Μεσσηνίαν. Ἐν ἔτει λοιπὸν 743 οἱ Σπαρτιᾶται κατέλαβον αἰφνιδίως τὴν ὄχυρὰν πόλιν τῶν Μεσσηνίων Ἀμφειαν καὶ ἐκ ταύτης ὀρμώμενοι ἐληλάτουν τὴν Μεσσηνίαν. Οἱ Μεσσηνιοὶ κατ' ἀρχὰς ἀπέκρουσαν γενναίως τὰς ἐπιδρομὰς τῶν Σπαρτιατῶν ἀλλὰ τέλος ἐνίκηθησαν καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ δικτηρήσωσιν ἐπὶ πλέον τὴν ὑπεριθρον χώραν ἀπεσύρθησαν μετὰ τοῦ ἀνδρείου βασιλέως τῶν Ἀριστοδήμου εἰς τὸ ὄχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης, ἐκεῖθεν δὲ ἐξηκολούθησαν ἀνθιστάμενοι. Κατὰ τινα ἀπίθανον παράλογον ὁ Ἀριστοδήμος ἐφόνησε ἰδίᾳ χειρὶ τὴν θυγατέρα του χάριν τῆς πατρίδος. Κατόπιν δὲ ταρασσόμενος καθ' ὕπνον ὑπὸ τοῦ φάσματος τῆς κόρης ἠδτοκτόνησεν ἐπὶ τοῦ τάφου της.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστοδήμου ἡ Ἰθώμη περιέπεσεν εἰς τοὺς πολεμίους (724), μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ὅλη ἡ χώρα. Ἐκ τῶν Μεσσηνίων ἄλλοι μὲν κατέφυγον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ τὸ Ἄργος καὶ ἄλλοι εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὸ Ῥήγιον. Ὅσοι δὲ ἠχμαλωτίσθησαν ἢ ἄλλως ἔμειναν ἐν τῇ χώρᾳ, ἠναγκάσθησαν ὡς ἐλλωτες νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν, ἣτις διαιρεθεῖσα εἰς κλήρους διενεμήθη εἰς τοὺς ἀκλήρους τῶν Σπαρτιατῶν.

§ 16. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (645-628).

Ἐπέκτασις τῆς ἡγεμονίας τῆς Σπάρτης ἐπὶ τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου.

Ἐπὶ ὀγδοήκοντα ἔτη ἐστέναζον οἱ Μεσσηνιοὶ ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Ἄλλ' ἡ νέα γενεὰ ἔλαβε τὰ ἔπλα ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἐξ Ἀνδανείας νεαροῦ Ἀριστομένους, ὅστις κατήγετο ἐκ βασιλικῆς αἰματός. Οἱ Μεσσηνιοὶ εἰς μόναν τὰς ἰδικὰς των δυνάμεις στηριζό-

μενοι ἀντετάχθησαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐνίκησαν αὐτούς. Οἱ Σπαρτιαῖται ἀπώλεσαν τὸ θάρρος καὶ περιέπεσον εἰς ἐμφυλίους ἔριδας καὶ στάσεις. Ὅσοι εἶχον λάβει κλήρους ἐν Μεσσηνίᾳ κατὰ τὸν πρῶτον Μεσσηνιακὸν πόλεμον, τῶρα ἐστερήθησαν παντὸς πόρου πρὸς συντήρησίν των, διότι οἱ ἐν Μεσσηνίᾳ κληροὶ ἔμειναν ἀκαλλιέργητοι. Πρὸς ἐπανόρθωσιν τῆς ζημίας ἀπήτουν νέον ἀναδασμὸν τῆς σπαρτιατικῆς γῆς. Ἡ Σπάρτη λοιπὸν διήνυε σπουδαίαν ἐσωτερικὴν κρίσιν, ἐκ ταύτης δ' ἔσωσεν αὐτὴν ὁ ἐξ Ἀφιδνῶν τῆς Λακωνικῆς ποιητῆς Τυρτατος.

Ὁ Τυρτατος διὰ τῶν φλογερῶν πολεμικῶν ᾄσμάτων του ἠνώρθωσε τὸ φρόνημα τῶν Σπαρτιατῶν, κατέπαυσε τὰς ἐμφυλίους ἔριδας καὶ ἐξήγειρε τὴν φιλοπατρίαν αὐτῶν μεγάλως. Οὕτω μετὰ τινὰς μάχας ἠνάγκασαν τοὺς Μεσσηνίους ν' ἀποσυρθῶσιν εἰς τὰ ὄρεινὰ σύνορα τῆς Ἀρκαδίας, ἡ δὲ ἀπότομος καὶ δυσπρόσιτος Εἶρα κατέστη τὸ γενικὸν στρατόπεδον τῶν Μεσσηνίων.

Ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη ὁ Ἀριστομένης ὑπερήσπιζε γεναίως τὴν Εἶραν. Ἀλλὰ τὸ ἐνδέκατον ἔτος οἱ Σπαρτιαῖται κατῴρθωσαν διὰ προδοσίας νὰ γείνωσι κύριοι τῆς Εἶρας, μετ' αὐτῆς δὲ καὶ ὅλης τῆς Μεσσηνίας. Οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πατρίδα· καὶ ἄλλοι μὲν μετέβησαν καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, ἄλλοι δὲ ἀπέφυγον εἰς τὴν ἐν Σικελίᾳ Μεσσήνην, ὀλίγοι δὲ ἔμειναν ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἔγειναν εἰλωτες τῶν Σπαρτιατῶν. Ὁ δὲ ἡρωϊκὸς Ἀριστομένης μετέβη εἰς Ῥόδον, ὅπου καὶ ἀπέθανε πλησίον τοῦ γαμβροῦ του Διαγόρα, βασιλέως τῆς νήσου.

Μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Μεσσηνίας οἱ Σπαρτιαῖται ἔστρεψαν τὰ ἔπλα των κατὰ τῶν Ἀρκάδων· ἀλλὰ μὴ κατορθώσαντες νὰ κυριεύσωσι τὴν Τεγέαν ἠδυνήθησαν ἐπιτηδείως νὰ πείσωσι τοὺς Τεγεάτας νὰ προσχωρήσωσι εἰς τὴν πολιτείαν τῆς Σπάρτης. Ἐπειτα ἐπολέμησαν πρὸς τοὺς Ἀργεῖους καὶ ἀφῆρεσαν ἀπ' αὐτῶν τὴν Θυρεάτιν καὶ τὴν Κυνουρίαν. Ἐκτοτε ἡ δύναμις τῆς Σπάρτης ηὔξήθη καὶ αἱ πλείοσαι πόλεις τῆς Πελοποννήσου ἀνεγνώρισαν τὴν ἡγεμονίαν αὐτῆς.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΔΩΡΙΚΗΣ ΕΙΣΒΟΛΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Μάθημα 11ον

§ 17. Πολιτεία τῶν Ἀθηνῶν. — Βασιλεία. — Ἄρχοντες.

Οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς παλαιόθεν διηροῦντο εἰς τέσσαρας φυλάς καὶ κατήκουν εἰς δώδεκα αὐτονόμους πόλεις. Ὁ Θησεύς, ὡς εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ἤγνωσε πολιτικῶς τὰς δώδεκα πόλεις ὑπὸ μίαν ἀρχήν, καταστήσας κέντρον καὶ πρωτεύουσαν τῆς Ἀττικῆς τὰς Ἀθήνας.

Ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας ἐβασίλευον ἐν Ἀθήναις οἱ ἀπόγονοι τοῦ Θησεῦς, ἕως οὗτοῦ ἐλθῶν ἐκ Πύλου ὁ υἱὸς τοῦ Νηλέως Μέλανθος ἤρπασε τὴν βασιλείαν. Τοῦ Μελάνθου υἱὸς ἦτο ὁ Κόδρος. Ὅτε ἐβασίλευεν ἐν Ἀθήναις ὁ Κόδρος, οἱ Δωριεῖς, οἱ ὅποιοι κατέλαβον τὴν Ἀργολίδα, ἐκτείναντες τὰς κατακτήσεις των μέχρι τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου διέβησαν καὶ τοῦτον καὶ κυριεύσαντες τὰ Μέγαρα εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἵνα κυριεύσωσι καὶ αὐτήν. Ἡ παράδοσις συνδέει τὴν ἀποδῶξιν τῶν Δωριέων ἐκ τῆς Ἀττικῆς μὲ τὸν ἡρωϊκὸν θάνατον τοῦ Κόδρου. Μαθὼν δηλαδὴ ὁ Κόδρος ὅτι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν προεἶπεν εἰς τοὺς Δωριεῖς ὅτι θὰ νικηθῶσιν, ἐὰν φονεύσωσι τὸν βασιλεῦ τῶν Ἀθηνῶν, ἐνεδύθη φορέματα χωρικοῦ καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων προσποιήθη ὅτι συνέλεγε φρύγανα· προκαλέσας δὲ ἐπίτηδες φιλονικίαν πρὸς τινὰ Δωριέα ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ Δωριεῖς, μαθόντες ὅτι ὁ φονευθεὶς χωρικός ἦτο ὁ Κόδρος, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀρκεσθέντες εἰς τὴν κατοχὴν τῶν Μεγάρων, ἅτινα οὕτως ἔγειναν πόλις δωρικὴ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν ἔγεινεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μέδων. Βραδύτερον δέ, ἐπειδὴ τινὲς τῶν βασιλέων ἦσαν μαλθακοὶ εἰς τὰ πολεμικά, ἐξελέχθη καὶ δεῦτερος ἄρχων, πολέμαρχος καλούμενος, ὅστις εἶχε τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πολεμικῶν πραγμάτων. Σὺν τῷ χρόνῳ δ' ἐξελέχθη καὶ τρίτος ἄρχων, ὅστις ἐκαλεῖτο ἀπλῶς ἄρχων. Ἀντὶ λοιπὸν ἐνὸς βασιλείως ἦσαν τρεῖς ἰσόδιοι ἄρχοντες. Ἐκ τούτων ὁ μὲν πολέμαρχος, ὡς εἶπομεν, ἐπεμελεῖτο τῶν πολεμικῶν πραγμάτων· ὁ ἄρχων εἶχε τὴν ἐποπτεῖαν τῆς διοικήσεως καὶ ἐκ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐχρονολογοῦντο τὰ ψηφίσματα καὶ τὰλλα δημόσια ἔγγραφα· ὅθεν καὶ ἐπώνυμος ἄρχων ἐν τοῖς ὕστερον χρόνοις ἐκαλεῖτο· ὁ δὲ βασιλεὺς περιωρίσθη εἰς τὰ θρησκευτικὰ μόνον.

Μέχρι τοῦ 752 οἱ τρεῖς ἄρχοντες ἦσαν ἰσόβιοι. Ἐπειτα ἡ ἀρχὴ κῦτῶν περιωρίσθη εἰς δέκα ἔτη. Ἀπὸ δὲ τοῦ 683 ἔγειναν ἐνιαύσιοι καὶ ἀντὶ τριῶν ἐξελέγοντο ἐννέα καὶ ὑπὸ πλεον ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Κόδρου, ἀλλ' ἐκ πάντων τῶν εὐπατριδῶν. Ἐκ τῶν ἐννέα ἀρχόντων οἱ ἕξ τελευταῖοι ἐκαλοῦντο θεσμοθέται, εἶχον δὲ ἔργον νὰ φυλάττῃσι τοὺς θεσμούς, ἵνα τοὺς προσάγῳσιν εἰς τὰς δίκας καὶ κρίνωνται συμφώνως πρὸς αὐτοὺς οἱ παρανομοῦντες.

Πλὴν τῶν ἐννέα ἀρχόντων ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλη μεγίστη ἀρχή, ἡ ἐξ Ἀρείου Πάγου βουλή. Αὕτη ἦτο φύλαξ τῶν νόμων καὶ ἐπιπέθει τοὺς ἄρχοντας, ἵνα ἄρχωσι συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. Οἱ Ἀρεοπαῖται ἦσαν ἰσόβιοι καὶ τοιοῦτοι ἐγένοντο οἱ ἐννέα ἄρχοντες μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των καὶ ἀφοῦ πρῶτον ἔδιδον εὐθύνας τῶν πράξεών των.

Μάθημα 12^{ον}.

§ 18. Ὁ Κύλων.

Οἱ εὐπατρίδοι, ἀφοῦ κατώρθωσαν νὰ καταλύσωσι τὴν μοναρχίαν, μετέβαλον τὸ πολίτευμα εἰς ὀλιγαρχικόν. Ἀπάσας τὰς ἀρχὰς κατεῖχον αὐτοί, πρὸς δὲ τὸν λαὸν ἐφέροντο σκληρότατα· ὡσαύτως αὐτοὶ κατεῖχον καὶ ὅλην τὴν γῆν, οἱ δὲ πένητες εἰργάζοντο τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν πληρώνοντες εἰς τὸν κύριον τὰ πέντε ἕκτα τῶν προϊόντων καὶ κρατοῦντες δι' ἑαυτοὺς τὸ ἐν ἕκτον διὰ τὴν ἐργασίαν των. ὠνομάζοντο δὲ πελάται καὶ ἐκτημόροι. Ἀλλ' ἂν δὲν ἐπλήρωνον τὰς μισθώσεις, ἐγένοντο δοῦλοι τῶν πλουσίων καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. ὠσαύτως ἐγένοντο δοῦλοι καὶ ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη των εἰς τοὺς δανειστάς, διότι οἱ δανεισμοὶ ἐγένοντο ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωμάτων. Ἐν γένει ἡ κατάστασις τοῦ λαοῦ ἦτο ἀθλιωτάτη, καὶ τὸ μῖσος κατὰ τῶν πλουσίων μέγιστον.

Ἐκ τῆς καταστάσεως ταύτης ἠθέλησε νὰ ὠφεληθῇ πλουσίος τις ὀλυμπιονίκης Ἀθηναῖος, ὀνόματι Κύλων, γαμβρὸς τοῦ τυράννου τῶν Μεγάρων Θεαγένους. Βοηθούμενος οὗτος ὑπὸ τῶν ἐν Ἀθήνας ὀπαδῶν του καὶ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ του κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἀκρόπολιν τῆ 636 μὲ τὸν σκοπὸν νὰ γείνη τύραννος. Ἀλλὰ τὸ σχέδιόν του ἀπέτυχεν. Ὁ κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος ἄρχων Μεγακλής, υἱὸς τοῦ Ἀλκμέωνος, ἐπιλόρησε στενωπὴν τὴν Ἀκρόπολιν. Καὶ ὁ μὲν Κύλων κατώρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ καταφύγῃ εἰς τὰ Μέγαρα πρὸς τὸν πενθερόν του, οἱ δὲ ὀπαδοὶ αὐτοῦ κατέφυγον ὡς ἰκέται εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς. Ποιή-

Ψηφιοποιήθηκε ἀπὸ τὸ Ἰνστιτούτο Ἐκπαιδευτικῆς Πολιτικῆς

σαντες δὲ σπονδὰς πρὸς τὸν Μεγακλέα, ὅπως δικασθῶσιν, ἐνῷ κατήρχοντο ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, ἐσφάγησαν οἱ περισσότεροί πρὸ τοῦ βωμοῦ τῶν Εὐμενίδων, πλησίον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

Ἡ πράξις αὕτη ἐθεωρήθη ὡς ἀσέβεια πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ ὠνομάσθη *Κυλώνειον ἄγος*. Ἐπειδὴ δὲ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὴν πόλιν λοιμικὴ νόσος, ὁ δεσποδαίμων λαὸς ἀπέδωκε ταύτην εἰς τὴν ὀργὴν τῶν θεῶν. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι ὡς ἐναγεῖς, ἦτοι κατηραμένοι, εἴλκυσαν ἐναντίον των τὸ κοινὸν μῖσος, δι' ὃ ὑπεδλήθησαν εἰς κρίσιν ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου. Καὶ οἱ μὲν ζῶντες κτεδικάσθησαν εἰς ἰσόβιον ἐξορίαν, τὰ δὲ ὅσα τῶν ἀποθανόντων ἐξεδλήθησαν ἐκ τῶν τάφων καὶ ἐρρίφθησαν ἔξω τῆς Ἀττικῆς. Ἐκ τῶν ταραχῶν τούτων ὠφελοῦμενοι οἱ Μεγαρεῖς ἀφῆρταν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων τὴν Σαλαμίνα. Ἐπειδὴ δὲ ἡ δεσποδαμονία κατεῖχεν ἀκόμη τὴν πόλιν, προσεκλήθη ἐκ Κρήτης ὁ σοφὸς γέρων Ἐπιμενίδης, ὅστις διὰ θυσιῶν ἐνεκαθάρισε τὴν πόλιν.

Μάθημα 13ον (§§ 19 καὶ 20)

§ 19. Ὁ Δράκων.

Ἡ μερίς, ἣ ὁποία ἤρχεν ἐν Ἀθήναις, ἐξηκολούθει νὰ πιέξῃ κατὰ διαφόρους τρόπους τὸν λαόν, ὅστις ἕνεκα τούτου ἐστασίαζε συχνάκις. Τὸ κακὸν ἐπετεινέτο καὶ διότι οἱ εὐπατρίδαι κατέχοντες καὶ τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν ἐδίκάζον κατὰ παλαιούς καὶ ἀγράφους νόμους, πάντοτε δὲ ἀπέδιδον τὸ δίκαιον εἰς τοὺς πλουσίους. Ὁ λαὸς ἐξεγερθεὶς ἀπήτησε γραπτοὺς νόμους, οἱ δὲ εὐπατρίδαι ἐπὶ τέλους ἠναγκάσθησαν νὰ υποχωρήσωσι καὶ ἀνέθηκον εἰς τὸν Δράκοντα τῷ 621 νὰ συγγράψῃ νόμους, διὰ τῶν ὁποίων ἠλπίζετο ν' ἀποκατασταθῇ ἡ τάξις καὶ ἡ ἡσυχία ἐν τῇ πόλει.

Ὁ Δράκων συνέγραψε νόμους ποινικοὺς καὶ πολιτικοὺς. Διὰ τῶν πρώτων ὥρισε τὰς ποινὰς τῶν ἐγκλημάτων, διὰ δὲ τῶν δευτέρων ὥρισε τὰ πολιτικὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν. Καὶ τὰς μὲν ποινὰς ὥρισεν ὡς ἔζη. Ὁ ἐκ προμελέτης ἀνθρωποκτόνος ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον καὶ ἡ περιουσία αὐτοῦ ἐδημιύετο. Ὁ ἐξ ἀμελείας ἀνθρωποκτόνος κατεδικάζετο εἰς παντοτεινὴν ἐξορίαν καὶ ἐπετρέπετο εἰς πάντα πολίτην νὰ φονεύσῃ ἀτιμωρητὴ αὐτόν, ἂν ἐτόλμα νὰ διχμῆνῃ ἐντὸς τῆς Ἀττικῆς. Τὰ λοιπὰ ἐγκλήματα ἐτιμωροῦντο αὐστηρότατα μὲν, ἀλλ' οὐχὶ καὶ μὲ θάνατον. Ἐν γένει ἡ ποινικὴ νομοθεσία τοῦ Δράκοντος ἦτο αὐστηροτάτη.

Τὰ δικαιώματα τῶν πολιτῶν ἐκκρόνισεν ὁ Δράκων ὡς ἔφατ. Τὴν

νομοθετικὴν ἐξουσίαν εἶχεν ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου καὶ ἡ βουλή. Τῆς πρώτης μετεῖχον πάντες, ὅσοι ἠδύνατο νὰ ὑπηρετῶσιν ἐν τῷ στρατῷ ἐξοπλιζόμενοι δι' ἰδίω ἐξόδων. Ἡ δὲ βουλή ἀπετελεῖτο ἐκ τετρακοσίων καὶ ἐνὸς μελῶν. Καὶ οἱ βουλευταὶ καὶ αἱ ἄλλαι ἀρχαὶ ἐξελέγοντο διὰ κλήρου ἐκ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Δις δὲ ὁ αὐτὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἄρξῃ μῆδεμίαν ἀρχήν, πρὶν κληρωθῶσιν ἅπαντες. Ὁ Ἄρειος Πάγος διετήρησε τὴν ἐξουσίαν, τὴν ὁποίαν καὶ πρότερον εἶχε.

§ 20. Σόλων.

Ὁ Σόλων κλητῆγο ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου. Ὅτε ἦτο νέος, ἐπεχείρησε πολλὰ ταξείδια χάριν ἐμπορίου, ἴσως δὲ καὶ διὰ νὰ γνωρίσῃ ξένους τόπους καὶ ἀποκτήσῃ μεγαλειτέραν πείραν, διότι ἦτο φιλομαθέστατος. Καὶ ὅτε ἔγινε πρεσβύτης, ἔλεγε· «Γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος».

Ὁ Σόλων προσέφερε μεγάλας ὑπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα του διὰ τῆς πείρας καὶ τῆς πολιτικῆς του συνέπειας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπολέμουν πολὺν χρόνον πρὸς τοὺς Μεγαρεῖς περὶ ἀνακτήσεως τῆς Σαλαμίνας. Ἐπειδὴ δὲ ἀπηύδησαν, ἔθεσαν νόμον, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐτιμωρεῖτο μὲ θάνατον ἐκεῖνος, ὅστις ἤθελε προτείνει νὰ ἐπαναλάβωσι τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Μεγαρέων διὰ τὴν Σαλαμίνα. Ἀλλ' ὁ Σόλων προσποιηθεὶς ἡμέραν τινα τὸν παράφρονα προσήλθεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ἤρχισε ν' ἀπαγγέλλῃ ἐνθουσιῶδες ποίημά του ἐπιγραφόμενον Σαλαμίς. Ὁ λαὸς ἐνθουσιῶν λαμβάνει τὰ ὄπλα καὶ ἐκλέξας στρατηγὸν τὸν Σόλωνα ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Μεγαρέων, νικᾷ αὐτοὺς καὶ ἀνακτᾷ τὴν Σαλαμίνα. Οὕτω τὸ ὄνομα τοῦ Σόλωνος διεφημίσθη.

Οἱ θεσμοὶ τοῦ Δράκοντος δὲν εἶχον διόλου βελτιώσει τὴν κατάστασιν τοῦ λαοῦ. Οἱ πολλοὶ ἐξηκολούθουν νὰ δουλεύωσιν εἰς τοὺς ὀλίγους. Οἱ δανεισμοὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωματῶν καὶ ἡ γῆ ἔλη ἀνήκεν εἰς τοὺς ὀλίγους. Ὅθεν καὶ πάλιν ἐστασίασεν ὁ δῆμος κατὰ τῶν πλουσίων, αἱ δὲ δύο φατρίαι ἐπὶ πολὺ ἴσταντο ἀντιμέτωποι ἀλλήλων. Τότε ἀπὸ κοινοῦ ἐξέλεξαν συμφιλιωτὴν τὸν Σόλωνα τῷ 594 καὶ ἀνέθηκαν εἰς αὐτὸν νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν πολιτείαν κατὰ τρόπον συμβιβάζοντα τὰς δύο ἀντιμαχομένας φατρίας. Ὡς δὲ ἦτο γενναῖος στρατηγὸς καὶ ἐξοχος ποιητῆς ὁ Σόλων, οὕτω καὶ ὡς νομοθέτης ὑπῆρξε μέγας.

§ 21. Νομοθεσία τοῦ Σόλων.

Ἄφου ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Σόλων, κατὰ πρῶτον ἠλευθέρωσε τὸν δῆμον, ἀπαγορεύσας τοῦ λοιποῦ νὰ δανειζῶνται οἱ πολῖται ἐπὶ ὑποθήκῃ τῶν σωμάτων· ὅσοι δὲ διὰ χρέη εἶχον γείνει δοῦλοι, ἠλευθερώθησαν. Ὡσαύτως καὶ ὅσοι εἶχον πωληθῆ ἔξω τῆς Ἀττικῆς ἐξηγοράσθησαν καὶ ἠλευθερώθησαν. Ἐπειτα ἔκαμεν ἀποκοπὰς ἐκ πάντων τῶν χρῶν, ἰδιωτικῶν καὶ δημοσίων. Αἱ ἀποκοπαὶ αὗται ὠνομάσθησαν *σεισάχθεια*, διότι δι' αὐτῶν ἀπεσείσθη τὸ ἀφόρητον βάρος, ἕπερ ἐπέζεε τὸν λαόν. Ἴνα δὲ μὴ ζημιωθῶσιν οἱ πλοῦσοι, ἠύξησε τὴν τιμὴν τοῦ νομίσματος. Οὕτως ἢ μὲν ἀντὶ ἐβδομήκοντα τριῶν δραχμῶν, ὡς ἐτιμᾶτο πρότερον, ἐτιμᾶτο νῦν ἑκατὸν δραχμῶν.

Τὰ δὲ τῆς πολιτείας ὁ Σόλων διέταξεν ὡς ἑξῆς. Διετήρησε τὴν προϋπάρχουσαν διαίρεσιν τῶν πολιτῶν εἰς *πεντακοσιομεδίμους*, *ἵππεις*, *ζευγίτας* καὶ *θῆτας*. Καὶ πεντακοσιομέδιμοι μὲν ὠνομάζοντο ὅσοι εἶχον εἰσόδημα ἐκ τῶν ἀγρῶν τῶν πεντακοσίους μεδίμους σίτου καὶ κριθῆς ἢ μετρητὰς¹ οἴνου καὶ ἐλαίου ἢ συναμφότερα. Ἴππεις δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα τριακοσίους μεδίμους ἢ μετρητὰς καὶ ἠδύναντο νὰ τρέψωσι πολεμικὸν ἵππον. Ζευγίται δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα διακοσίους μεδίμους ἢ μετρητὰς καὶ ἔτρεφον ζευγὸς γεωργικῶν βοῶν. Θῆτες δὲ ὅσοι εἶχον εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν διακοσίων μεδίμων ἢ μετρητῶν καὶ οἱ ἄποροι.

Πᾶσαι αἱ ἀρχαὶ ἐξελέγοντο ἐκ τῶν τριῶν πρώτων τάξεων. Οἱ θῆτες οὐδεμιᾶς ἀρχῆς μετεῖχον καὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι φόρων· ἀλλ' ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου καὶ εἰς τὰ δικαστήρια.

Ὁ Σόλων διετήρησε καὶ τὴν ὑπὸ τοῦ Δράκοντος κατασταθεῖσαν βουλὴν, ὥρισε δὲ τοὺς βουλευτὰς εἰς τετρακοσίους, ἑκατὸν ἐξ ἑκάστης φυλῆς. Οἱ βουλευταὶ ἐξελέγοντο κατ' ἔτος διὰ κλήρου ἐκ τῶν ἐχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν τριάκοντα ἐτῶν. Ἡ βουλὴ συνεζήτει προηγουμένως πᾶν ζήτημα, τὸ ὅποῖον ἔμελλε νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ ἐξέφερον ἐπ' αὐτοῦ τὴν γνώμην τῆς, ἐκαλεῖτο δὲ αὕτη *προβούλευμα*. Τὸ *προβούλευμα* τοῦτο ὑπεβάλλετο εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου, καὶ ἦτο αὕτη κυρία νὰ ἐγκρίνη ἢ ν' ἀπορρίψῃ αὐτό.

¹ Ὁ ἀττικὸς μέδιμος ἦτο μέτρον ξηρῶν καρπῶν (σίτου, κριθῆς) καὶ εἶχε βάρος 36 ὀκάδων περίπου, ὁ δὲ μέδιμος ἦτο μέτρον ὑγρῶν ἴσον πρὸς $\frac{3}{4}$ τοῦ μεδίμου.

Κυρίαρχον τῆς πολιτείας κατέστησεν ὁ Σόλων τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου ἀπετελεῖτο ἐκ πάντων τῶν πολιτῶν τῶν ἔχόντων ἡλικίαν ἄνω τῶν εἴκοσιν ἔτων. Αὕτη ἐψήφισε τοὺς νόμους, ἐξέλεγε τοὺς ἄρχοντας καὶ τοὺς δικαστάς, ἐζήτηει παρ' αὐτῶν εὐθύνας, ἦτοι λόγον τῶν πράξεών των μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀρχῆς των. Ὑρίζει τοὺς φόρους, ἀπεφάσιζε περὶ πολέμου καὶ περὶ εἰρήνης, ὡς καὶ περὶ συμμαχιῶν.

Ἡ βουλὴ τοῦ Ἀρείου Πάγου διετήρησε τὴν ἐποπτείαν τῶν νόμων καὶ τῆς πολιτείας, τὴν ὁποίαν εἶχε πρότερον. Ἄλλ' ὁ Σόλων ἔδωκεν εἰς αὐτὴν εὐρυτέραν ἐξουσίαν. Ἐπετήρει αὕτη τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν νέων, τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν καὶ τὴν ὀρησκείαν, τιμωροῦσα τοὺς ἀργούς τοὺς ἀσώτους καὶ τοὺς ἀσεβεῖς· ἐδίκαζε δὲ τὰς φονικὰς καὶ τὰς περὶ ἔμπρησμοῦ δίκας, ὡς καὶ τὰς περὶ ἀποπειρας καταλύσεως τῆς δημοκρατίας.

Ὁ Σόλων κατέστησε μέγα δικαστήριον· ὠνομάζετο δὲ τοῦτο Ἥλιαία. Τὸ δικαστήριον τοῦτο περιελάμβανεν ἕξ χιλιάδας δικαστάς (ἡλιαστάς), οἵτινες ἐξελέγοντο κατ' ἔτος ἐκ τῶν συμπληρωσάντων τὸ τριακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας. Διηγρεῖτο δὲ εἰς δέκα τμήματα καὶ ἕκαστον ἐξ αὐτῶν περιελάμβανε πεντακοσίους δικαστάς. Οἱ ὑπολειπόμενοι χίλιοι ἦσαν ἀναπληρωτικοί.

Βλέπων ὁ Σόλων ὅτι ἡ πόλις πολλὰκις ἐταράσσετο ὑπὸ στάσεων, τινὰς δὲ τῶν πολιτῶν ἔνεκα βραθυμίας ἔμενον ἀδιάφοροι, ἔθηκε νόμον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐκηρύττετο ἄιμος, τυτέστιν ἐστερεῖτο τῶν πολιτικῶν δικαιωμάτων ἐκεῖνος, ὅστις ἐν καιρῷ στάσεως ἔμενεν οὐδέτερος, ἦτοι δὲν ἐλάμβανε τὰ ὄπλα οὔτε ὑπὲρ τῆς μιᾶς οὔτε ὑπὲρ τῆς ἄλλης φατρίας, καὶ τοῦτο, ἵνα μὴ ἐγκαταλείπηται ἡ πατρις εἰς τὴν διάκρισιν τῶν πονηρῶν.

Καὶ περὶ βιομηχανίας καὶ ἐμπορίου ἔλαβε πρόνοιαν ὁ Σόλων· ὡσαύτως καὶ περὶ ἀνατροφῆς τῶν παιδῶν, ὑποχρεώσας τοὺς Ἀθηναίους νὰ διδάσκωσι τοὺς παιδάς των τὰ γράμματα, τὴν μουσικὴν καὶ τὴν γυμναστικὴν. Ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἔτους μέχρι τοῦ δεκάτου ἐβδόμου οἱ παῖδες ἐγυμνάζοντο εἰς τὰς παλαίστρας καὶ εἰς τὰ γυμναστήρια διὰ νὰ γίνωνται βωμαλέοι καὶ γενναῖοι ὑπερασπισταὶ τῆς πατρίδος. Ὅπως οἱ Σπαρτιαῖται, εὖτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὑπὲρ πατρίδος θάνατον ἐθεώρουν ὡς τὸν ἐνδοξότατον, τοὺς δ' ἐν πολέμῳ πεσόντας ἔθαπτεν ὁ πατρις μετὰ μεγάλων τιμῶν.

Ἄφου ὁ Σόλων ἐπεράτωσε τοὺς νόμους, ὠρκίσθησαν πάντες οἱ πολῖται νὰ τηρῶσιν αὐτούς. Ἄλλ' ἡ διάρκεια δὲν προεμηνύετο μακρά. Ὁ μὲν δῆμος ἤλπιζεν ἀναδασμὸν ἕλης τῆς γῆς, ἀλλὰ δὲν ἐπέτυχε τούτου· οἱ δὲ εὐπκτρίδαι ἐδυσφόρου, διότι περιωρίσθησαν τὰ πολιτικά των δικαιώματα καὶ ἐμειώθη ἡ δυνάμεις των. Ἔνεκα δὲ τούτου ὁ Σόλων καθ' ἐκάστην παρηνωχλεῖτο. Ἔνα λοιπὸν ἀποφύγη τὰς ἐνοχλήσεις καὶ ἔνα μὴ ἀναγκασθῆ νὰ μεταβάλῃ τι τῶν κειμένων νόμων, ἀπεδήμησεν ἐξ Ἀθηνῶν καὶ μετέδῃ εἰς Αἴγυπτον, Κύπρον καὶ Μικρὰν Ἀσίαν, ἡ δὲ ἀποδημία του αὐτῆ διήρκεσε δέκα ἔτη.

Μάθημα 15ον (§§ 22 καὶ 23)

§ 22—Παραλίοι, Πεδινοί, Διακρίοι.

Ἐπὶ τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἀποδημίαν τοῦ Σόλωνος οἱ Ἀθηναῖοι διῆγον ἐν ἡσυχίᾳ. Ἄλλὰ κατόπιν ἐπανελήφθησαν αἱ στάσεις καὶ κατὰ μικρὸν προσέλαβον τοπικὸν χαρακτήρα. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι διηρέθησαν εἰς τρεῖς πολιτικὰς μερίδας, τὴν τῶν Παραλίων, τὴν τῶν Πεδινῶν καὶ τὴν τῶν Διακρίων. Ὄνομάσθησαν δὲ αἱ τρεῖς αὗται πολιτικαὶ μερίδες ἐκ τῶν μερῶν, εἰς τὰ ὅποια κατῴκουν ἢ εἶχον τὰ κτήματά των. Καὶ οἱ μὲν Πιχράλιοι κατῴκουν τὴν νοτιοανατολικὴν περὶ τὴν Ἀττικῆς καὶ ἡσυχολοῦντο εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, ἔχοντες δὲ ἀρχηγὸν τὸν Μεγακλέα ἦσαν κεκηρυγμένοι ὑπὲρ τοῦ πολιτεύματος τοῦ Σόλωνος. Οἱ δὲ Πεδινοὶ εἶχον τὰ κτήματά των εἰς τὰ πεδινὰ μέρη τῆς Ἀττικῆς, τὰ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὴν Μεγαρίδα. Εἰς τούτους ἀνήκον οἱ πλοῦτιοι καὶ οἱ κτηματῆται, οἱ ἅποιοι ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Λυκοῦργον ἐζήτουν κυβέρνησιν ὀλιγαρχικὴν. Οἱ δὲ Διακρίοι κατῴκουν τὰ πρὸς βορρᾶν καὶ ἀντολάς ὄρεινά μέρη τῆς Ἀττικῆς, ἅτινα ἐκαλοῦντο Διακρία. Εἰς τούτους ἀνήκον οἱ πενέστεροι, οἵτινες ἔχοντες ἀρχηγὸν τὸν Πεισίστρατον ἐζήτουν ἀναδασμὸν ἕλης τῆς γῆς.

§ 23. Ⓞ Πεισίστρατος.

Ὁ Πεισίστρατος ἦτο συγγενῆς τοῦ Σόλωνος, εἶχε δὲ διαπρέψει εἰς τὸν κατὰ τῶν Μεγαρέων πόλεμον. Ἦτο εὐγλωττος, φιλόανθρωπος καὶ εὐπροσήγορος. Διὰ τῶν προτερημάτων του τούτων ἐφέιλκυσε τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ. Ἐνθαρρυνθεὶς δ' ἐκ τούτου ἐπεχείρησε νὰ γείνη τύραννος τῶν Ἀθηνῶν, καὶ τὸ κατώρθωσε, καταλαβὼν τὴν Ἀκρόπολιν τῷ 560. Ἄλλ' οἱ πολιτικοὶ ἀντίπαλοί του Λυκοῦργος

και Μεγακλής ὁμοφρονήσαντες ἐξεδίωξαν αὐτόν. Μετά τινα χρόνον συμφιλίωθεις πρὸς τὸν Μεγακλέα ἐπανήλθε και κατέλαβε τὴν ἀρχήν. Ἄλλ' ἡ φιλία αὕτη πρὸς τὸν Μεγακλέα δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον και ὁ Πεισίστρατος ἐξεβλήθη δευτέραν φοράν ἐκ τῆς ἀρχῆς και ἔμεινεν ἑνδεκα ἔτη μακρὰν τῆς Ἀττικῆς, Ἀλλὰ τὸ ἑνδέκατον ἔτος βροθύμενος ὑπὸ τῶν Ἐρετριέων, τῶν Θηβαίων και τοῦ ἐκπτώτου τυράννου τῆς Νάξου Λυγδάμιος ἐπανήλθε και πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας και κατέλαβεν ἐκ τρίτου τὴν ἀρχήν, διετήρησε δὲ αὐτὴν μέχρι τέλους τοῦ βίου.

Ἡ κυβέρνησις τοῦ Πεισιστράτου ὑπῆρξεν ἡλία, δικαία και φιλόανθρωπος. Ἐκυβέρνησεν εὖτος συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους. Ἐνίσχυσε τὸ ἐμπόριον. Ἦτο φίλος τῶν γραμμάτων. Πρῶτος ἴδρυσεν ἐν Ἀθήναις δημοσίαν βιβλιοθήκην. Συνέλεξε και κατέγραψε τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου και διέταξε ν' ἀπγγέλλωνται ὁλόκληρα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἐκόσμησε τὴν πόλιν μετὰ διάφορα κτίρια. Ἐθήκε τὰ θεμέλια τοῦ μεγαλοπρεποῦς ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διός, τὸν ὁποῖον μετὰ πολλοὺς αἰῶνας (129 μ. Χ.) ᾠκοδόμησεν ὁ Ῥωμαῖος αὐτοκράτωρ Ἀδριανός. Ἐν γένει ὁ Πεισίστρατος ἀνύψωσε τὰς Ἀθήνας και κατέστησεν αὐτὰς κέντρον τῆς ἑλληνικῆς παιδείας. Διὰ τοῦτο δικαίως θεωρεῖται ὡς θεμελιωτὴς τοῦ μεγαλείου τῶν Ἀθηνῶν. Ἀπέθανε δὲ τῇ 527.

Μάθημα 15ον (§§ 24 και 25).

§ 24. Οἱ Πεισιστρατίται.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πεισιστράτου ἔλαβε τὴν ἀρχήν ὁ πρεσβύτερος αὐτοῦ υἱὸς Ἴππίας, ἔχων συνάρχοντα τὸν νεώτερον ἀδελφόν του Ἴππαρχον. Ἀμφότεροι οἱ ἀδελφοὶ ἐκυβέρνων κατ' ἀρχὰς πολὺ καλά, ὅπως ὁ πατὴρ των. Ἀλλ' ὁ Ἴππαρχος ἐκδικούμενος προσωπικὸν πάθος κατὰ τινος εὐγενοῦς νέου, ὀνόματι Ἀρμοδίου, ἀπηγόρευσε εἰς τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ νὰ κανηφορήσῃ μετ' ἄλλων παρθένων, τουτέστι νὰ φέρῃ κάνιστρον ἀνθέων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τὴν οἰκογενειακὴν ταύτην ὑβρίν δὲν ἠνέχθη ὁ Ἀρμόδιος· ἔβην μετὰ τοῦ στενοῦ φίλου του Ἀριστογείτονος και ἄλλων παρεσκευάστε συνωμοσίαν πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ καταλύσωσι τὴν τυραννίδα· ἔμελλε δὲ ἡ κατάλυσις νὰ γείνη κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μεγάλων Παναθηναίων. Ἀλλὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν ταύτην οἱ συνωμόται μόνον τὸν Ἴππαρχον κατέθρῃσαν νὰ φονεύσωσιν· ἐφανεύθησαν δ' ἑμικῶς και ὁ Ἀρ-

μύδιος και ὁ Ἄριστογείτων· ὁ μὲν πρῶτος εὐθὺς μετὰ τὸν φόνον τοῦ Ἰππάρχου ὑπὸ τῶν δορυφόρων τούτου, ὁ δὲ Ἄριστογείτων μετὰ τινας ἡμέρας κατὰ διαταγὴν τοῦ Ἰππίου. Ἐκτοτε ὁ Ἰππίας κατέστη σκληρότατος. Πολλοὺς ἐκ τῶν πολιτῶν ἐφόνευσεν καὶ ἄλλους ἐξώρισεν καὶ τὰς περιουσίας αὐτῶν ἐδήμειυσεν. Ὅθεν καὶ τὸ μῖσος τοῦ λαοῦ κατ' αὐτοῦ ἐκορυφώθη. Τότε οἱ Ἀλκμεωνίδαι, οἵτινες εἶχον ἀνακληθῆ ἐκ τῆς ἐξορίας, βοηθούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους, βασιλέως τῆς Σπάρτης, ἐπολιόρχησαν τὸν Ἰππίαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ ἠνάγκασαν αὐτὸν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ἀπέλθῃ ἐξ Ἀθηνῶν· μετέβη δὲ εἰς τὸν μέγαν βασιλέα τῶν Περσῶν. Οὕτως οἱ Ἀθηναῖοι ἠλευθερώθησαν ἀπὸ τῆς τυραννίδος.

§ 25. Μεταρρύθμισις τοῦ πολιτεύματος ὑπὸ τοῦ Κλεισθένους.

Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς τυραννίδος ἐστασίαζον πρὸς ἀλλήλους· ὁ Ἰταγόρας, φίλος τῶν τυράννων, καὶ ὁ Κλεισθένης· υἱὸς τοῦ Μεγακλέους. Ὑπεριχύτας δὲ ὁ Κλεισθένης μετερρύθμισεν τὸ πολίτευμα τοῦ Σόλωνος καὶ κατέστησεν αὐτὸ δημοκρατικώτερον.

Καὶ πρῶτον διήρσε τοὺς Ἀθηναίους εἰς δέκα φυλάς. Ἐκάστη δ' ἐξ αὐτῶν περιελάμβανε πολίτας ὄλων ἀδιακρίτως τῶν τάξεων. Ἐπειτα διήρσε τὴν χώραν εἰς δῆμους, ἐκάστου δὲ δήμου πρεῖστατο εἰς δήμαρχος. Τὴν δὲ βουλὴν τῶν τετρακοσίων ἠϋξῆσεν εἰς πεντακοσίους, ἐκλεγομένων πενήκοντα βουλευτῶν ἐξ ἐκάστης φυλῆς.

Ὁ Κλεισθένης ἔθηκε καὶ τὸν περὶ ὀστροακισμοῦ νόμον, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν δημοκρατίαν ἀπὸ τῆς τυραννίδος. Πᾶς πολίτης καθιστάμενος ἐπικίνδυνος εἰς τὴν δημοκρατίαν, εἴτε διὰ τὸν πλοῦτόν του εἴτε διὰ τὴν πολιτικὴν του δύναμιν, ἐξωστρακίζετο ἐκ τῆς πόλεως ἐπὶ δέκα ἔτη. Ἀλλὰ βραδύτερον ἐξωστρακίζοντο καὶ πολιτικοὶ ἄνδρες, τῶν ὁποίων τὸ πολιτικὸν πρόγραμμα ἀπεδοκίμαζεν ἡ πόλις. Ἴνα ἐξωστρακισθῇ τις, ἔπρεπε νὰ μετάσχῃ τῆς ψηφοφορίας τὸ ὀλιγώτερον ἐξ ἑκατῶν, ἄλλως δὲν ἐπραγματοποιεῖτο ὁ ἐξωστρακισμὸς.

Ἡ πολιτεία τοῦ Κλεισθένους ἔλαβε καὶ στρατιωτικὸν διοργανισμόν. Ἀπ' ἐκείνου τοῦ χρόνου ἐξελέγοντο κατ' ἔτος δέκα στρατηγοί, εἰς ἐξ ἐκάστης φυλῆς. Οὗτοι ἐν εἰρήνῃ μὲν ἐφρόντιζον νὰ παρασκευάζωσι τὰς στρατιωτικὰς δυνάμεις τῆς χώρας καὶ διηύθυνον τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν, ἐν πολέμῳ δὲ εἶχον τὴν στρατηγίαν ἐναλλάσσοντες αὐτὴν κατ' ἐκάστην.

§ 26. Δεύτερος ἀποικισμὸς τῶν Ἑλλήνων.

Πλὴν τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ καὶ Κρήτῃ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν (ἰδ. σ. 14), βραδύτερον ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μέχρι τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἴδρυσαν καὶ ἄλλας πολυαριθμούς ἀποικίας. Πρὸς ἀνατολὰς τὰ παράλια τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, ὁ Εὐξείνιος πόντος μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Ἀζοφικῆς, ἢ μεσημβρινῆ παραλία τῆς Μικρᾷ Ἀσίας καὶ ἡ Κύπρος, πρὸς νότον ἢ Αἴγυπτος καὶ ἡ Κυρηναικὴ καὶ πρὸς δυσμὰς ἢ Σικελία καὶ ἡ κάτω Ἰταλία καὶ αἱ ἀκταὶ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας περιεστéφθησαν διὰ στεφάνης πόλεων ἑλληνικῶν, αἱ ὁποῖαι ἡμιλλῶντο ἐν τῷ σταδίῳ τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Αἱ ἐπισημότεραι τῶν ἀποικιῶν τούτων ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, ἢ Ὀλυνθος, ἢ Ποτειδαία, ἢ Ἀκανθος καὶ ἄλλαι· εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Ἑλλησπόντου ἢ Ἀβυδος, ἢ Σηστός, ἢ Λάμφακος· ἐν τῇ Προποντίδι ἢ Κύζικος, ἢ Πέρινθος, ἢ Σηλυβρία ἐπὶ τοῦ θρακικοῦ Βοσπόρου ἐπὶ μὲν τῆς εὐρωπαϊκῆς ὄχθης τὸ Βυζάντιον, ἐπὶ δὲ τῆς ἀσιατικῆς ἢ Χαλκηδών· εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Εὐξείνιου πόντου ἢ Ἡράκλεια, ἢ Σινώπη, ἢ Κερασσοῦς, ἢ Τραπεζοῦς καὶ ἄλλαι.

Πρὸς δυσμὰς, ἐπὶ τῆς Ἰλλυρικῆς παραλίας, ἦσαν ἢ Ἀπολλωνία καὶ ἢ Ἐπίδαμος· ἐν Σικελίᾳ αἱ Συρακοῦσαι, ἢ Μεσσήνη, ἢ Κατάνη, ἢ Γέλα, ἢ Ἰμέρα, ὁ Ἀκράγας καὶ ἄλλαι. Ἐν τῇ κάτω Ἰταλίᾳ, ἤτις καὶ Μεγάλη Ἑλλὰς ὠνομάζετο, ἦσαν τὸ Ῥήγιον, ἢ Σύβαρις, ἢ Κρότων, ἢ Κύμη, ἢ Ἠλέα, ὁ Τάρας καὶ ἄλλαι. Ἐπὶ τῶν μεσημβρινῶν παραλίῳν τῆς Γαλλίας ἢ Μασσαλία· ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς Ἰσπανίας ἢ Ῥόδη, ἢ Ἀγάθη καὶ ἄλλαι. Ἐν Κύπρῳ ἢ Πάφος καὶ ἢ Σαλαμίς. Ἐπὶ τῶν βορείων παραλίῳν τῆς Ἀφρικῆς ἢ Κυρήνη, ἢ Ἀπολλωνία, ἢ Βάρκη, ἢ Τεύχειρα καὶ ἢ Βερενίκη. Ἐν Αἰγύπτῳ ἢ Ναύκρατις.

Ὅπως ὁ ἑλληνισμὸς, ἢ ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὰ ἑλληνικὰ ἦθη καὶ οἱ ἑλληνικοὶ θεομοὶ ἐξηπλώθησαν ἀπανταχοῦ, ἔπου τὸ εὐφορον τῆς γῆς, ἔπου καλὸς λιμὴν, ἔπου ἡ εὐκολία τῆς συγκοινωνίας ἐδελέαζον τοὺς ἀποίκους.

Αἱ ἀποικίαι πολιτικῶς ἦσαν ἀνεξάρτητοι ἀπὸ τῶν μητροπόλεων. Ὁ μόνος δεσμὸς ἦτο τὸ σέβας πρὸς τὴν μητρόπολιν καὶ ἡ λατρεία τῶν πατρίων θεῶν.

§ 27. Διαίρεσις και ένότης τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνου

Κατὰ τὸ πρῶτον ἡμισυ τοῦ ἐβδόμενου π. Χ. αἰῶνος τὸ ὄνομα Ἑλληνες κατέστη γενικὸν εἰς πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν καλουμένην Ἑλληνικὴν χερσόνησον. Οἱ Ἑλληνες δὲν ἀπετέλεσάν ποτε ἓν κράτος, ἀλλ' ἦσαν διηρημένοι εἰς ἀπειραρίθμους αὐτοτελεῖς και ἀνεξαρτήτους πολιτείας. Ἄλλ' ἐν τούτοις αἱ διάφοροι αὐταὶ αὐτοτελεῖς πολιτεῖαι συνεδέοντο πρὸς ἀλλήλας τότεν σιενῶς διὰ δεσμῶν ἠθικῶν και κοινωνικῶν, ὥστε ἅπαντες οἱ Ἑλληνες ἐθεώρουν ἑαυτοὺς ὡς μέλη ἐνὸς και τοῦ αὐτοῦ ἔθνους. Οἱ κυριώτεροι τῶν δεσμῶν ἦσαν ἡ κοινὴ καταγωγὴ, ἡ αὐτὴ γλῶσσα, ἡ αὐτὴ θρησκεία· προσέτι δὲ τὰ μαντεῖα, αἱ ἀμφικτυοναὶ και οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες.

§ 28. Μαντεῖα.

Οἱ Ἑλληνες πρωτόμωτατα ἤρχισαν νὰ δίδωσι προσοχὴν εἰς τινα φαινόμενα τῆς φύσεως, εἰς τὰς ἀστραπὰς, εἰς τὰς βροντάς, εἰς τοὺς σεισμούς, εἰς τὴν ἔκλειψιν τῆς σελήνης και τοῦ ἡλίου, και ἐνόμιζον ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα ἦσαν προμηνύματα τῶν μελλόντων νὰ συμβῶσιν. Ὡσαύτως ἐνόμιζον ὅτι και ἡ πτῆσις οἰωνῶν, ἦτοι σαρκοσάγων πτηνῶν, και τὰ σπλάγχνα τῶν σφρχίων και ἄλλα διάφορα σημεῖα ἐφανέρωνον τὴν εὐμένειαν ἢ τὴν δυσμένειαν τῶν θεῶν ὡς πρὸς τὰ μέλλοντα νὰ συμβῶσιν. Ἀλλὰ τὴν θέλησιν τῶν θεῶν περὶ τῶν μελλόντων ἐμάνθανον πρὸ πάντων οἱ Ἑλληνες εἰς ἱεροῦς τινας τόπους, ὅπου ἐπίστευον ὅτι παρίσταντο ἀοράτως αὐτοὶ οἱ θεοί. Οἱ ἱεροὶ οὗτοι τόποι ὠνομάζοντο μαντεῖα, συνέρρεον δὲ εἰς αὐτὰ πανταχόθεν οἱ ἄνθρωποι ζητοῦντες χρησμόν.

Μαντεῖα ὑπῆρχον πολλὰ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἀλλὰ τὸ περιφημότερον και ὀνομαστότερον ὄλων ἦτο τὸ ἐν Δελφοῖς τῆς Φωκίδος, ὅπου ὁ Ἀπόλλων διὰ τῆς Πυθίας (ἱερείας) προσέλεγε τὰ μέλλοντα εἰς τοὺς ἐρωτῶντας. Ὅτε ἡ Πυθία ἐμελλε νὰ χρησιμοδοτήσῃ, ἐκάθητο ἐπὶ τρίποδος, κάτωθεν δ' αὐτοῦ ὑπῆρχε χάσμα και ἐξήρχοντο ἐξ αὐτοῦ ἀναθυμιάσεις. Ἡ Πυθία ζαλιζομένη ἐκ τῶν ἀναθυμιάσεων ἤρχιζε νὰ λέγῃ ἀκαταλήπτου λέξεις, οἱ δὲ ἱερεῖς, οἵτινες διεκρίνοντο ἐπὶ μεγάλη εὐφυΐα και σοφία, ἐσχημάτιζον ἐκ τῶν λέξεων τῆς Πυθίας χρησμούς, συνήθως ἐμμέτρους, εὐφυεῖς, συντόμους και δυσκόλως ἰννοουμένους, πολλάκις δὲ και διαφορουμένους, ἦτοι ἐπιδεχομένους

διπλῆν ἐξήγησιν. Ἐκ τούτου δὲ ὁ Ἀπόλλων ὠνομάζετο Λοξίας. Διὰ πᾶσαν σπουδαίαν ὑπόθεσιν οἱ Ἕλληνες συνεβουλεύοντο τὸν Ἀπόλλωνα, μάλιστα δέ, ὅτε ἐπρόκειτο περὶ πολέμου.

Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε παγκόσμιον φήμη. Ὅχι μόνον οἱ Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ ξένοι ἐκ διαφόρων μερῶν ἤρχοντο καὶ ἐλάμβανον χρησμόν, ἐκόμιζον δὲ καὶ πλουσιώτατα δῶρα. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ μαντεῖον ἦτο πλουσιώτατον. X

Μάθημα 19ον (§ § 29 καὶ 30)

§ 29. Ἀμφικτυονίαι.

X Αἱ ἀμφικτυονίαι ἦσαν θρησκευτικοὶ μᾶλλον ἢ πολιτικοὶ σύνδεσμοι, οἱ ὅποιοι συνέδεον τὰς γειτονικὰς πόλεις. Ἀντιπρόσωποι δὲ τῶν πόλεων τούτων συνήρχοντο κατ' ἔτος εἰς τι κοινὸν ἱερόν, ἐτέλουν ἐορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ συγχρόνως συνεσκέπτοντο καὶ περὶ τῶν πολιτικῶν ὑποθέσεων. Ἀμφικτυονίαι ὑπῆρχον πολλαὶ ἐν Ἑλλάδι, ἀλλ' ἡ ἐπισημοτέρα ὄλων ἦτο ἡ λεγομένη «Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον». Τοῦ συνεδρίου τοῦτου μετέιχον δώδεκα λαοί, Βοιωτοί, Δωριεῖς, Ἴωνες, Φωκεῖς, Θεσσαλοὶ καὶ ἄλλοι. Ἐκάστη τῶν πολιτειῶν τῶν ἀποτελουσῶν τὸ συνέδριον τοῦτο ἔπεμπε κατ' ἔτος δύο ἀντιπροσώπους, τῶν ὁποίων ὁ εἰς ἐλέγετο *Πυλαγόρας* διὰ τὰς πολιτικὰς ὑποθέσεις, ὁ δὲ ἄλλος *Ἴερομνήμων* διὰ τὰς θρησκευτικὰς ὑποθέσεις.

Τὸ συνέδριον τοῦτο συνήρχετο δις τοῦ ἔτους, τὸ μὲν ἕαρ εἰς τοὺς Δελφοὺς, τὸ δὲ φθινόπωρον εἰς τὴν πλησίον τῶν Θερμοπυλῶν κωμόπολιν Ἀνθήλην ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος. Οἱ Ἀμφικτυόνες εἶχον τὴν ἄμεσον ἐφορείαν τοῦ ἐν Δελφοῖς ἱεροῦ, διηύθυνον τοὺς Πυθικοὺς ἀγῶνας καὶ ἐφρόντιζον νὰ λύσωσι πᾶσαν διαφορὰν ἀναφυσμένην μεταξὺ τῶν λαῶν, οἵτινες ἀπετέλουν τὸ συνέδριον. X

§ 30. Πανελλήνιοι ἀγῶνες.

X Περὰ τοῖς ἀρχαίαις Ἕλλησιν ὑπῆρχε συνήθεια νὰ τελῶνται κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἰς τὰς διαφόρους πόλεις θρησκευτικαὶ πανηγύρεις, εἰς αὐτὰς δὲ ἐλάμβανον μέρος οἱ κάτοικοι τῆς πανηγυριζούσης πόλεως καὶ οἱ περίξ αὐτῆς κατοικοῦντες. Τὰς πανηγύρεις δὲ ταύτας ἐλάμπρυνον δι' ἀγῶνων μουσικῶν, ποιητικῶν καὶ πρὸ πάντων γυμναστικῶν. Ἀλλὰ τέσσαρες τῶν πανηγύρεων τούτων σὺν τῷ χρόνῳ ἐγέναν πανελλήνιοι καὶ συνέρρεον εἰς αὐτὰς πανταχόθεν θεαταί. Αἱ πανηγύρεις αὗται, αἱ ὅποιοι ἦσαν ἐκ τῶν κυριωτέρων ἐθνικῶν δεσμῶν, ἦσαν αἱ ἑξῆς: τὰ Πύθια, τὰ Ἴσθμια τὰ Νέμεια καὶ τὰ Ὀλύμπια.

α') τὰ Πύθια ἐτελοῦντο εἰς τὸ πλησίον τῶν Δελφῶν Κρισσαῖον πεδῖον πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τετραετίαν διὰ μουσικῶν καὶ γυμναστικῶν ἀγώνων καὶ δι' ἄρματοδρομιῶν. Ἀγωνοθέται, ἦτοι ἐπιμεληταὶ τῶν ἀγώνων, ἦσαν οἱ Ἀμφικτύονες, εἰς δὲ τοὺς νικητὰς ἐδίδετο ὡς βραβεῖον κλάδος δάφνης.

β') τὰ Ἴσθμια ἐτελοῦντο εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου πρὸς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος κατὰ πᾶν τρίτον ἔτος, οἱ δὲ νικηταὶ ἐλάμβανον κλάδον πίτυος.

γ') Τὰ Νέμεια ἐτελοῦντο κατὰ διετίαν εἰς τὴν Νεμέαν τῆς Ἀργολίδος πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς, οἱ δὲ νικηταὶ ἐλάμβανον κλάδον σελίνου.

δ') τὰ Ὀλύμπια ἦσαν ἡ μεγίστη τῶν πανηγύρεων. Ταῦτα ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τοῦ Διὸς ἀνὰ πᾶν τέταρτον ἔτος εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ἐν τῷ ἱερῷ ἄλσει, ἕπερ ὠνομάζετο Ἄλις, τὸν μῆνα Ἰούλιον, καὶ διήρουν μέχρι μὲν τοῦ 472 π. Χ. μίαν ἡμέραν, μετὰ δὲ ταῦτα πέντε ἡμέρας. Ἄπκσα ἢ Ἑλλάς συνέρρεεν εἰς τὴν μεγίστην ταύτην ἑορτήν· προσέει δὲ καὶ βάρβαροι προσήρχοντο πολλοὶ ὡς θεαταί. Καθ' ὄλον τὸν μῆνα, καθ' ὃν ἐτελοῦντο οἱ ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες, ἐκηρύσσετο ἐκεχειρία, δῆλα δὴ διακοπὴ τῶν πολέμων καὶ τῶν ἐμφύλιων στάσεων, τὸ δὲ διάστημα τοῦτο ὠνομάζετο ἱερομηρία.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας μόνον γνήσιοι Ἕλληνες ἐδικαιούντο νὰ λάβωσι μέρος. Τὴν ἐπιτήρησιν τῶν ἀγώνων εἶχον Ἕλητοι· δέκα δ' ἐξ αὐτῶν ἐξελέγοντο, ἵνα κρίνωσι τοὺς διαγωνιζομένους, καὶ ὠνομάζοντο Ἑλλανοδίκαί.

Κατ' ἀρχὰς οἱ ἀγῶνες περιωρίζοντο εἰς τὸν ἀπλοῦν δρόμον· βραδύτερον δὲ εἰσῆχθησαν καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα: ἡ πάλη, τὸ ἄλμα, τὸ ἀκόντισμα καὶ ἡ δισκοβολία, προσέει δὲ ἡ πυγμὴ καὶ τὸ παγκράτιον, ἀγὼν πυγμῆς καὶ πάλης συγχρόνως. Πάντα ταῦτα τὰ ἀγωνίσματα ἐτελοῦντο ἐν τῷ σταδίῳ, τὸ ὅποιον ἔκειτο ἔξω τοῦ περιβόλου τῆς Ἄλτεως. Τέλος εἰσῆχθησαν καὶ αἱ ἵπποδρομίαι καὶ αἱ ἄρματοδρομίαι, αἱ ὅσαι ἐγίνοντο ἐν τῷ ἵπποδρόμῳ.

Εἰς τοὺς νικητὰς ἐδίδετο παρὰ τῶν Ἑλλανοδικῶν στέφανος ἐκ κοτίνου, ἦτοι ἀγριελαίας, εὐρισκομένης εἰς τὸ ἄλσος τῆς Ἄλτεως. Οἱ νικηταὶ ὠνομάζοντο ὀλυμπιονίκαί καὶ ὁ κήρυξ ἐνώπιον τοῦ συνηγμένου πλήθους ἐξεφώνει τὸ ὄνομα τοῦ ὀλυμπιονίκου, τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀγώνισμα ἦτο ὁ ἀπλοῦς δρόμος καὶ ὁ νικήσας εἰς τοῦτον ἕθαιρεῖτο ὡς ὁ κυρίως νικητής.

Οἱ ὀλυμπιονίκα ἐλάμβανον εἰς τὰς πατρίδας των πλείστας τιμὰς. Πολλὰ πόλεις κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ὀλυμπιονικῶν ἐκρήμιζον μέρος τοῦ τείχους, διὰ νὰ εἰσέλθῃ θριαμβευτικῶς ὁ νικητὴς. Τοῦτο δὲ ἦτο δεῖγμα ὅτι ἡ πόλις, ἣτις εἶχε τοιοῦτους ἀθλητάς, δὲν εἶχεν ἀνάγκην τείχους.

Πᾶς ὀλυμπιονίκης μετὰ τρεῖς νίκας εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ στήσῃ τὸν ἀνδριάντα αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ ἄλλους τῆς Ἄλτεις. Εἰς τὸ ἄλλος τοῦτο ὑπῆρχον ἄπειρα καλλιτεχνήματα, αὐτῶν βωμοὶ καὶ ἀγάλματα, μεταξὺ δὲ τῶν ἀγαλμάτων διέπρεπεν ὁ Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, ὅστις ἀνευρέθη τῷ 1887 μετὰ Χριστὸν μετξὺ τῶν ἑρείπιων τῆς Ὀλυμπίας καὶ εὑρίσκεται τῶρα εἰς τὸ αὐτόθι μουσεῖον, κινῶν τὸν θαυμασμὸν τῶν ἐπισκεπτομένων τὴν Ὀλυμπίαν. Εἰς τὸ ἄλλος ὑψοῦτο καὶ ὁ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τοῦ Ὀλυμπίου Διός, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἴστατο τὸ κολοσσιαῖον χρυσελεφάντινον ἀγαλμα τοῦ Διός, ἀριστοτέχνημα τοῦ δαιμονίου καλλιτέχνου Φειδίου.

Ἡ ὀλυμπιακὴ τετραετία ὠνομάζετο Ὀλυμπιάς. Ταύτην οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοῦ 300 π. Χ. μετεχειρίζοντο πρὸς χρονολογίαν τάξαντες ὡς ἀφετηρίαν, ἣτοι ἀρχήν, τὸ ἔτος 776 π. Χ., ὅτε ἤρχισαν νὰ καταγράφωνται τὰ ὀνόματα τῶν ὀλυμπιονικῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΚΜΗ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.

ΟΙ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΕΡΣΑΣ ΑΓΩΝΕΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Μάθημα 20^{ον}

§ 31. Αἴτια καὶ ἀφορμαὶ τῶν Περσικῶν πολέμων.

Ἰωνικὴ ἐπανάστασις.

Ἡ περίοδος τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας, εἰς τὴν ὁποίαν τῶρα μεταβαίνομεν, εἶνε ἡ λαμπροτάτη πασῶν, διότι κατ' αὐτὴν οἱ Ἕλληνες ἠγωνίσθησαν τοὺς ἐνδοξότερους ἀγῶνας κατὰ τῆς ἀσιατικῆς βαρβαρότητος. Κατ' αὐτὴν ἡ ἐλευθερία ἐθριάμβευσεν ἐναντίον τοῦ δεσποτισμοῦ.

Ἡ ἀληθὴς αἰτία ἢ προκαλέσασα τὴν γιγαντώδη πάλιν μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ Περσῶν ἦτο ἡ ἀπληστία τῶν μοναρχῶν τῆς Περσίας. Οὗτοι, ἀφοῦ ἐξέτειναν τὴν κυριαρχίαν των ἐφ' Ἑλλης τῆς δυτικῆς Ἀσίας, ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐπὶ τῆς Θράκης, ἠθέλησαν νὰ ὑποτάξωσι καὶ τὴν Ἑλλάδα. Παρέσχε δ' ἐυλογον ἀφορμὴν εἰς τοῦτο ἡ Ἰωνικὴ ἐπανάστασις,

Αί κατά τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἑλληνικαὶ ἀποικίαι λίαν ἐνωρὶς προήχθησαν διὰ τοῦ ἐμπορίου εἰς μεγάλην ἀκμὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν εἶχον πολιτικόν τινα δεσμόν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ διατηρήσωσι τὴν ἀνεξαρτησίαν των· καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὑπετάχθησαν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Λυδῶν Κροῖσον τῷ 560, ἔπειτα δὲ εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Κύρον. Ὁ Κύρος καταστήσας αὐτὰς φόρου ὑποτελεῖς ἀντὶ ὀλιγαρχικοῦ ἢ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐπέβαλεν εἰς αὐτὰς τυράννους ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἀριστοκρατικῶν.

Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ἕτε ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος ὁ Ἰστιάπου, δραστήριος μὲν καὶ ἐκτανώτατος, ἀλλ' εἰς ἄκρον φιλόδοξος, ἐπεχείρησε μεγάλην ἐκστρατεῖαν κατὰ τῶν ἐν Εὐρώπῃ Σκυθῶν τῷ 513. Διαβάς τὸν ποταμὸν Ἰστρον (σημερινὸν Δούναβιν), εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σκυθίαν, (τὴν σημερινὴν μεσημβρινὴν Ῥωσίαν), πρὸς φύλαξιν δὲ τῆς γέφυρας τοῦ ποταμοῦ ἀφῆκε τοὺς τυράννους τῶν ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, οἵτινες εἶχον ἀκολουθήσει αὐτὸν εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν.

Εἰς τὴν ἐκστρατεῖαν ταύτην ὁ Δαρεῖος ἔπαθε πολλὰς ζημίας καὶ ἠναγκάσθη νὰ υποχωρήσῃ. Τότε μία ἴλη ἱππικοῦ τῶν Σκυθῶν ἔσπευσεν εἰς τὴν γέφυραν καὶ ἐπρότεινεν εἰς τοὺς φυλάσσοντας αὐτὴν Ἕλληνας νὰ τὴν διαλύσωσιν, ἵνα οὕτω καταστραφῇ ὀλοσχερῶς ὁ Δαρεῖος. Τὴν πρότασιν ταύτην ὑπεστήριξεν ὁ Ἀθηναῖος Μιλτιάδης, τύραννος τῆς Θρακικῆς χερσονήσου, ἀνὴρ τολμηρὸς καὶ στρατηγικός· ἀλλ' ἀντέκρουσεν αὐτὴν ὁ Ἰστιαῖος, τύραννος τῆς Μιλήτου. Ἡ γνώμη τοῦ Ἰστιαίου ὑπερίσχυσε καὶ ὁ Δαρεῖος ἐσώθη. Μετὰ τοῦτο ὁ Δαρεῖος ἐκάλεσε τὸν Ἰστιαῖον εἰς τὰ Σούσα καὶ τὸν ἐκράτει πλησίον του ὡς σύμβουλον, τύραννον δὲ τῆς Μιλήτου κατέστησε τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἰστιαίου Ἀρισταγόραν· ὁ δὲ Μιλτιάδης φοβούμενος τὴν ἐκδίκησιν τοῦ Δαρείου ἐπανῆλθεν εἰς Ἀθήνας.

Ὁ Ἰστιαῖος, βλέπων ὅτι ἡ ἐν Σούσαις διαμονὴ του ὠμοίαζε πρὸς ὀχληρὰν αἰχμαλωσίαν, ἐζήτηε ν' ἀπαλλαγῇ αὐτῆς. Ὄθεν ἔγραψε πρὸς τὸν γαμβρὸν τοῦ Ἀρισταγόραν νὰ κινήσῃ εἰς ἐπανάστασιν τοὺς Ἴωνας, ἐλπίζων ὅτι ὁ Δαρεῖος ἤθελε πέμψει αὐτόν, ἵνα καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν. Ὁ Ἀρισταγόρας ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν τοῦ πενθεροῦ του. Εὐθὺς λοιπὸν παρασκευάζει τὰ πάντα πρὸς ἐπανάστασιν καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ ζητήσῃ ἐπικουρίαν.

Κατ' ἀρχὰς μετέβη εἰς τὴν Σπάρτην, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἐπειτα

μετέβη εις Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι συμπλοῦντες πρὸς τοὺς ὁμοφύλους τῶν Ἴωνος ἀπέστειλαν πρὸς βοήθειαν τῶν ἐπαναστατῶν εἴκοσι τριήρεις μετ' ἀναλόγου στρατοῦ, εἰς ταύτας δὲ προσετέθησαν καὶ πέντε τῶν Ἐρετριέων. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐλθόντες εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ ἐνωθέντες μετὰ τοὺς ἐπαναστάτας ἐβάδισαν κατὰ τῶν Σάρδεων, πρωτεύουσας τῆς Λυδίας, ἐκυρίευσαν δὲ αὐτάς καὶ ἐपुरπόλησαν. Ἀλλ' ἐπελθὼν πολυάριθμος περσικὸς στρατὸς ἠνάγκασε τοὺς Ἕλληνας νὰ ὑποχωρήσωσι. Μετὰ τοῦτο, γενομένης μάχης περὶ τὴν Ἐφεσον, οἱ Ἕλληνες ἐνικήθησαν καὶ οἱ μὲν Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐπέστρεψαν οἴκαδε, οἱ δὲ Ἴωνες ἐξηκολούθησαν τὸν ἀγῶνα.

Ὅτι προέβλεπεν ὁ Ἰστιαῖος, αὐτὸ καὶ συνέβη. Ὁ Δαρεῖος ἐπέμφεν αὐτόν, ἵνα καταπνίξῃ τὴν ἐπανάστασιν· ἀλλ' οὗτος ἠνώθη μετὰ τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ Πέρσαι δ' ὅμως ἐνίκησαν πανταχοῦ καὶ διεσκόρπισαν τοὺς ἐπαναστάτας. Οἱ πρωταίτιοι τῆς ἐπαναστάσεως Ἀρισταγόρας καὶ Ἰστιαῖος ἐγκατέλιπον τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν τύχην τῶν, καὶ ὁ μὲν Ἀρισταγόρας καταφυγὼν εἰς τοὺς Θρᾶκας ἐφρονεῖτο ὑπ' αὐτῶν, ὁ δὲ Ἰστιαῖος μετὰ πολλὰς περιπετείας συνελήφθη ὑπὸ τῶν Περσῶν καὶ ἀνεσκολοπίσθη. Οἱ Πέρσαι ἐν τέλει κατέβαλον ὀλοσχερῶς τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἐτιμώρησαν σκληρῶς τὰς ἐκ νέου ὑποταχθεῖσας πόλεις.

Μάθημα 20ὸν (§§ 32 καὶ 33)

§ 32. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδόνιου κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Νέαι παρασκευαὶ τοῦ Δαρείου.

Ὁ Δαρεῖος μαθὼν τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων ὠργίσθη ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων καὶ ἀπεφάσισε νὰ τιμωρήσῃ αὐτούς. Εὐθὺς λοιπὸν μετὰ τὴν καταστολὴν τῆς Ἴωνικῆς ἐπαναστάσεως ἀπέστειλε τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μετὰ πολλοῦ στρατοῦ καὶ στόλου ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος καὶ ἰδίως ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Ἐρετριέων τῷ 493. Ἀλλ' ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπέτυχεν οἰκτρῶς, διότι ὁ μὲν στόλος κατεστράφη ὑπὸ τρικυμίας, ὅταν παρέπλεε τὸν Ἄθω, ὁ δὲ στρατὸς, οὕτινος ἤγειτο αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος, κατεκόπη ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ τῶν αὐτόθι κατοικούντων Βρύγων, οἵτινες ἦσαν θρακικὸν φύλον. Ὅστε ὁ Μαρδόνιος ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ ὀπίσω ἄπρακτος.

Ὁ Δαρεῖος ἠρεθίσθη ἔτι μᾶλλον ἐκ τῆς ἀποτυχίας ταύτης καὶ ἐπέμενε εἰς τὴν ἰδέαν νὰ τιμωρήσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ

τοὺς Ἑρετριεῖς καὶ νὰ ὑποτάξῃ προσέιτι καὶ ἑλλην τὴν Ἑλλάδα. Ἔδωκε λοιπὸν διαταγὰς νὰ παρασκευασθῇ νέος στρατὸς καὶ στόλος, συγχρόνως δ' ἔπεμψε, κατὰ τὴν περσικὴν συνθήειαν, κήρυκας εἰς τὴν Ἑλλάδα, διὰ νὰ ζητήσωσι γῆν καὶ ὕδωρ, σημεῖα ὑποταγῆς. Πολλοὶ πόλεις ἔδωκαν τὰ σημεῖα ταῦτα τῆς ὑποταγῆς, καὶ αὐτὴ ἡ ἰσχυρὰ Αἴγινα. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιαῖται ὄχι μόνον δὲν ἔδωκαν τὰ ζητηθέντα σημεῖα, ἀλλὰ καὶ ἐφόνησαν τοὺς κήρυκας.

§ 33. Δευτέρα ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἑλλάδος. — Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη.

Ἐν τῇ μεταξύ ὁ Δαρεῖος ἠτοίμασεν ἑκατὸν χιλιάδας πεζοὺς καὶ δέκα χιλιάδας ἵππεῖς καὶ στόλον ἑξακοσίων πλοίων πολεμικῶν καὶ πολλῶν φορηγῶν, ἀρχηγούς δὲ τῆς ἐκστρατείας διώρισε τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην. Ὅλος ὁ στόλος καὶ ὁ στρατὸς συνεκεντρώθη εἰς τὴν Σάμον τὸ ἔαρ τοῦ 490. Ἀπ' ἐκεῖ ὁ Δάτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης ἐπλευσαν καὶ διηυθύνθησαν πρῶτον κατὰ τῆς Ἑρετρίας καὶ ἐκυρίευσαν αὐτὴν μετὰ ἑξαήμερον πολιορκίαν. Μετὰ ταῦτα κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἰππίου, ὅστις παρηκολούθει αὐτοὺς ὡς ὁδηγός, ἀπέβησαν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἐστρατοπέδευσαν ἐν αὐτῷ.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἠτοιμάσθησαν ν' ἀποκρούσωσι τὸν κίνδυνον, συγχρόνως δ' ἔπεμψαν εἰς τὴν Σπάρτην τὸν ταχὺν πεζοπόρον Φειδιππίδην διὰ νὰ ζητήσωσι τὴν συνδρομὴν αὐτῆς. Οἱ Σπαρτιαῖται ἐφάνησαν μὲν πρόθυμοι νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλ' ἕνεκα θρησκευτικοῦ ἐθίμου δὲν ἠδύναντο νὰ ἐκστρατεύσωσι, πρὶν γείνη πανσέληνος. Ἦτο δὲ ἡ σελήνη ἐννέα ἡμερῶν. Ὁ Φειδιππίδης ἐπιστρέφει καὶ φέρει τὴν ἀπόκρισιν. Εὐθύς μετὰ τοῦτο οἱ δέκα στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων συνῆλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, ἵνα σκεφθῶσι περὶ τοῦ πρακτέου. Κατὰ πρότασιν δὲ τοῦ Μιλτιάδου ἀπεφασίσθη νὰ ἐξέλθωσιν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἐχθρὸν ἔξω τῶν Ἀθηνῶν.

Τῇ 7ῃ Σεπτεμβρίου τοῦ 490 ἐννέα χιλιάδες Ἀθηναῖοι, τῶν ὁποίων ἕκαστος ἠκολουθεῖτο ὑπ' ἐνὸς δούλου, ἔσπευσαν εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἐστρατοπέδευσαν παρὰ τὸ Ἡράκλειον. Μετὰ δύο ἡμέρας προσῆλθον καὶ χίλιοι Πλαταιεῖς, οἵτινες ἀπρόσκλητοι ἔσπευσαν, ἵνα συμπολεμήσωσι μετὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας.

Ἐκαστος τῶν δέκα στρατηγῶν εἶχε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἀνὰ μίαν ἡμέραν· ἀλλ' ὁ Ἀριστείδης, εἰς τῶν δέκα στρατηγῶν, ἀναγνώ-

ρίζων τὴν πολεμικὴν ὑπεροχὴν τοῦ Μιλτιάδου παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἡμέραν τῆς ἀρχιστρατηγίας του. Τὸν Ἀριστείδην ἐμμηθήσαν καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ καὶ οὕτως ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ πάντων ἀρχιστράτηγος ὁ Μιλτιάδης.

Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε τὸν στρατὸν του ἐπὶ τῶν ὕψωμάτων τοῦ Πεντελικοῦ, ἄνωθεν τοῦ Ἡράκλειου, καὶ τὸ μὲν δεξιὸν κέρασ κατὰ νόμον ἔδωκεν εἰς τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον, τὸ δὲ ἀριστερὸν χάριν τιμῆς εἰς τοὺς Πλαταιεῖς. Εἰς τὸ μέσον παρέταξε τὰς ἄλλας φυλάς.

Ὅτε ὁ Μιλτιάδης ἔδωκε τὸ σημεῖον, οἱ Ἀθηναῖοι ὤρμησαν μετὰ κραυγῶν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἦσαν παρατεταγμένοι εἰς τὴν πεδιάδα. Ἡ σύγκρουσις ὑπῆρξε τρομερά. Δὲν παρήλθον πολλαὶ ὥραι καὶ οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι καταδιώκουσιν αὐτούς, πλησιάσαντες δὲ εἰς τὴν θάλασσαν ζητοῦσι μετὰ κραυγῶν πῦρ διὰ νὰ καύσωσι τὰ πλοῖα. Ἐκεῖ πλησίον τῆς θαλάσσης συνήφθη νέος ἀγὼν πεισματωδέστατος. Οἱ Πέρσαι ἔντρομοι ῥίπτονται εἰς τὰ πλοῖα καὶ φεύγουσιν. Οἱ Ἀθηναῖοι συνέλαβον ἑπτὰ πλοῖα. Ἐκεῖ παρὰ τὴν θάλασσαν ἐφονεύθησαν ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος, ὁ στρατηγὸς Στησίλαος καὶ ἄλλοι. Ὁ δὲ ἀτρόμητος Κυναίγειρος, ἀδελφὸς τοῦ ποιητοῦ Αἰσχύλου, εὗρεν ἠρωϊκώτατον θάνατον, θελήσας νὰ ἐμποδίσῃ πλοῖον περσικὸν ἔτοιμον ν' ἀποπλεύσῃ. Ἐκ τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν ἑξ̄ χιλιάδες τετρακόσιοι, ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑκατὸν ἐνενήκοντα δύο Ἀθηναῖοι. Πλὴν δὲ τούτων ἐφονεύθησαν καὶ δοῦλοι καὶ Πλαταιεῖς. Πλούσια δὲ λάφυρα περιῆλθον εἰς τοὺς νικητάς.

Οἱ Πέρσαι φεύγοντες ἔκαμψαν τὸ Σούνιον ἀκρωτήριο καὶ διηθύθησαν εἰς Φάληρον μὲ τὸν σκοπὸν νὰ κυριεύσωσι τὰς Ἀθήνας, τὰς ὁποίας ὑπελόγιζον ὅτι θὰ εὗρωσιν ἐρήμους στρατιωτῶν. Ἀλλ' ὁ Μιλτιάδης ἐννοήσας τὸν κίνδυνον ἀφῆκεν εἰς τὸν Μαραθῶνα τὸν Ἀριστείδην μὲ τὴν φυλὴν του πρὸς φύλαξιν τῶν λαφύρων, αὐτὸς δὲ μεθ' ἔλλου τοῦ στρατοῦ ἔσπευσεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὸ Κυνόσαργες, πλησίον τοῦ Ἰλισσοῦ. Οἱ Πέρσαι φθάσαντες εἰς Φάληρον καὶ ἰδόντες τοὺς Ἀθηναίους ἐστρατοπεδευμένους ἀνεχώρησαν εἰς Ἀσίαν.

Ἐκ τῶν πλουσίων λαφύρων τὸ δέκατον προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς θεούς, τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των. Τοὺς πεσόντας Μαραθωνομάχους εἰς ἑνδείξιν τιμῆς ἔθαψαν εἰς αὐτὸ τὸ πεδίον τῆς μάχης. Εἰς ἓνα τάφον ἔθαψαν τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπὶ τοῦ τάφου

ἔστησαν δέκα στήλας, ἐπ' αὐτῶν δ' ἐχάραξαν τὰ ὀνόματα τῶν ἡρωϊκῶς πεσόντων κατὰ φυλάς. Ἐν ἰδιαιτέρῳ τάφῳ ἔθαψαν τοὺς δούλους καὶ ἐν ἰδιαιτέρῳ τοὺς Πλαταιεῖς.

Θάνατος τοῦ Μιλτιάδου.— Ὁ Μιλτιάδης ἐζήτησε καὶ ἔλαβε παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἑβδομήκοντα τριήρεις, στρατὸν καὶ χρήματα, ἔχων σκοπὸν νὰ πλεύσῃ κατὰ τῶν Κυκλάδων καὶ ἐξαναγκάσῃ αὐτὰς εἰς πληρωμὴν χρημάτων ἕνεκα τῆς ὑποταγῆς αὐτῶν εἰς τοὺς Πέρσας. Κατὰ πρῶτον ἐπλευσεν ἐναντίον τῆς Πάρου ἐνῶ δ' ἐπολιόρκει τὴν πόλιν, ἐπληρώθη εἰς τὸν μηρὸν καὶ ἠναγκάσθη νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς Ἀθήνας. Οἱ ἐχθροὶ του τότε τὸν κατηγοροῦσαν εἰς τὸν δῆμον ὅτι δῆθεν ἐκ προσωπικοῦ πάθους κατὰ τινος Παρίου, ὀνόματι Λυσαγόρου, ἐξηπάτησε τὴν πόλιν· ὁ δὲ δῆμος κατεδίκασεν αὐτὸν εἰς πρόστιμον πενήκοντα ταλάντων. Ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν καταδίκην ὁ Μιλτιάδης ἀπέθανεν ἐκ τῆς πληγῆς.

Μάθημα 22ον (§§ 34 καὶ 35).

§ 34. Ἀριστείδης καὶ Θεμιστοκλῆς.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιάδου δύο ἔξοχοι ἄνδρες, ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐναλλάξ διηύθυνον τὰ πολιτικὰ πράγματα τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ Ἀριστείδης ἦτο ἀνὴρ χρηστός, φιλαλήθης καὶ δίκαιος. Ἡ δικαιοσύνη του μάλιστα κατέστη παροιμιώδης· ὅθεν καὶ δίκαιος ἐπωνομάσθη. Καίτοι διεχειρίσθη τὰ δημόσια χρήματα ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ ἠδύνατο νὰ γείνη πλούσιος, ἐὰν ἤθελεν, ἐν τούτοις ἔμεινε πτωχότατος μέχρι τέλους τοῦ βίου του.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο εἰς ἄκρον φιλόδοξος καὶ φίλαρχος. Ἐπεζήτηε τὴν ἀρχὴν διὰ παντὸς μέσου, ἔστω καὶ ἀδίκου, ἵνα δι' αὐτῆς μεγαλοουργήσῃ. Ἰδίως δὲ ἐξήφθη ἡ φιλοδοξία τοῦ Θεμιστοκλέους μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀναφέρεται ὅτι συχνάκις ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του· «Οὐκ ἔα με καθεῦδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον».

Ὁ Θεμιστοκλῆς εἶχε μέγα προσορατικόν. Ἐνῶ πάντες οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόμιζον ὅτι οἱ Πέρσαι μετὰ τὸ ἐν Μαραθῶνι πάθημά των δὲν θὰ τολμήτῳσι πλέον νὰ ἔλθωσιν ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος, μόνος ὁ Θεμιστοκλῆς ἔλεγεν ὅτι ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη ἦτο ἀρχὴ μεγαλειτέρων ἀγώνων. Διὰ τοῦτο συνεδούλευε τοὺς Ἀθηναίους νὰ παρασκευασθῶσι. Καὶ ἐπειδὴ ἐφρόνει· ὅτι οἱ Ἕλληγες μόνον διὰ θαλάσσης θὰ ἡδύ

ναντο ν' αποκρούσωσι τὸν ἐκ Περσίας κίνδυνον, κατέπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσωσιν ἐκ τῶν προσόδων τῶν μεταλλείων τοῦ Λαυρείου ἄλλας ἑκατὸν τριήρεις, αὐτίνες μετὰ τῶν ὑπαρχουσῶν ἔγειναν ἐν ὄλῳ διακόσιαι.

Εἰς τοὺς τολμηροὺς τούτους νεωτερισμοὺς τοῦ Θεμιστοκλέους ἤγναντιοῦτο ὁ μέγας πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ Ἀριστείδης. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἵνα μὴ ἀπαντᾷ προσκόμματα εἰς τὰ σχέδιά του, ἐνήργησε καὶ ἐξωστρακίσθη ὁ Ἀριστείδης. Ὅτε δ' ἀνεχώρει εἰς Ἀθηνῶν ὁ Ἀριστείδης, ὕψωσε τὰς χεῖρας καὶ ἠυχήθη εἰς τοὺς θεοὺς νὰ μὴ λάθῃ τὴν ἀνάγκην του ἢ πατρὸς.

§ 35. Ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου κατὰ τῆς Ἑλλάδος.

Ὅ,τι προέδλεπεν ὁ Θεμιστοκλῆς, τοῦτο καὶ συνέβη. Ὁ Δαρεῖος, μαθὼν τὴν ἤτιαν τοῦ στρατοῦ του ἐν Μαραθῶνι, ὠργίσθη παρὰ πολὺ καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἐκστρατεύῃ αὐτοπροσώπως κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐνῷ προητοιμάζετο, ἀπέθανε διεδέχθη δὲ αὐτὸν ὁ υἱὸς του Ξέρξης, ὅστις ἦτο κοῦφος καὶ ἀλαζών.

Ὁ Ξέρξης ἀπεφάσισε νὰ ἐπιχειρήσῃ αὐτὸς τὴν κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείαν, τὴν ὁποίαν ἐμελέτα ὁ πατήρ του. Ὅθεν διέταξε γενικὴν στρατολογίαν καθ' ὅλον τὸ ἀχανὲς κράτος του καὶ προετοιμάσιν ὄλων τῶν ἀπαιτουμένων διὰ τὴν μακρυνὴν ταύτην ἐκστρατείαν. Μετὰ τέσσαρα ἔτη τὰ πάντα ἦσαν εἰσιμα, ἐν ἑκατομμύριον ἑπτακόσιαι χιλιάδες πεζικὸς στρατός, ὀγδοήκοντα χιλιάδες ἵππεις, χίλια διακόσιαι πολεμικὰ πλοῖα καὶ τρεῖς χιλιάδες φορηγὰ. Ἀπασι αἱ πεζικαὶ καὶ ἱππικαὶ δυνάμεις συνηθροίσθησαν εἰς τὰ Κρίταλλα τῆς Καππαδοκίας καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Ξέρξου ἤλθον καὶ διεχείμασεν εἰς τὰς Σάρδεϊς.

Τὸ ἔαρ τοῦ 480 ὁ Ξέρξης ἐξεκίνησεν ἐκ Σάρδεων μεθ' ὄλου τοῦ στρατοῦ καὶ διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον, ὅπου εἶχε συναθροισθῆ καὶ ὁ στόλος. Ἐκεῖ εἶχε διατάξει νὰ κατασκευάσωσι δύο γεφύρας, μεταξὺ Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ, διὰ νὰ διαβῇ ὁ στρατός του. Ἄλλ' ἐπῆλθε τρικυμία καὶ αἱ γέφυραι κατετράφησαν. Τότε ὁ κοῦφος καὶ ἀλαζών Ξέρξης ἔγεινεν ἔξω φρενῶν καὶ διέταξε νὰ μιστιγώσωσι τὸν Ἑλλήσποντον διὰ τὴν αὐθάδειάν του καὶ τὴν ἀπέθειαν πρὸς τὸν μέγαν βασιλέα. Νέαι γέφυραι κατασκευάσθησαν καὶ ὁ στρατός ἤρχισε νὰ διαβαίνει. Ἀφοῦ διεπεραιώθη εἰς τὴν Εὐρώπην, ὁ Ξέρξης ἐβάδιζε μετ' ὄλον τὸν στρατὸν του διὰ τῆς Ὀρένης, τῆς Μικεδονίας καὶ

τῆς Θεσσαλίας, χωρὶς μηδαμοῦ ν' ἀπαντήσῃ ἀντίστασιν· ὁ δὲ στόλος τὸν παρηκολούθει παραπλέων.

Ἐν Ἑλλάδι πρῶτοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅτε ἔμαθον τὴν παρασκευαζομένην ἐκστρατείαν τοῦ Εἰρέξου, ἔτρευσαν νὰ ἐρωτήσωσι τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τί πρέπει νὰ πράξωσιν. Ἡ Πυθία ἐχρησιμοδότησεν ὅτι τὰ ξύλινα τεῖχη θὰ σώσωσιν αὐτούς. Ὁ χρησμός οὗτος προὐκάλεσε πολλὰς συζητήσεις ἐν Ἀθήναις. Ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξηγήσεν αὐτὸν ὀρθῶς, εἰπὼν ὅτι ξύλινα τεῖχη ἢ Πυθίᾳ ἐνδοίει τὰ πλοῖα. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὅσοι ἠδύνατο νὰ φέρωσιν ὄπλα, νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ ν' ἀντιμετωπίσωσι τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον.

Ταῦτοχρόνως συνήλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου σύνοδος τῶν Ἑλλήνων, ἵνα σκεφθῶσι πῶς θ' ἀποκρούσωσι τὸν κίνδυνον. Ἐκεῖ ἀπεφάσισαν νὰ καταληφθῇ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν διὰ στρατοῦ, ὅπως ἐμποδισθῇ ἢ πρὸς τὰ πρόσθε πορεῖα τοῦ Εἰρέξου, ὅλος ἐξ ὁ ἑλληνικὸς στόλος πλεύσῃ εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον, ἀκρωτήριον εἰς τὰ βόρεια τῆς Εὐβοίας, διὰ ν' ἀντιταχθῇ κατὰ τοῦ περσικοῦ στόλου.

Μάθημα 23ον

§ 36. Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη (Ἰούλιος 480).

Ἡ κατάληψις τοῦ στενοῦ τῶν Θερμοπυλῶν ἀνετέθη κυρίως εἰς τὴν Σπάρτην. Αὕτη ἀπέστειλε τὸν βασιλέα αὐτῆς Λεωνίδα μετὰ τριακοσίων μόνον Σπαρτιατῶν. Μετὰ τοῦ Λεωνίδου συνεξεστράτευσαν καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ὁ ὅλος δὲ ἑλληνικὸς στρατὸς ὁ καταλαβὼν τὰς Θερμοπύλας συνεποστοῦτο εἰς ἑπτὰ χιλιάδας περίπου.

Ὅτε ὁ Εἰρέξης ἔφθασεν εἰς Θερμοπύλας, ἔμαθεν ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μετ' ὀλίγων Ἑλλήνων κατεῖχε τὸ στενὸν μὲ σκοπὸν νὰ ἐμποδίσῃ τὴν περαιτέρω πορείαν του. Ἦτο δὲ τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν πάροδος μεταξὺ τῆς ἀποτόμου καὶ δυσβάτου ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς Οἴτης καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου τόσον στενῆ, ὥστε εἰς τινὰ μέρη μίᾳ μόνον ἄμαξα ἠδύνατο νὰ περάσῃ. Περὶ τὸ μέσον τῆς παρόδου ταύτης ὑπῆρχον θερμὰ πηγά· ἔθεν καὶ τὸ ὄνομα Θερμοπύλαι. Ἦσαν δὲ αἱ Θερμοπύλαι ἢ μόνῃ δίοδος, ἣτις ἔφερεν ἐκ τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα.

Ὁ Εἰρέξης ἠλπίζεν ὅτι καὶ μόνῃ ἢ θέα τῶν ἀναριθμητῶν στρατευμάτων του ἤθελε τρέψῃ εἰς φυγὴν τοὺς ὀλίγους ἐκείνους Ἕλλη-

ναρ. Ἄλλ' ἠπατιάτο. Ἐπερίμενε τέσσαρας ἡμέρας· ἀλλ' οἱ Ἕλληγες ἔμενον εἰς τὰς θέσεις των. Ἐν τῷ μεταξὺ χωρικός τις ἔσπευσεν εἰς τοὺς Ἕλληγας καὶ εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι τὰ στρατεύματα τοῦ Ἐέρεξου ἦσαν τόσον πολλά, ὥστε τὰ δόρατα αὐτῶν βριπτόμενα θὰ καλύπτωσι τὸν ἥλιον. «Τόσον τὸ καλλίτερον», ἀπήντησεν ὁ γενναῖος Σπαρτιάτης Διηνέκης, «θὰ πολεμῶμεν ὑπὸ σκιάν». Τὴν πέμπτην ἡμέραν ὁ Ἐέρεξης ἔστειλε καὶ ἐζήτησεν ἀγερώχως νὰ τῷ παραδοθῶσι τὰ ὄπλα. Ἄλλ' ὁ Λεωνίδας ὑπερηφάνως καὶ λακωνικῶς ἀπήντησε· «Μολὼν λαβέ». Ὁ μέγας βασιλεὺς ὠργίσθη καὶ ἔπεμψε τοὺς Μήδους, ὅπως συλλάβωσι τοὺς αὐθάδεις Ἕλληγας καὶ φέρωσιν αὐτοὺς ἐνώπιόν του. Ἄλλ' οἱ Μῆδοι ἀπεκρούσθησαν, ἀφοῦ ἔπαθον μεγάλην φθοράν. Ὁ Ἐέρεξης καταληφθεὶς ὑπὸ λύσσης ἔπεμψε τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων, οἵτινες ἀπετέλουν τὴν βασιλικὴν φρουράν, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ὑπέστησαν μεγάλας ζημίας καὶ ὑπεχώρησαν.

Τότε πλέον ὁ ὑπερήφανος Ἐέρεξης κατελήφθη ὑπὸ τρόμου. Ἦρχισε νὰ θεωρῇ τοὺς Ἕλληγας ἀηττήτους καὶ ἡ ἀμυχανία του ἔφθασεν εἰς τὸ κτακρόρυφον. Ἄλλ' εἰς τὴν δεινὴν ἐκείνην περίστασιν τὸν ἔσωσεν ἡ προσοία. Παρουσιάσθη ἐνώπιόν του προδότης τις, ὀνόματι Ἐφιάλτης, ἐκ τῆς πλησίον πόλεως Τραχίνος, καὶ ὑπεσχέθη νὰ ὀδηγήσῃ τὰ περσικὰ στρατεύματα διὰ τινος ἀτραποῦ τοῦ ὄρους Οἰτης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταλάβωσι τὰ νῶτα τῶν Ἑλλήνων. Ὁ Ἐέρεξης ἀντήμειψε τὸν προδότην μὲ πλοῦσι δῶρα.

Ὅτε ἐνύκτωσεν, ἐξεκίνησεν ὁ Ὑδάρνης μὲ τὸ σῶμα τῶν ἀθανάτων, ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Ἐφιάλτου. Ὁ Λεωνίδας ἔμαθε τὴν προδοσίαν. Βλέπων δὲ ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπίς σωτηρίας, ἐκάλεσε τοὺς Ἕλληγας καὶ προέκρεψεν αὐτοὺς νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὰς πατρίδας των διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ἄλλαχού· αὐτὸς δὲ μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας εἶπεν ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀπέλθῃ, διότι ἐστάλη ἐκεῖ μὲ τὴν ἐντολὴν νὰ φυλάξῃ τὸ στενόν. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Ἕλληγες ἀπῆλθον, ἔμεινε δὲ ὁ Λεωνίδας μὲ τοὺς τριακοσίους Σπαρτιάτας, προσέτι δὲ καὶ μὲ ἑπτακοσίους Θεσπιεῖς, οἵτινες δὲν ἐπέισθησαν μὲ κανένα τρόπον ν' ἀπέλθωσι.

Τὴν πρώτην ὁ Λεωνίδας προσεκάλεσε τοὺς συμπολεμιστάς του νὰ γευματίσωσιν, εἰπὼν ὅτι τὴν ἐσπέραν θὰ δειπνήσωσιν εἰς τὸν Ἄδην. Ἐπειτα δὲ βλέπων ὅτι δὲν μένει εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς συμπολεμιστάς του ἄλλο παρά ν' ἀποθάνωσι, δὲν περιωρίσθη εἰς ἀπλὴν ἄμυναν,

ἀλλ' ἐξώρμησε μὲ τοὺς στρατιώτας του καὶ ἐπέπεσε μὲ ἀκράτητον ὄρμηγὴν ἐναντίον τῶν πολεμίων. Μάχη γιγαντώδης συνάπτεται. Οἱ Ἕλληνες ὄρμων ὡς λέοντες ἐνσπείροντες τὸν θάνατον εἰς τὰ ἀπειράριθμα πλήθη τοῦ Ξέρξου. Ἄλλ' εἰς τὴν γιγαντώδη πάλην πίπτει ὁ Λεωνίδας καὶ πολλοὶ ἄλλοι μετ' αὐτοῦ. Ἐνφ' δ' ἐξηκολούθει ὁ ἀγών, ἐφάνη ἐκ τῶν ὀπισθεν ὁ Ὑδάρνης μὲ τὸν στρατὸν του. Οἱ ὀλίγοι ἐπιζῶντες Σπαρτιάται καὶ Θεσπиеῖς ἀποσύρονται ἐντὸς τῶν Πυλῶν ἐπὶ λόφου τινὸς καὶ ἐκεῖ περικυκλωθέντες πίπτουσι πάντες ἐν μέσῳ σωροῦ ἐχθρῶν πτωμάτων.

Βραδύτερον, ὅτε οἱ βάρβαροὶ ἐξεδιώχθησαν ἐκ τῆς Ἑλλάδος, οἱ Ἕλληνες ἀνῆγειραν μνημεῖον εἰς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις πεσόντας ἥρωας καὶ ἐλάξευσαν ἐπ' αὐτοῦ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα:

Ἔ ξειν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις οὐ τιῆδε
κείμεθα, τοῖς κείνων δόγμασι πειθόμενοι.

Μάθημα 24ον (§ § 37 καὶ 38)

§ 37. Ναυμαχία παρὰ τὸ Ἄρτεμισιον. — Πυρπόλησις τῶν Ἀθηναίων.

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Εὐρυβιάδου συνηγήθη παρὰ τὸ Ἄρτεμισιον μετὰ τοῦ περσικοῦ στόλου. Ἐκεῖ ἐγένεον ναυμαχίαι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκυρίευσαν τριάκοντα τριῆρεις περσικὰς καὶ ἄλλας ζημίας προξένησαν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ πέλαγος ἦτο ἀνοικτόν, δὲν ἠδύναντο νὰ καταφέρωσι καίριον κτύπημα κατὰ τῶν Περσῶν. Διὰ τοῦτο, ὅτε ἦλθε καὶ ἡ εἰδησις ὅτι ὁ Λεωνίδας ἐφρονεῦθη καὶ ὅτι ὁ Ξέρξης διέδη τὰς Θερμοπύλας, οἱ Ἕλληνες ὑπεχώρησαν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, πλὴν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες παρέμειναν ἐν Φαλήρω, διὰ νὰ φροντίσωσι περὶ τῶν αἰκογενειῶν των.

Ὁ Ξέρξης διαβὰς τὰς Θερμοπύλας διηθύνετο κατὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἐν τῷ μεταξὺ ἄπκντες οἱ Ἕλληνες ἀπεσύροντο εἰς τὸν Ἴσθμὸν καὶ εἰσείχιζον αὐτόν. Οἱ Ἀθηναῖοι βλέποντες ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πόλιν των, κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπεφάσισαν νὰ ἐγκαταλίπωσιν αὐτὴν καὶ νὰ μεταφέρωσι τὰς γυναῖκας, τὰ παιδιά καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σαλαμίνα, τὴν Αἴγινα καὶ τὴν Τροιζήνα. Συγχρόνως δὲ τῇ προτάσει τοῦ Θεμιστοκλέους ἀνεκλήθησαν διὰ ψηφίσματος πάντες οἱ ἐξόριστοι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἄρι-

στειδης. Ἀφοῦ μετηνέχθησαν ἅπασαι αἱ οἰκογένειαι τῶν Ἀθηναίων, ὁ στόλος αὐτῶν ἦλθε καὶ ἠνώθη μετὰ τοῦ ἄλλου ἑλληνικοῦ στόλου ἐν Σαλαμῖνι. Ἀνήρχετο δὲ ὄλος ὁ ἑλληνικὸς στόλος εἰς τριακοσίας ἑβδομήκοντα ὄκτω τρίηρεις. Ἐκ τούτων αἱ διακοσίαι ἦσαν ἀθηναϊκαί.

Ὁ Εἰρέξης φθάσας εἰς Ἀθήνας εὔρεν αὐτὰς ἐρήμους. Μόνον ὀλίγοι γέροντες, κατὰ γράμμα ἐξηγοῦντες τὰ ξύλινα τείχη τοῦ χρησιμοῦ, ἔμειναν καὶ ἐνεκλείσθησαν ἐντὸς τοῦ ξυλίνου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως. Οἱ Πέρσαι κυριεύσαντες τὴν Ἀκρόπολιν ἐφόνευσαν τοὺς ἐν αὐτῇ ὀλίγους γέροντας. Ἐπειτα δὲ ἀφοῦ ἐσύλησαν τοὺς ναοὺς καὶ τὰς οἰκίας τῶν πλουσίων, κατέκαυσαν τὴν πόλιν καὶ ἠρήμωσαν τὴν Ἀττικὴν. Τότε καὶ ὁ περσικὸς στόλος εἶχε καταπλεύσει εἰς Φάληρον.

§ 38. Πολεμικὰ συμβούλια τῶν Ἑλλήνων ἐν Σαλαμῖνι.

Οἱ ναύαρχοι τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου συνήλθον εἰς πολεμικὸν συμβούλιον, διὰ νὰ σκεφθῶσι ποῦ ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσωσιν. Ἐν τῷ συμβουλίῳ οἱ Πελοποννήσιοι ἐπρότειναν νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἴσθμόν, ὅπου ἦτο καὶ ὁ περσικὸς στρατός, καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένωσι τοὺς ἐχθροὺς. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς ὑπεστήριζεν ὅτι ἔπρεπε νὰ ναυμαχήσωσιν εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ὅπου εὐκόλως ἠδύνατο νὰ νικήσωσι τοὺς Πέρσας, διότι δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ λάβωσι συγχρόνως μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν ὅλα τὰ ἐχθρικά πλοῖα, καὶ ὅσα θὰ ἐλάμβανον μέρος, ἐπειδὴ ἦσαν βρέα, δυσκόλως θὰ ἐκινουῖντο εἰς τὸν στενὸν ἐκείνον χῶρον.

Ἡ συζήτησις ἐγένετο μὲ τόσῃ σφοδρότητα, ὥστε ὁ δεξύθυμος Εὐρυβιάδης ἐσήκωσε τὴν ράβδον του διὰ νὰ κτυπήσῃ τὸν Θεμιστοκλέα. Ὁ Θεμιστοκλῆς δ' ὅμως μὲ μεγάλην ἀταραξίαν τῷ εἶπε· «Πάταξον μὲν, ἀκουσον δέ». Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔβλεπεν ὅτι οἱ Ἕλληνες εἶχον σκοπὸν ν' ἀναχωρήσωσιν, ὅτε διελύθη τὸ πολεμικὸν συμβούλιον καὶ ἐπῆλθε νύξ, κατέφυγεν εἰς τὸ ἐξῆς στρατήγημα. Ἐπεμψεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν πιστὸν τινα δοῦλον, ὀνόματι Σίκιννον, ὅστις ἐγίνωσκε τὴν περσικὴν γλῶσσαν, ἵνα εἶπῃ εἰς τὸν Εἰρέξην ὅτι ὁ Θεμιστοκλῆς εἶνε μυστικὸς φίλος του, ἀγγέλλει δ' εἰς αὐτὸν ὅτι οἱ Ἕλληνες εὐρίσκονται εἰς διχονοίας μεταξύ των καὶ ὅτι ἐτοιμάζονται νὰ φύγωσι ταύτην τὴν νύκτα. Εἶνε λοιπὸν καλλίστη εὐκαιρία νὰ σπεύσῃ νὰ κλείσῃ αὐτοὺς εἰς τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίνας, ὅπου διὰ μιᾶς δύναται νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ.

Ὁ Εἰρήνης ἐνέπεσον εἰς τὴν στηθεῖσιν παγίδα. Τὴν ἰδίαν νύκτα βιάταξε τὸν στόλον του νὰ περικυκλώσῃ τοὺς Ἑλληνας, ἀπόσπασμα ἐξ περσικοῦ στρατοῦ κατέλαβε τὴν Ψυττάλειαν, νησίδα κειμένην μεταξὺ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Σαλαμίνας.

Ὁ Ἀριστείδης ἐκ τῆς Αἰγίνης, ὅπου εὕρισκετο ἐξόριστος, ὡς εἶδε τὰς κινήσεις τοῦ περσικοῦ στόλου, ἐπέβη λέμβου καὶ διασχίσας μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς του τὴν γραμμὴν τῶν περσιῶν πλοίων ἔφθασεν εἰς Σαλαμίνα περὶ τὸ μεσονύκτιον, ἐνῶ ἀκόμη τὸ συμβούλιον τῶν ναυάρχων, συγκληθὲν καὶ πάλιν, συνεζήτηε θοροβωδῶς περὶ τοῦ πρακτέου. Ἀγγέλλεται εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ὅτι ζητεῖ τις αὐτὸν ἔξω. Ἐξέρχεται ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ βλέπει ἔκπληκτος ἐνώπιόν του τὸν Ἀριστείδην, τὸν ἐχθρόν του, ὅστις τῷ λέγει τοὺς ἐξῆς θυμασίους λόγους: «ὦ Θεμιστόκλεις, ἅς ἀφήσωμεν τὰς ἐχθρας καὶ ἅς φροντίσωμεν νὰ σώσωμεν τὴν πατρίδα, σὺ μὲν ἄρχων καὶ στρατηγῶν, ἐγὼ δὲ ὑπακούων καὶ συμβουλευῶν» Συγχρόνως δὲ ἀναγγέλλει εἰς αὐτὸν ὅτι ὁ περσικὸς στρατὸς τοὺς περιεκύκλωσεν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐξηγεῖ μὲ ὀλίγας λέξεις τὸ στρατήγημά του εἰς τὸν Ἀριστείδην καὶ κραταίει αὐτὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ συμβούλιον καὶ ἀναγγεῖλῃ εἰς τοὺς ναυάρχους τὴν κύκλωσιν. Τοῦτο καὶ ἔγεινεν. Οὕτως οἱ Ἕλληνες θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ἠναγκάσθησαν ν' ἀγωνισθῶσι τὸν ὑπὲρ τῶν ἔλων ἀγῶνα.

Μάθημα 25ον. (§§ 39 καὶ 40.)

§ 39. **Ἡ ἐν Σαλαμῶνι ναυμαχία (20 Σεπτεμβρίου 480).**

Ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς μεγάλης ἐκείνης ἡμέρας, καθ' ἣν ἔμελλε ν' ἀποφασισθῇ ἡ τύχη τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ δύο στόλοι ἐπὶ τινα χρόνον ἔμειναν ἀκίνητοι. Οἱ Πέρσαι περιέμενον τοὺς Ἑλληνας νὰ κάμωσιν ἀρχὴν πρῶτοι. Οἱ δὲ Ἑλληνες, οὔτινες πρότερον ἠθέλον ν' ἀναχωρήσωσι, τώρα ἐδείκνυον προθυμίαν καὶ ἀνυπομονήσιν ν' ἀρχίσωσι τὴν ναυμαχίαν. Ἄλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς, ὅστις ἦτο πλέον καὶ ὁ διευθύνων τὴν ναυμαχίαν, ἀνεχαίτιζεν αὐτοὺς περιμένων τὴν ὥραν, καθ' ἣν ἔπνεε συνήθως ἄνεμος λίαν εὐνοϊκὸς εἰς τὰς κινήσεις τῶν ἑλληνικῶν πλοίων. Ὁ βρασιλεὺς τῶν Περσῶν ἐκάθητο ἐπὶ ἀργυρόποδος θρόνου εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ἀπέναντι τῆς Σαλαμίνας κειμένου ὄρου Αἰγάλεω, διὰ νὰ θεωρῇ τὴν ναυμαχίαν, πέριξ δὲ αὐτοῦ ἴσταντο γραμματεῖς διὰ νὰ σημειῶνωσι τὰ ὀνόματα τῶν ἀριστεύοντων.

Ἦλθε τέλος ἡ ὥρα. Ἡ σάλπιγξ τοῦ Εὐρυβιάδου ἔδωκε τὸ σημεῖον καὶ οἱ Ἕλληνες ψάλλοντες τὸν πολεμικὸν παιᾶνα ὤρμησαν κατὰ τῶν βαρβάρων. Ἐντὸς ὀλίγου ἡ ναυμαχία ἐγενικεύθη. Οἱ Πέρσαι περιέπιπτον εἰς σύγχυσιν καὶ ταραχὴν. Δὲν ἠδύναντο νὰ τηρήσωσι καμμίαν τάξιν, διότι καὶ ὁ γῶρος ἦτο στενὸς καὶ τὰ πλατὰ των πολλὰ καὶ δυσκίνητα, ἐνῶ τοῦναντίον οἱ Ἕλληνες ἐπολέμουν μὲ μεγάλην δεξιότητα καὶ τέχνην καὶ μὲ ἀνδρείαν ἀπαράμιλλον, πρὸ πάντων δὲ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Αἰγινῆται. Ἐν διαστήματι ὀλίγων ὥρων ἔβλον τὸ στενὸν τῆς Σαλαμίως ἐπληρώθη περσικῶν ναυαγίων. Ὁ περσικὸς στόλος φύρδην μίγδην ἔφρουγε καταδιωκόμενος ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Αἰγινητῶν. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τῆς φυγῆς ἐκείνης καὶ τοῦ θορύβου ὁ Ἀριστείδης πρᾶλαθὼν Ἀθηναίους ὀπίστας καὶ ἀποβάς εἰς τὴν Ψυττάλειαν κατέσραξε τοὺς ἐν αὐτῇ εὐρισκομένους Πέρσας.

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ περιβόητος ναυμαχία καὶ νίκη τῆς Σαλαμίως, ἡ ὁποία ἀφείλεται εἰς τὴν σύνεσιν καὶ τὴν στρατηγικὴν ἰκανότητα τοῦ Θεμιστοκλέους.

§ 40. Φύγη τοῦ Ξέρξου ἐκ τῆς Ἑλλάδος.

Ἀπονομή τῶν ἀριστειῶν.

Ὁ Ξέρξης ἀπαυδῆσας ἐκ τοῦ πολέμου ἀπεφάσισε νὰ φύγη, εἰς τοῦτο δὲ προέτρεψεν αὐτὸν καὶ ὁ Μαρδόνιος, ὅστις ὑπεσχέθη νὰ ὑποτάξῃ αὐτὸς τὴν Ἑλλάδα διὰ τριακοσίων χιλιάδων ἐκλεκτοῦ στρατοῦ.

Ὁ Θεμιστοκλῆς, ἵνα ἐπιταχύνη τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πάλιν τὸν Σίγκινον καὶ τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι δῆθεν οἱ Ἕλληνες διανοοῦνται νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ διαλύσωσι τὰς γεφύρας, ἀλλ' αὐτὸς, ὁ Θεμιστοκλῆς, ὡς φίλος τοῦ ἀριστοῦ προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Καθὼς ἤκουσε ταῦτα ὁ Ξέρξης, διέταξε τὴν ἐν Φαλήρῳ εὐρισκόμενον στόλον του νὰ πλεύσῃ διὰ νυκτὸς εἰς τὸν Ἑλλήσποντον πρὸς φύλαξιν τῶν γεφυρῶν, αὐτὸς δὲ ἀφῆσας εἰς τὸν Μαρδόνιον τὰς ζητηθείσας τριακοσίας χιλιάδας στρατοῦ ἔσπευσε ν' ἀναχωρήσῃ μεθ' ὅλης τῆς λοιπῆς στρατιᾶς. Εἰς διάστημα τεσσαράκοντα πέντε ἡμερῶν ἐφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἔπου εὗρε τὰς γεφύρας διακελυμένας ὑπὸ τρικυμίας· δι' ὃ ἠναγκάσθη νὰ περάσῃ τὸν Ἑλλήσποντον ἐπὶ τινος πλοιαρίου.

Οἱ Ἕλληνες μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου διεμοίρασαν μεταξὺ

των τὰ πλούσια λάφυρα' ἔπειτα δ' ἐπλευσαν εἰς τὸν Ἴσθμόν καὶ ἐκεῖ ἀπένειμαν τὰ βραβεῖα εἰς τοὺς ἀριστεύσαντας. Τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς ἀνδρείας ἔλαβον οἱ Αἰγινῆται καὶ τὸ δεύτερον οἱ Ἀθηναῖοι. Προκειμένου δὲ νὰ δοθῇ τὸ βραβεῖον τῆς συνέσεως καὶ τῆς δεξιότητος, ἕκαστος τῶν στρατηγῶν, ἔκρινεν ἄξιον αὐτοῦ πρῶτον μὲν ἑαυτόν, δεύτερον δὲ τὸν Θεμιστοκλέα, ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι εἰς τὸν Θεμιστοκλέα ἀνήκε πράγματι τὸ βραβεῖον τοῦτο. Τὸ ὄνομα τοῦ Θεμιστοκλέους διεφημίσθη νῦν καθ' ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα.

Μάθημα 26ον (§§ 41 καὶ 42).

§ 41. Προτάσεις τοῦ Μαρδονίου εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ὁ Μαρδόνιος διεχείμασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Τὸ δὲ ἔαρ τοῦ 479, πρὶν ἐπαναλάβῃ τὸν ἀγῶνα πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος, προσεπάθησε νὰ προσελκύσῃ τοὺς Ἀθηναίους, Ἐπεμψε λοιπὸν πρὸς αὐτοὺς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον Α' καὶ τοῖς προέτεινε ν' ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν των καὶ τοὺς ναοὺς, νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν αὐτονομίαν των, καὶ νὰ τοῖς δώσῃ καὶ ἄλλην χώραν, ἂν ἤθελον συμμαχήσῃ μετὰ τοὺς Πέρσας.

Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ γινώσκοντες ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ἕνεκα τῆς παντελοῦς καταστροφῆς καὶ ἐρημώσεως τῆς χώρας των εὐρίσκοντο ἐν ἀμηχανίᾳ, ἐφοβήθησαν μήπως δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου, ὅτε ἀναμφιδόλως ἅπασα ἡ Ἑλλὰς εὐκόλως ἠδύνατο νὰ ὑποδουλωθῇ. Ἐπεμψαν λοιπὸν ἀμέσως καὶ αὐτοὶ πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ ἐμποδίσωσι τοὺς Ἀθηναίους νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις τοῦ Μαρδονίου.

Ὁ Ἀριστείδης ἐξ ὀνόματος τῶν Ἀθηναίων εἶπεν εἰς τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας τοὺς ἐξῆς θαυμασίους λόγους: «Ἐν ὅσῳ ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὴν συνήθη πορείαν του, οὐδέποτε οἱ Ἀθηναῖοι θὰ συμμαχήσωσι μετὰ τοὺς Πέρσας, ἀλλ' ἔχοντες τὰς ἐλπίδας των εἰς τοὺς θεοὺς καὶ τοὺς ἥρωας, τῶν ὁποίων τὰ ἱερά αὐτοὶ ἐδεδήλωσαν, θὰ ἐξακολουθήσωσι ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας». Παρεκάλεσε δὲ τοὺς Σπαρτιάτας νὰ σπεύσωσι ν' ἀποστείλωσι βοήθειαν, διότι ὁ Μαρδόνιος ταχέως θὰ ἐπέβη κατ' αὐτῶν.

§ 49. Ἡ ἐν Ἡλαταιαῖς μάχη καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ. (479).

Ὁ Μαρδόνιος εὐθὺς ὡς ἔμαθε τὴν ἀπόκρισιν τῶν Ἀθηναίων εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐκείθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισε νὰ

ληλατῆ αὐτήν. Προὔχωρησε δὲ μέχρι τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' εὗρεν αὐτὰς ἐρήμους, διότι οἱ Ἀθηναῖοι καὶ πάλιν εἶχον ἐγκαταλίπει τὴν πόλιν καὶ εἶχον μεταφέρει τὰς γυναῖκας, τὰ παιδία καὶ τοὺς γέροντας εἰς τὴν Σχλαμίνα. Ὁ Μαρδόσιος, ἀφοῦ ἐδήλωσεν ἐντελῶς τὴν Ἀττικὴν, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐστρατοπέδευσε πλησίον τοῦ Ἀσωποῦ ποταμοῦ.

Οἱ Ἕλληνες, ἐν ἑλω ἑκατὸν δέκα χιλιάδες, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σπαρτιάτου Πausανίου ἦλθον καὶ ἐστρατοπέδευσαν κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς ὑπωρεῖας τοῦ Κιθαιρώνος. Ὁ Μαρδόσιος πέμπει κατ' αὐτῶν τὸ ἰππικὸν του. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες νικῶσι τὸ ἰππικὸν τῶν βαρβάρων καὶ φονεύουσι τὸν ἀρχηγὸν αὐτοῦ Μασίστιον.

Μετὰ τὴν νίκην ταύτην οἱ Ἕλληνες λαβόντες θάρρος κατέβησαν εἰς τὴν πεδιάδα καὶ προχώρησαντες πρὸς τὰς Πλαταιάς, ὅπου τὸ σημερινὸν χωρίον Κόκλα, ἐστρατοπέδευσαν ἀπέναντι τῶν Περσῶν. Ἐνταῦθα συνεκροτήθη μάχη σπουδαιστάτη, καθ' ἣν οἱ Πέρσαι ἔπαθον πανωλεθρίαν. Περί τὰς ἑκατὸν χιλιάδας ἐφανεύθησαν, ἐν οἷς καὶ ὁ Μαρδόσιος. Ἐκ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἔπεσον περὶ τὰς δέκα χιλιάδας. Τὰ λάφυρα τῶν νικητῶν ἦσαν ἄπειρα. Τὸ καλλίτερον μέρος προσέφερον εἰς τοὺς θεοὺς Ἐπίσης καὶ εἰς τὸν ἀρχιστράτηγον Πausανίαν ἔδωκαν μέγα μέρος· τὰ δὲ λοιπὰ διεμοίρασαν μεταξύ των.

Περί τὸν αὐτὸν ἐκεῖνον χρόνον, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες ἐνίκων τὸν Μαρδόσιον εἰς τὰς Πλαταιάς, ὁ ἑλληνικὸς στόλος κατετρόπωσε τοὺς Πέρσας παρὰ τὴν Μυκάλην, ἀκρωτήριον τῆς Ἰωνίας.

Μετὰ τὸ ἐν Σαλαμίῃ κατόρθωμα ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐναυλόχει ἐν Δήλῳ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Λεωτυχίδου καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ἐανθίππου. Ἐνταῦθα ἦλθον πρέσβεις ἐκ τῆς Σάμου καὶ παρεκάλεσαν τοὺς Ἕλληνας νὰ ἔλθωσιν εἰς βοήθειαν τῶν κατὰ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἑλληνικῶν πόλεων καὶ νήσων, ὅπως ἀποτινάξωσι τὸν περσικὸν ζυγόν. Ὁ Λεωτυχίδης καὶ ὁ Ἐάνθιππος ἔπλευσαν εἰς Σάμον, ὅπου εὗρίσκετο ὁ περσικὸς στόλος. Οἱ Πέρσαι ἰδόντες τὸν ἑλληνικὸν στόλον πλέοντα κατ' αὐτῶν καὶ μὴ τολμῶντες νὰ ναυμαχήσωσιν, ἔπλευσαν εἰς Μυκάλην, ὅπου ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι ἐξήκοντα χιλιάδες Πέρσαι ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Τιγράνου· ἐκεῖ δὲ ἀνεγκύσαντες τὰς ναῦς των ἀνήγειραν περιτείχιμα ἐκ λίθων καὶ ξύλων. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ ἑλληνικὸς στόλος. Οἱ Ἕλληνες περὶ τὰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας ἀποβιβάσθentes προσέβαλον τοὺς Πέρσας ἀνερογομέ-

νους εἰς πλείονας τῶν ἑκατὸν χιλιάδων καὶ κατειρόπωσαν αὐτοὺς συγχρόνως· δὲ κατέκαυσαν καὶ τὸν στόλον των.

Ἡ σχεδὸν σύγχρονος διπλῆ αὕτη νίκη τῶν Ἑλλήνων ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἐν Μυκάλῃ ἔθηκε τέρμα εἰς τὰς ἐναντίον τῆς Ἑλλάδος ἐκστρατείας τῶν Περσῶν.

Μάθημα 27ον (§ § 43 καὶ 44)

§ 43. Ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς.

Τὸ ἐνδοξον τέλος τῶν μεγάλων καὶ φοβερῶν ἀγῶνων κατὰ τῶν Περσῶν κατέστησε, καὶ πολὺ δικαίως, τοὺς Ἕλληνας ὑπερηφάνους Ἄλλ' εὐθὺς μετὰ ταῦτα ἤρχισαν οὗτοι νὰ διχονοῶσι. Τὰ πρῶτα δ' ἐπικίνδυνα συμπτώματα τῆς διχονοίας ἀνεφάνησαν μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην ἐπανελθόντες εἰς τὸ ἴδια ἀνφοκοδόμησαν τὴν πόλιν των, ἣ ὅποια εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἐρείπια ὑπὸ τῶν Περσῶν, καὶ κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους ἤρχισαν νὰ περιβάλλωσιν αὐτὴν μὲ ὄχυρόν τεῖχος. Οἱ Σπαρτιαταὶ μαθόντες τοῦτο ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας, ἵνα ἐμποδίσωσι τὴν ἀνεγερσιν τοῦ τεύχους, προσασίζόμενοι ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ ὑπάρχωσιν ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ πόλεις ὠχυρωμέναι, διότι οἱ Πέρσαι ἐπανερχόμενοι ἠδύναντο νὰ καταλάβωσιν αὐτάς καὶ νὰ τὰς μεταχειρισθῶσιν ὡς ὄρμητήρια. Ἄλλ' ἡ ἀληθὴς αἰτία ἦτο ὅτι οἱ Σπαρτιαταὶ ἐφοβοῦντο μήπως οἱ Ἀθηναῖοι, οἵτινες εἶχον τότε μεγάλην ναυτικὴν δύναμιν, γείνωσι καὶ κατὰ ξηρὰν ἰσχυροί.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐνόησε τοὺς ἀληθεῖς σκοποὺς τῶν Σπαρτιατῶν· μεταξὺ δὲ ὁ ἴδιος εἰς Σπάρτην ὡς πρέσβυς ἐξηπάτησεν αὐτοὺς διὰ τῆς εὐφυΐας του καὶ οὕτως ἔδωκε καιρόν, ὥστε νὰ συντελεσθῇ τὸ τεῖχος τῶν Ἀθηνῶν.

Ἄλλ' ἡ ὀχύρωσις τῶν Ἀθηνῶν θὰ ἦτο ἀτελής, ἀν δὲν συνεπληροῦτο διὰ τῆς ὀχυρώσεως τοῦ Πειραιῶς. Ὁ λιμὴν τοῦ Φαλήρου, τοῦ σημερινοῦ παλαιοῦ, ἦτο μὲν πλησιέστερος πρὸς τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ πολὺ μικρὸς, ἐνθ' ὃ Πειραιεὺς εἶχε τρεῖς λαμπροὺς καὶ ἀσφαλεστάτους λιμένας. Ὁ Θεμιστοκλῆς λοιπὸν ὠχύρωσε καὶ τὸν Πειραιᾶ καὶ μετέφερεν εἰς αὐτὸν τὰ ναυπηγεῖα καὶ τοὺς ναυστάθμους, καὶ οὕτω κατέστησε τὰς Ἀθήνας τὴν πρώτην ναυτικὴν πόλιν τῆς Ἑλλάδος.

Ἑλληνικὴ Ἱστορία Α' τάξεως τῶν ἑλλην. σχολείων

§ 44. Ἐπιθετικοὶ πόλεμοι τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν
Περσῶν. — Ἡροδοτικὰ σχέδια τοῦ Πausανίου
καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ἐν ἔτος μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην (478) ὁ ἑλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὴν ναυαρχίαν τοῦ Πausανίου ἐπλευσε κατὰ τῆς Κύπρου καὶ ἐξεδίωξεν ἐξ αὐτῆς τοὺς Πέρσας. Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες ἐπῆλθον κατὰ τοῦ Βυζαντίου καὶ ἐκυρίευσαν αὐτό, ἤχημαλῶτισαν δὲ καὶ πολλοὺς Πέρσας εὐγενεῖς καὶ πλουσίους. Ὁ ἦρωὸς τῶν Πλαταιῶν Πausανίας τόσον πολὺ ἐθαμβώθη ἐκ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς πολυτελείας τῶν Περσῶν, ὥστε συνέλαβε τὴν ἰδέαν νὰ προδώσῃ τὴν πατρίδα του. Ἀπέλυσε λοιπὸν κρυφίως τινὰς τῶν ἐπισήμων Περσῶν αἰχημαλῶτων, ἰσχυρισθεὶς ὅτι ἐδραπέτευσαν, καὶ δι' αὐτῶν ἔστειλεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ξέρξην, δι' ἧς ὑπέσχετο εἰς αὐτὸν νὰ τῷ ὑποτάξῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἂν ἤθελε νὰ τὸν κάμῃ γαμβρὸν ἐπὶ θυγατρὶ καὶ νὰ τὸν διορίσῃ σατράπην τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Ξέρξης ἐδέχθη προθύμως τὴν πρότασιν τοῦ Πausανίου καὶ ἤρχισε τὰς συνεννοήσεις μετ' αὐτοῦ. Ὁ Πausανίας, νομίσας ὅτι τὸ σχέδιόν του ἐπέτυχεν, ἤρχισε νὰ ἐνδύηται πολυτελεῖ ἐνδύματα περσικά, νὰ ζῆ βίον ἄσωτον καὶ ἀκόλαστον, νὰ ἐξέρχηται ἀκολουθούμενος ὑπὸ δορυφόρων καὶ νὰ φέρηται σατραπικῶς πρὸς τοὺς συμμάχους. Ἀλλὰ κατηγορηθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐπὶ προδοσίᾳ ἀνεκλήθη εἰς Σπάρτην καὶ ὑπεβλήθη εἰς ἀπολογίαν (476). Καὶ ἠθώθη μὲν, διότι δὲν ὑπῆρχον ἱκαναὶ μαρτυρίαι περὶ τῆς προδοσίας του, ἀλλ' ἀφηρέθη ἀπ' αὐτοῦ ἡ στρατηγία.

Μένων ἐν Σπάρτῃ ὁ Πausανίας δὲν ἔπαυσε νὰ ἐργάζεται πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν προδοτικῶν του σχεδίων καὶ εἶχε τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τὸν σατράπην τῆς Βιθυνίας, δι' αὐτοῦ δὲ συνεοίετο μὲ τὸν Ξέρξην. Ἀλλὰ μία τῶν πρὸς τὸν Ἀρτάβαζον ἐπιστολῶν τοῦ Πausανίου περιήλθεν εἰς χεῖρας τῶν ἐφόρων καὶ ἐξ αὐτῆς ἀπεδείκνυετο ἡ προδοσία αὐτοῦ. Ὁ Πausανίας τότε κινδυνεύων νὰ συλληφθῇ κατέφυγεν ὡς ἱκέτης εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοῖκου Ἀθηνᾶς. Τότε οἱ ἐφοροὶ ἀφῆρσαν τὴν στέγην τοῦ ναοῦ καὶ ἔκτισαν τὰς θύρας αὐτοῦ. Τόση δὲ ἦτο ἡ κοινὴ ἀγανάκτησις, ὥστε αὐτὴ ἡ μήτηρ τοῦ Πausανίου Θεανῶ ἔθεσε τὸν πρῶτον λίθον. Τὸν ἀφῆκαν δὲ ν' ἀποβῶν ἐκ τῆς πείνης.

§ 45. Ἴγερμονία τῶν Ἀθηνῶν. — Ὁ φόρος
τῶν συμμάχων.

Ὅτε ὁ Πυρσανίας ἐν Βυζαντίῳ ἤρχιστε νὰ φέρηται σατραπικῶν πρὸς τοὺς συμμάχους, οἱ μὲν Αἰγινήται καὶ οἱ Πελοποννήσιοι ἀπῆλθον οἰκᾶδε, οἱ δὲ νησιῶται καὶ οἱ ἐξ Ἴωνίας σύμμαχοι, πρὸ πάντων δὲ οἱ Σάμιοι, οἱ Χίοι καὶ οἱ Λέσβιοι, παρεκάλεσαν τοὺς τότε ἐν Βυζαντίῳ στρατηγούς τῶν Ἀθηναίων Ἀριστείδην καὶ Κίμωνα ν' ἀναλάβωσι τὴν ἡγεμονίαν αὐτῶν. Ὁ Ἀριστείδης καὶ ὁ Κίμων διὰ τῆς συνέσεως καὶ τῆς μετριοπαθείας τῶν κατώρθωσαν νὰ ἐφεκλύσωσι τὴν ἀγάπην τῶν συμμάχων. Οὕτως ἢ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Πρὸς ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν ἀπεφασίσθη εἶλαι αἱ σύμμαχοι πόλεις νὰ πληρώνωσιν ἐτήσιον φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Τὸν φόρον τοῦτον προσδιώρισεν ὁ Ἀριστείδης μὲ τὴν μάλιστα δικαιοσύνην, ὥστε δὲν ἠκούσθη κανὲν παράπονον παρ' οὐδενὸς συμμάχου. Τὸ ταμεῖον τῶν συμμαχικῶν χρημάτων ἦτο τότε εἰς τὴν Ἀθῆναιον. Ἐπειτα δὲ ἐπὶ Περικλέους μετηνέχθη εἰς Ἀθήνας. Οἱ δὲ διευθύνοντες τὸ ταμεῖον τοῦτο ἦσαν Ἀθηναῖοι καὶ ὠνομάζοντο Ἑλληροταμίαι.

§ 46. Ἐξορία καὶ θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους.
Θάνατος τοῦ Ἀριστείδου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς προσέφερον, ὡς εἶδομεν, σπουδαίας υπηρεσίας εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλ' ἔνεκα τῆς μεγάλης δόξης του, ἐν μέρει δὲ καὶ τοῦ ὑπερηφάνου χαρακτήρος του, εἶχεν ἀποκτήσει πολλοὺς ἐχθροὺς ἐν Ἀθήναις, καὶ οὗτοι ἐνωθέντες κατώρθωσαν νὰ τὸν ἐξορίσωσιν.

Ἐνῶ δὲ ὁ Θεμιστοκλῆς διέτριβεν ἐξόριστος ἐν Ἄργει, οἱ Σπαρτιατικὴ κατηγόρησαν αὐτὸν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι δῆθεν μετείχεν εἰς τὰ προδοτικὰ σχέδια τοῦ Πυρσανίου. Οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες εἰς τὴν κατηγορίαν ἐπεμψαν ἀνθρώπους εἰς τὸ Ἄργος νὰ συλλάβωσι τὸν Θεμιστοκλέα. Ἀλλ' οὗτος λαβὼν ἐγκαίρως γινώσιν τοῦ πράγματος ἀνεχώρησεν ἐξ Ἄργους· καταδιωκόμενος δὲ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν Σπαρτιατῶν κατέφυγεν εἰς τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν Ἀρταξέρξη, υἱὸν καὶ διαδόχον τοῦ Πέρσου.

“Οτε ἔφθασεν εἰς τὰ Σοῦτα, ἔγραψε πρὸς τὸν βασιλέα Ἀρταξερξην ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὰ ἑξῆς:

«Εἰμι· Θεμιστοκλῆς ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ὁποῖος πολλὰ κακὰ ἔπραξα εἰς τὸν πατέρα σου, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καλὰ, διότι εἰδοποίησα αὐτὸν ὅτι οἱ Ἕλληνας διεννοοῦντο νὰ πλεύσωσιν εἰς τὸν Ἑλλησποντον καὶ νὰ διακλύσωσι τὰς γεφύρας, καὶ οὕτω τὸν ἔσωσα. Ἀλλὰ τώρα καταδιωκόμενος ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων καταφεύγω πρὸς σέ καὶ ζητῶ τὴν προστασίαν σου.»

Ὁ βασιλεὺς ἐθαύμασε τὸ φρόνημα τοῦ ἀνδρός· τόσην δὲ χαρὰν ἠσθάνθη, διότι μετέδη παρ’ αὐτῷ ὁ Θεμιστοκλῆς, ὥστε πολλάκις καθ’ ὕπνον ἐφώναζεν. «Ἐχω Θεμιστοκλέα τὸν Ἀθηναῖον». Εἰς ἔνδειξιν μάλιστα τιμῆς ἐχάρισεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα τρεῖς πόλεις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τὴν Μαγνησίαν, τὴν Λάμψακον καὶ τὸν Μυρῶντα.

Ἄλλ’ ὅτε μετὰ τινα χρόνον ὁ βασιλεὺς ἐκάλεσε τὸν Θεμιστοκλέα νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ὁ Θεμιστοκλῆς, ἐπειδὴ δὲν ἤθελε νὰ γείνη προδότης τῆς πατρίδος, οὔτε πάλιν νὰ φανῇ ἀχάριστος πρὸς τὸν εὐεργέτην του Ἀρταξέρξην, ἔπιε δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν ἐν ἡλικίᾳ ἑξήκοντα τεσσάρων ἐτῶν (459). Βραδύτερον οἱ συγγενεῖς του μετέφερον, ὡς πιστεύεται, κρυφίως τὰ ὀστέα του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰ ἔθαψαν εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος Πειραιῶς, ἀντικρὺ τῆς Σαλαμῖνος.

Ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις ὁ μέγας πολιτικὸς αὐτοῦ ἀντίπαλος Ἀριστείδης, τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὑπὸ πάντων τῶν συμπολιτῶν του, ἀπέθανε δὲ πενέστατος (466). Ἡ πατὴρ ἐκτιμῶσα τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν ὑπηρεσίας τοῦ Ἀριστείδου ἔθαψεν αὐτὸν δημοσίᾳ δαπάνῃ καὶ ἐπροίκισε τὰς δύο ἀγάμους θυγατέρας του.

Μάθημα 29ον.

§ 47. Ὁ Κίμων καὶ τὰ κατορθώματα αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐξορίαν τοῦ Θεμιστοκλέους καὶ τὸν θάνατον τοῦ Ἀριστείδου διέπρεπεν ἐν Ἀθήναις ὡς πολιτικὸς καὶ ὡς στρατηγὸς ὁ Κίμων, ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου.

Ὁ Κίμων εἶχε πολλὰ καὶ ἔξοχα προτερήματα. Νέος ὢν ἐπολέμησε γενναίως εἰς τὴν Σαλαμίνα, εἰς δὲ τὸ Βυζάντιον, ὡς εἶδομεν, ἦτο μετὰ τοῦ Ἀριστείδου στρατηγὸς τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου. Ὅτε μετὰ τὴν

προδοσίαν τοῦ Πausανίου ἢ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία περιήλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Κίμων περιπλέων μὲ τὸν συμμαχικὸν στόλον τὰ παράλια τῆς Θράκης ἐκυρίευσεν τὴν πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ ὀχυρὰν Ἡϊόνα, τὴν ὁποίαν κατεῖχον οἱ Πέρσαι. Ἐπειτα δὲ κατέλαβεν τὴν νῆσον Σκύρον, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι Δόλοπες ἦσαν φοβεροὶ πειραταί. Καὶ τούτους μὲν ἐξηνδραπόδισεν, εἰς δὲ τὴν νῆσον ἔφερε καὶ κατέφυκε κληρούχους Ἀθηναίους. Εἰς τὴν Σκύρον εὗρεν, ὡς πιστεύεται, καὶ τὰ ὄστα τοῦ Θησέως καὶ ἐκόμισεν αὐτὰ εἰς Ἀθήνας. Ταῦτα ἔθαψαν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ ἀνήγειραν πρὸς τιμὴν τοῦ Θησέως ναόν, ὅστις ὠνομάσθη Θησεῖον.

Τῷ 466 ὁ Κίμων λαβὼν διακοσίας ἀθηναϊκὰς τριήρεις καὶ ἕκα τὸν συμμαχικὰς ἔπλευσεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ πολλῶν πόλεων τῆς Καρίας καὶ τῆς Λυκίας. Εἰς τὴν Πικρυλίαν, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Εὐρυμέδοντος ποταμοῦ, συναντήσας τὸν περσικὸν στόλον ἐκ τριακοσίων πεντήκοντα πλοίων κατέστρεψεν αὐτόν. Ἀμέσως ἔπειτα, ἀνευ ἀναβολῆς, ἀπεβιβάσας τοὺς ἀνδρας εἰς τὴν ξηρὰν ἐπετέθη κατὰ τοῦ περσικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἦτο παρκατεταγμένος εἰς τὴν παραλίαν ὡς ἐπίκουρος τοῦ στόλου, καὶ τὸν διεσκόρπισεν. Κατόπιν δὲ μεθὼν ὅτι ὀγδοήκοντα φοινικικαὶ τριήρεις ἔπλεον περὶ τὴν Κύπρον ἐρχόμεναι εἰς βοήθειαν τῶν Περσῶν, ἐπῆλθε κατ' αὐτῶν καὶ τὰς συνέντηξεν. Ἡ τριπλῆ αὕτη νίκη τοῦ Κίμωνος ἐν μῆσιν ἡμέρᾳ θεωρεῖται ὡς τὸ λαμπρότερον τροπαιὸν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν.

Ὁ Κίμων ἐπέστρεψεν εἰς Ἀθήνας νικητῆς καὶ τροπαιοῦχος, κομίζων ἄπειρα λάφυρα. Ὡς στρατηγὸς ἐλάβετο τὸ δέκατον τῶν λαφύρων καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔγεινε πλουσιώτατος. Ἀλλὰ τὸν πλοῦτόν του μετεχειρίσθη μὲ μεγάλην ἐλευθεριότητα. Ἀφῆρσε τοὺς φράκτας ἐκ τῶν λαμπροτάτων κήπων του, ὥστε νὰ δύνανται οἱ πολῖται νὰ εἰσέρχωνται καὶ νὰ λαμβάνωσιν ἐλευθέρως ὀπώρας. Ἐν τῇ οἰκίᾳ του ὑπῆρχε πάντοτε ἐστρωμένη τράπεζα πλήρης λιτῶν φαγητῶν καὶ οἱ πτωχοὶ μετέβαινον καὶ ἔτρωγον.

Ἀλλὰ καὶ ὁ δῆμος τῶν Ἀθηναίων ἔγεινε πλουσιώτατος ἐκ τῶν λαφύρων, τὰ ὁποῖα ὁ Κίμων ἐκόμισεν ἐκ τῶν ἐνδόξων ἐκστρατειῶν του. Ἐκ τούτων δαπανῶν ὁ Κίμων ἔκτισε τὸ νότιον τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ πρὸς τιμὴν του ὠνομασθὲν Κιμωνεῖον. Ἐδενδροφύτευσε τὴν Ἀκρόπολιν καὶ μετέβαλεν αὐτὴν εἰς ἄλλος κατάρρυτον

μέ συσχίους περιπάτους. Ἐκοδόμησε τὰ μακρὰ τεῖχη (βόρειον καὶ νότιον σέλος), τὰ ὁποῖα συνέδεον τὰς Ἀθήνας μετὸν Πειραιᾶ καὶ μετὸ παλαιὸν Φάληρον, καὶ ἄλλα δημόσια ἔργα ἔκαμεν.

Μάθημα 30ὸν (§§ 48 καὶ 49).

§ 48. Τρίτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος. — Ἐξορία τοῦ Κίμωνος.

Τῷ 464 συνέβη καταστρεπτικώτατος σεισμὸς εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐκ τῆς συμφορᾶς ταύτης ὠφελούμενοι οἱ Ἑλλῶτες καὶ οἱ Μεσσήνιοι ἐπανεστάτησαν καὶ καταλαβόντες τὸ ὀχυρὸν φρούριον τῆς Ἰθώμης ἐπεχείρουν τολμηρὰς ἐξόδους. Ὁ πόλεμος οὗτος ὠνομάσθη τρίτος Μεσσηνιακός.

Οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐθεωροῦντο δεινοὶ τευχιστάχοι. Ὁ Κίμων, ὅστις ἔνεκα τῶν ἀριστοκρατικῶν φρονημάτων τοῦ ἡγάπα τοὺς Σπαρτιάτας, παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Περικλέους ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπεμφαν τέσσαρας χιλιάδας ἀνδρας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν αὐτοῦ τοῦ Κίμωνος. Φθάσας ὁ Κίμων εἰς Ἰθώμην προσέβλεπε τὸ φρούριον, ἀλλ' ἡ ἐφοδὸς ἀπέτυχε. Τότε προέβη εἰς τὴν πολιορκίαν αὐτοῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ πολιορκία παρετίετο, οἱ Σπαρτιάται φοβηθέντες μήπως ὁ Κίμων ἔλθῃ εἰς συνεννόησιν μετὰ τοὺς Ἑλλῶτας καὶ τοὺς Μεσσηνίους, εἶπον εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν ἔχουσι πλέον ἀνάγκην τῆς βοήθειάς του. Ὁ Κίμων τότε ἐπνηγλήθη εἰς Ἀθήνας, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι ὀργισθέντες διὰ τὴν προσβολὴν ταύτην ἐξώρισαν τὸν Κίμωνα. Οἱ Μεσσήνιοι καὶ οἱ Ἑλλῶτες μετὰ δεκάετην πόλεμον ἠνγκυλάσθησαν νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα (455), οἱ δὲ Μεσσήνιοι ἐξήλθον ἐκ τῆς Πελοποννήσου μετὰ γυναικῶν καὶ παιδῶν. Εἰς τούτους οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν πρὸς κατοικίαν τὴν Ναύπακτον.

§ 49. Ἀνάκλησις τοῦ Κίμωνος ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Μετὰ τινα χρόνον οἱ Ἀθηναῖοι περιγλήθησαν εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐνῷ δὲ οἱ δύο στρατοὶ ἦσαν ἀντιπαρατεταγμένοι ἐν Τανάγρα τῆς Βοιωτίας ἔτοιμοι νὰ συνάψωσι μάχην (457), ὁ ἐξοριστὸς Κίμων προσήλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐζήτησε νὰ πολεμήσῃ ὡς ἀπλοῦς στρατιώτης· ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγοὶ δὲν ἐδέχθησαν αὐτόν. Τότε ὁ Κίμων ἀναχωρῶν ἀφῆκε τὴν πανοπλίαν του εἰς ἑκατὸν φίλους του, οὗτοι δὲ γενναίως μαχόμενοι

ἐν τῇ πρώτῃ γραμμῇ ἐφρονέθησαν πάντες. Οἱ Ἀθηναῖοι θαυμάσαντες τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Κίμωνος ἀνεκάλεσαν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐξορίας τῇ προτάσει τοῦ Περικλέους.

Ὁ Κίμων ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας ἐφρόντισε κατὰ πρῶτον νὰ συμφιλώσῃ τοὺς Ἀθηναίους μὲ τοὺς Σπαρτιάτας, ἐπιτυχὼν πενταετῆ ἀνακωχῆν. Ἐπειτα λαβὼν διακισίας τριήρεις ἤλθεν ἐναντίον τῆς Κύπρου καὶ ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἐκ τῶν περισσοτέρων αὐτῆς πόλεων. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν αὐτῆς Κίτιον, πληρωθεὶς βαρέως ἀπέθανε τῷ 449. Μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου συνεβούλευσε τοὺς ὑφ' ἐαυτὸν νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν καὶ ἀποπλευσῶσιν εἰς τὴν πατρίδα, τηροῦντες μυστικὸν τὸν θάνατόν του. Οἱ δὲ Ἀθηναῖοι συνεμορφώθησαν πρὸς τὴν συμβουλὴν τοῦ Κίμωνος. Κατὰ τὴν ἐπιστροφὴν των συνήντησαν παρὰ τὴν Σχλαμίνα τῆς Κύπρου περσικὸν στόλον καὶ ἐπετέθησαν κατ' αὐτοῦ. Οἱ Πέρσαι νομίζοντες ὅτι τοὺς Ἀθηναίους ὠδήγει ὁ Κίμων, ἐτράπησαν εἰς φυγὴν ὑποστάντες πολλὰς ζημίας. Οὕτω λοιπὸν συνέβη, ὥστε καὶ νεκρὸς ὁ Κίμων νὰ νικήσῃ τοὺς ἐχθρούς. Μετὰ ταῦτα ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔθαψαν τὸν Κίμωνα μετὰ μεγάλης πομπῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ. — ΑΙΩΝ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

Μάθημα 31.

§ 50 Ὁ Περικλῆς καὶ ἡ κυβέρνησις αὐτοῦ.

Ὁ Περικλῆς κατήγετο ἐξ ἐπιφανεστάτης οἰκογενείας. Ἦτο υἱὸς τοῦ Πανθίππου, ὅστις ἐνίκησε τοὺς Πέρσας εἰς τὴν Μυκάλην, καὶ τῆς Ἀγαρίστης, ἀνεψίας τοῦ Κλεισθέους, ἐγεννήθη δὲ τῷ 496.

Ὁ Περικλῆς εἶχεν ἔξοχα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματα. Ἦτο μεγαλόψυχος, μεγαλόφρων, ἀτάραχος, εὐγλωττος καὶ γενναῖος. Πλὴν τῶν φυσικῶν τούτων προτερημάτων ἔλαβε καὶ ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν σπανίαν. Ἐπαιδεύθη ὑπὸ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς του διδασκάλων καὶ μάλιστα ὑπὸ τοῦ ἐξόχου φιλοσόφου Ἀναξαγόρου.

Νέως ὢν ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐκστρατείας καὶ διεκρίθη εἰς αὐτὰς διὰ τὴν γενναϊότητα καὶ τὸ φιλοκίνδυνον· ἀπὸ δὲ τοῦ τριακοστοῦ τρίτου ἔτους τῆς ἡλικίας ἤρχισε νὰ πολιτεύηται. Μέγας πολιτικὸς ἀντίπαλος αὐτοῦ ἦτο ὁ Κίμων, ὅστις προέστατο τῶν ἀριστοκρατικῶν, ἐνῶ ὁ Περικλῆς ἐγένειεν ἀρχηγὸς τῆς δημοκρατικῆς μερίδος.

Ὁ Περικλῆς σπανίως ἐνεφανίζετο εἰς τὸ πλῆθος. Συνήθως διέτριβεν ἐν τῇ οἰκίᾳ του δεχόμενος τοὺς σοφοὺς καὶ τοὺς καλλιτέχνας μετὰ τῶν ὁποίων συνεζήτει περὶ διαφόρων ἐπιστημονικῶν καὶ καλλιτεχνικῶν ζητημάτων. Τὰς συναναστροφὰς ἐστόλιζε καὶ ἡ περίφημος διὰ τὸ κάλλος καὶ τὸ ἔξοχον πνεῦμά της Ἀσπασία ἢ Μιλησία, σύζυγος τοῦ Περικλέους.

Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ δήμου σπανίως ἠγόρευεν ὁ Περικλῆς καὶ μόνον ἐπὶ σπουδαίων ζητημάτων. Καὶ δὲν ἦτο μόνον πολιτικὸς μέγας, ἀλλὰ καὶ ῥήτωρ δεινότατος. Ὅτε ἠγόρευεν ἀπὸ τοῦ βήματος, ἤστραπτεν, ἐβρόντια συνεκίκα (συνετάρασσε) τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι παρωμοίαζον αὐτὸν πρὸς τὸν Δία· διὰ τοῦτο δὲ καὶ Ὀλύμπιος Περικλῆς ἐπωνομάζετο. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν ἔζη ὁ Κίμων, τὰ πολεμικὰ ἐκείνου κατορθώματα ἐπεσκίαζον τὴν πολιτικὴν δόξαν τοῦ Περικλέους. Ἀλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κίμωνος ἅπασα ἡ διεύθυνσις τῶν πολιτικῶν πραγμάτων τῶν Ἀθηνῶν περιήλθεν εἰς χεῖρας τοῦ Περικλέους καὶ κατὰ ταύτην ἀνεδείχθη οὗτος ὁ μέγιστος τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος.

Ὁ Περικλῆς ἐκυβέρνησεν ἐπὶ εἴκοσι ἔτη τὸν ἀσταθῆ καὶ δυσδιόκητον ἀθηναϊκὸν λαόν, καὶ τὸν ἐκυβέρνησε χωρὶς ποτε νὰ τὸν κολακεύσῃ. Τοῦναντίον πολλάκις ἐδεικνύετο πρὸς αὐτὸν αὐστηρότης. Ὅστε ὀνόματι μόνον ὑπῆρχε δημοκρατία, πράγματι δὲ μοναρχία.

Ἀφ' οὔτου τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων ἐπεξετάθη, αἱ ὑποχρεώσεις τῶν πολιτῶν πρὸς τὴν πολιτείαν κατέστησαν βαρύτεραι. Διὰ τοῦτο ὁ Περικλῆς, ἵν' ἀνακουφίσῃ τοὺς πολίτας ἀπὸ τῶν ὑποχρεώσεων τούτων, εἰσήγαγε πρῶτος τοὺς μισθοὺς, ὥρισεν δὲ νὰ λαμβάνωσι μισθὸ οἱ δικασταὶ καὶ οἱ βουλευταί.

Ἐπὶ Περικλέους ἀπεστάλησαν πολλαὶ κληρουχίαι. Πόλεις δηλαδὴ ἢ χῶραι καταλαμβανόμεναι διὰ πολέμου διενέμοντο διὰ κλήρου εἰς Ἀθηναίους, οἵτινες ὠνομάζοντο κληροῦχοι. Διὰ τοῦ μέτρου τούτου ἀφ' ἑνὸς μὲν παρείχετο πόρος ζωῆς εἰς τοὺς ἀπόρους, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀνεκουφίζοντο καὶ αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ ὄχλου ἀργού· ἐχρησίμειον δὲ αἱ κληρουχίαι καὶ ὡς φρουραὶ πρὸς ἀποτροπὴν πάσης ἀποστασίας τῶν συμμάχων.

Πρὸς ἐπίδειξιν τῆς ναυτικῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηνῶν ὁ Περικλῆς ἔπεμπε κατ' ἔτος ἐξήκοντα τριήρεις, ἐπ' αὐτῶν δ' ἐπέβαινον πολλοὶ τῶν πολιτῶν καὶ ἐπὶ ὀκτῶ μῆνας ἐξησχοῦντο εἰς τὰ πολεμικὰ. Αἱ

τριήρεις αὐται περιέπλεον τὰ παράλια τῶν συμμαχικῶν πόλεων καὶ εἰσέπραττον τοὺς φόρους, ἐτιμώρουν δὲ σκληρότατα πᾶσαν δυστροποῦσιν εἰς τὴν πληρωμὴν. Ἀνήρχοντο δ' ἐπὶ Περικλέους αἱ ἐκ τῶν συμμάχων πρόσοδοι εἰς ἑξακόσια τάλαντα καὶ ὀλίγον βραδύτερον εἰς χίλια.

Ὁ Περικλῆς φρονῶν ὅτι τὰ μακρὰ τεῖχη (τὸ βόρειον καὶ τὸ φαληρικόν) ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀποστάσεως ἀπ' ἀλλήλων δὲν ἠδύναντο νὰ ὑπερασπίσωσιν ἀρκούντως τὰς Ἀθήνας καὶ τὸν Πειραιᾶ, ὑκοδόμησε τὸ διὰ μέσου τεῖχος. Τοῦτο ἀρχόμενον ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων ἀπέληγεν εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ Πειραιῶς.

Μάθημα 32ον.

§ 51. **Καλλιτεχνικὸς καὶ πνευματικὸς βίος ἐν Ἀθήναις ἐπὶ Περικλέους.**

Ὁ Περικλῆς, ἀφοῦ κατέστησε τὰς Ἀθήνας ἰσχυράς, ἐπεχείρησε, δαπανῶν ἐκ τῶν συμμαχικῶν χρημάτων, νὰ καλλωπίσῃ αὐτὰς διὰ μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομημάτων καὶ ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἔργων, εἰσὶ ἐπεθύμει νὰ καταστήσῃ τὰς Ἀθήνας τὴν λαμπροτέραν τῶν ἑλληνίδων πόλεων. Διὰ τῶν ἔργων τούτων καὶ πόρος ζωῆς παρείχετο εἰς τὴν πενεστέραν τάξιν καὶ ἡ τέχνη καὶ ἡ βιομηχανία προήγατο. Τὴν γενικὴν δ' ἐποπτείαν καὶ διεύθυνσιν πάντων τῶν ἔργων ἀνέθηκεν ὁ Περικλῆς εἰς τὸν δαιμόνιον καλλιτέχνην Φειδίον.

Τὰ σπουδαιότερα τῶν ἔργων, τὰ ὅποια κατεσκευάσθησαν ἐπὶ Περικλέους, ἦσαν ἐν τῇ Ἀκροπόλει α') ὁ Παρθενῶν, ναὸς τῆς Παρθένου Ἀθηνᾶς, ἐκ πεντελικοῦ μαρμάρου, ἀμίμητον ἀριστούργημα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Ὁ ναὸς οὗτος ἐξωτερικῶς ἐκοσμεῖτο δι' ἀπαραμίλλων ἀναγλύφων, ἐντὸς δὲ αὐτοῦ ἴστατο τὸ χρυστελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, θρυμᾶσιον ἔργον τοῦ μεγαλοφυοῦς καλλιτέχνου Φειδίου. β') τὰ Προπύλαια, τὰ ὅποια ἦσαν μεγαλοπρεπῆς εἴσοδος εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφάμιλλα τοῦ Παρθενῶνος κατὰ τὸ κάλλος. γ') τὸ Ἐρεχθεῖον, χαριέστατον οἰκοδόμημα, περατωθὲν βραδύτερον ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. δ') Χαλκοῦν ἄγαλμα τῆς Προμάχου Ἀθηνᾶς, ἐστημένον μεταξὺ Παρθενῶνος, Προπυλαίων καὶ Ἐρεχθείου. Ἐπὶ Περικλέους ἰδρύθη ἐν τῇ Ἀκροπόλει καὶ ὁ κομψότατος ναῦσκος τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, τῆς ἐπονομαζομένης Ἀπτέρου.

Καὶ ἔξω τῆς Ἀκροπόλεως κατεσκευάσθησαν πολλὰ ἀρχιτεκτονικὰ ἔργα, οἷον τὸ Ὁδεῖον, πλησίον τοῦ Διονυσιακοῦ θεάτρου.

κυλιότερες οικοδόμημα διὰ μουσικούς ἀγῶνας. Ἐπὶ Περικλέους φκοδομήθη ὁ ἐν Σαυνίῳ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ ὁ μέγας ναὸς τῆς Δήμητρος ἐν Ἐλευσίνι. Προσέτι δὲ καὶ τὰ ἐπίνειον τῶν Ἀθηγῶν, ἡ Πειραιεύς, ἐρρυμοτομήθη ὑπὸ τοῦ ἐκ Μιλήτου ἀρχιτέκτονος Ἴπποδάμου.

Καὶ ὄχι μόνον αἱ τέχναι προήχθησαν ἐπὶ Περικλέους καὶ ἐφθασαν εἰς μεγίστην ἀκμὴν, ἀλλὰ καὶ αἱ ἐπιστῆμαι καὶ ἡ φιλοσοφία. Τότε ἐζησαν οἱ μεγαλείτεροι ἄνδρες, οἱ ὅποιοι ἐλάμπρυνον καὶ ἐδόξασαν τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα, οἷον οἱ μεγάλοι φιλόσοφοι Ἀναξαγόρας καὶ Σωκράτης, οἱ τραγικὴ ποιηταὶ Σοφοκλῆς καὶ Εὐριπίδης, ἡ πατὴρ τῆς ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὁ μέγιστος τῶν ἱστορικῶν Θουκυδίδης ὁ ἀστρονόμος Μέτων, οἱ ἀρχιτέκτονες Ἰκτίνος, Καλλικράτης καὶ Μνησικλῆς καὶ ὁ δαιμόσιος Φειδίας. Ὁλίγον μετὰ ταῦτα ἤκημασεν ὁ θεῖος φιλόσοφος Πλάτων, ὁ ἔξοχος κωμικὸς Ἀριστοφάνης, ὁ ἱστορικὸς Ξενοφῶν καὶ ἄλλοι. Διὰ τοῦτο ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλέους ὀνομάσθη χρυσοῦς αἰὼν τῶν Ἀθηγῶν, αἱ δὲ Ἀθηναὶ μητρόπολις τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ παιδείσεως τῆς Ἑλλάδος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ΄.

ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΝΕΚΑ ΤΩΝ ΕΜΦΥΛΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Μάθημα 33ον.

§ 52. Αἷτια τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους τὸ ἤμισυ σχεδὸν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους εἶχεν ἐνωθῆ ὑπὸ τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Σπαρτιάται ἔδλεπον μὲ ζηλοτυρίαν καὶ φθόνον τὴν αὐξήσειν τῆς δυνάμεως τῶν Ἀθηγῶν καὶ ἐζήτουν κατάλληλον στιγμήν νὰ περιορίσωσιν αὐτήν. Ἐξ ἄλλου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἐφέροντο πλέον πρὸς τοὺς συμμάχους ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους, ἀλλὰ τὴν ἐπ' αὐτῶν ἡγεμονίαν μετέβαλον εἰς αὐθαίρετον δεσποτείαν. Ἐντεῦθεν πικρὰ παράπονα ἤκούοντο ἐκ μέρους τῶν συμμάχων. Ἐνῶ δὲ τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις τῶν πραγμάτων, μικρὸς σπινθήρ ἤρκει ν' ἀνάψῃ τὴν φλόγα τοῦ πολέμου. Καὶ δὲν ἐβράδυνε νὰ συμβῇ τοῦτο. Μετ' ὀλίγον δι' ἀσχημάντους ἀφορμὰς ἐξερράγη ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις διαρκέσας εἴκοσιν ἐπτὰ ἔτη (±31—404) διήρσεσε πάντας τοὺς Ἕλληνας εἰς δύο ἀντίταλα στρατόπεδα καὶ ὠδήγησε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸν ὄλεθρον καὶ τὴν καταστροφὴν.

§ 53. Δεκαετής ἡ ἀρχιδάμειος πόλεμος (431 — 421).

Πρῶτον καὶ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου. — Τὸ ἔαρ τοῦ 431 οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ σύμμαχοι, ἐν ὄλῳ ἐξήκοντα χιλιάδες, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης Ἀρχιδάμου εἰσέβαλον εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἤρχισαν νὰ καταστρέψωσιν αὐτήν. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν κατὰ συμβουλήν τοῦ Περικλέους ἀπεκόμισαν πάντα τὰ κινητὰ των πράγματα εἰς τὴν πόλιν καὶ κατόκησαν ἐντὸς τῶν μακρῶν τειχῶν· ὁ δὲ Περικλῆς ἐπέμφε στόλον εἰς τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου καὶ κατέστρεφεν αὐτά. Ἔνεκα τούτου καὶ ἐπειδὴ ἐξέλιπον καὶ αἱ τροφαί, οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς.

Τὸ δεύτερον ἔτος (430) ὁ Ἀρχίδαμος εἰσέβαλε καὶ πάλιν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ κατέστρεφεν αὐτήν. Ἀλλὰ τότε ἐνέσκηψεν εἰς τὰς Ἀθήνας λοιμὸς, ἔνεκα δὲ αὐτοῦ ὁ Ἀρχίδαμος ἔσπευσε ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀττικῆς. Ὁ λοιμὸς ἐλέγετο ὅτι ἦλθεν ἐκ τῆς Αἰθιοπίας τῆς πέραν τῆς Αἰγύπτου, διήρκεσε δὲ τρία ἔτη καὶ προδξένησε μεγάλην φθοράν.

Ὁ Περικλῆς, ἂν καὶ ἀπώλεσε τοὺς πλείστους τῶν συγγενῶν καὶ πιστῶν φίλων, ἔμως διετήρησεν ἀκμικτὸν τὸ φρόνημα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ψυχῆς του· τέλος δὲ προσδληθὲς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ λοιμοῦ ἀπέθανε τῷ 429. Ὁ θάνατος τοῦ Περικλέους ὑπῆρξε μέγα καὶ ἀνεπανόρθωτον δυστύχημα διὰ τὰς Ἀθήνας. Ἐκτοτε ἡ διοίκησις τῆς πόλεως παρεδόθη εἰς φαύλους καὶ ἀσυνειδήτους δημαγωγούς, οἷος ὁ Κλέων.

Ἰλιωσις τῶν Πλαταιῶν. — Ἀποστασία τῆς Λέσβου. — Τὸ τρίτον ἔτος τοῦ πολέμου οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐστράτευσαν κατὰ τῶν Πλαταιῶν καὶ μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἐκυρίευσαν αὐτὰς (427).

Ἐν τῷ μεταξῦ, ἤτοι τῷ 428, ἀπεστάτησεν ἡ Λέσδος. Πάραυτα οἱ Ἀθηναῖοι ἐπέμφαν στόλον καὶ ἐπολιορκήσαν τὴν Μυτιλήνην καὶ ἠνάγκασαν αὐτήν νὰ παραδοθῇ. Οἱ πρωταίτιοι τῆς ἀποστασίας, ἀνερχόμενοι εἰς χιλίους, ἐφρονεῦθησαν, τὰ τείχη τῆς πόλεως ἐκρημνίσθησαν καὶ οἱ ἄγροὶ τῶν Λεσθίων ἐδόθησαν εἰς κληροῦχος Ἀθηναίους.

Μάθημα 34

Κατάληψις τῆς Πύλου. — Τῷ 425 ναυτικὴ μοῖρα τῶν Ἀθηναίων ἐπλεεν εἰς Σικελίαν. Ἐνῶ δὲ παρέπλεε τὴν Μεσσηνίαν, ὁ ἔξο-

χος στρατηγός τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης, ὅστις τότε ἐπέδαινε τοῦ στόλου ὡς ἀπλοῦς ἰδιώτης, κατέλαβε μετὰ πέντε πλοίων τὴν Πύλον καὶ ἐτείχισεν αὐτήν. Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τοῦτο ἐπεμφαν στόλον καὶ προσέβαλον τὸν Δημοσθένην καὶ ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης, συγχρόνως δὲ ἀπεδίβασαν τετρακοσίους εἴκοσιν ὀπλίτας ἐπὶ τῆς ἔμπροσθεν τοῦ λιμένος κειμένης νήσου Σφακτηρίας.

Ἡ μικρὰ φρουρὰ τοῦ Δημοσθένους ἀντέταξε κραταιὰν ἄμυναν, ὅτε πλεύσασαι ἐγκαίρως πενήκοντα ἀθηναϊκαὶ τριήρεις ἐκ Ζακύνθου διεσκόρπισαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ ἐπολιόρκησάν τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ τετρακοσίους εἴκοσι Σπαρτιάτας. Οἱ Σπαρτιάται βλέποντες ὅτι δὲν ὑπῆρχε καμμία ἐλπίς σωτηρίας διὰ τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ ἀποκεκλεισμένους ὀπλίτας, ἐπεμφαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας καὶ προέτειναν εἰρήνην. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι κατ' εἰσήγησιν τοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἄλλ' ἡ πολιουρκία τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ παρετίνετο. Ἐνεκα τοῦτου οἱ ἐν Ἀθήναις ὠργίζοντο κατὰ τοῦ Κλέωνος ὡς αἰτίου ν' ἀπορριφθῇ ἡ πρότασις τῶν Σπαρτιατῶν περὶ εἰρήνης. Ὁ Κλέων κατηγορήσας τοὺς ἐν Ἀθήναις στρατηγούς ὡς δειλοὺς καὶ ἀνικάνους. Τότε οἱ Ἀθηναῖοι ἀνέθεσαν τὴν στρατηγίαν εἰς τὸν Κλέωνα, ὅστις μάλιστα ἐκαυχῆθη ὅτι ἐντὸς εἴκοσιν ἡμερῶν θά φονεύσῃ ἢ θά φέρῃ ζῶντα τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ.

Ἡ τύχη ἠνέθεσε τὸν Κλέωνα ὥστε νὰ δυνηθῇ οὗτος νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἀλαζονικὴν ὑπόσχεσίν του· διότι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας πυρκαϊὰ ἐκραγεῖσα κατέκαυσε μέγα μέρος τοῦ δάσους τῆς Σφακτηρίας, ὃ δὲ Δημοσθένης εἶχε παρασκευάσει πάντα τὰ παματούμενα διὰ τὴν ἔφοδον. Ὅτε ἔφθασεν εἰς Πύλον ὁ Κλέων, ἠνώθη μετὰ τοῦ Δημοσθένους καὶ προσβαλόντες ἀμφοτέροι τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ Σπαρτιάτας ὀπλίτας ἄλλους μὲν αὐτῶν ἐφόνευσαν, ἄλλους δὲ ἤχημαλώτισαν.

Θάνατος Βρασίδου καὶ Κλέωνος. — Νικίειος εἰρήνη. — Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Σφακτηρίας ὁ γενναῖος στρατηγός τῶν Σπαρτιατῶν Βρασίδης μεταβάς μετὰ στρατοῦ εἰς Μακεδονίαν ἀπέσπασεν ἀπὸ τῶν Ἀθηναίων πλείστας συμμάχους αὐτῶν πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς χερσονήσου, τελευταίαν δ' ἐκυρίευσεν καὶ τὴν Ἀμφίπολιν, κειμένην παρὰ τὸν Στρυμόνα ποταμόν. Κατὰ τοῦ Βρασίδου ἀπεστάλη ὁ Κλέων, ὅστις πλησίον τῆς Ἀμφιπόλεως ἐνίκηθη καὶ αἰσχροῦς φεύγων ἐφρονεύθη. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βρασίδης ἔπεσεν ἐν τῇ μάχῃ γεν-

ναίως μυχόμενος. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Βρασίδου καὶ τοῦ Κλέωνος οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιαῖται ἐξαντληθέντες ἐκ τοῦ μακροῦ πολέμου συνωμολόγησαν τῷ 421 πεντηκονταετῇ εἰρήνην διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἀθηναίου στρατηγοῦ Νικίου, ἥτις διὰ τοῦτο καὶ Νικίειος εἰρήνη ὠνομάσθη. Συμφώνως δὲ πρὸς αὐτὴν ἀπεδόθησαν ἀμοιβαίως οἱ ἀλγυμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις.

Δευτέρα περίοδος τοῦ πολέμου.

Μάθημα 35ον.

§ 54. Ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων εἰς Σικελίαν (415).

Ἡ Νικίειος εἰρήνη ὀλίγον χρόνον διήρκεσεν. Ἐν Ἀθήναις ὑπῆρχε φιλοπόλεμος φατρία, ἡ ὁποία ἐκ παντὸς τρόπου ἐπεζητεῖ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ πολέμου· τῆς φατρίας δὲ ταύτης ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Ἀλκιβιάδης, υἱὸς τοῦ Κλεινίου καὶ ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους.

Τὴν διάλυσιν τῆς Νικιείου εἰρήνης ἐπέφερον ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων, ἔδωκαν δὲ ἀφορμὴν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἐγεσταῖοι. Οὗτοι πολεμούμενοι ὑπὸ τῶν Σελινουντίων, τοὺς ὁποίους ἐβοήθουν καὶ οἱ Συρακούσιοι, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι παρακινούμενοι ὑπὸ τοῦ φιλοδόξου καὶ ἀνησύχου Ἀλκιβιάδου ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Ἐγεσταίους τοσοῦτον μᾶλλον, καθ' ὅσον εἰς τὴν περίστασιν ταύτην διενεοῦντο καὶ ἐπόθουν νὰ κατακτήσωσι τὴν μεγάλην καὶ ὠραίαν νῆσον Σικελίαν.

Μετὰ μεγίστης λοιπὸν σπουδῆς ἐξώπλισαν ἑκατὸν τριάκοντα τέσσαρας τριήρεις, τῶν ὁποίων τὰ πληρώματα ἀνήρχοντο εἰς εἴκοσι πέντε χιλιάδας τετρακοσίους ἐξήκοντα, καὶ στρατὸν πέντε χιλιάδων ὄπλιτων καὶ χιλίων τριακοσίων ψιλῶν, ἥτοι ἐλαφρῶς ὄπλισμένων. Στρατηγούς δὲ διώρισαν τὸν Ἀλκιβιάδην, τὸν Νικίαν καὶ τὸν Λάμαχον. Ἄλλ' ἐνῷ τὰ πάντα ἦσαν ἔτοιμα πρὸς ἀπόπλουν, πρῶταν τινα εὐρέθησαν κεκομμένοι αἱ κεφαλαὶ τῶν Ἑρμῶν. Ἦσαν δὲ οἱ Ἑρμαὶ μικροὶ τετράγωνοι κίονες, οἵτινες εἰς τὸ ἄνω ἄκρον ἔφερον κεφαλὴν θεοῦ ἢ ἥρωος καὶ ἦσαν τοποθετημένοι εἰς τὰς δημοσίας ὁδοὺς καὶ πρὸ τῶν οἰκιῶν.

Ἡ ἀσεδῆς αὕτη πράξις ἐτάραξε τοὺς Ἀθηναίους, θεωρηθεῖσα ὡς κακὸς οἰωνός, καὶ ἀνεζητήθησαν ἀμέσως οἱ δράσται. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤρχισαν νὰ διαδίδωσιν ὅτι οὗτος μετ' ἄλλων φίλων του ἐν κραϊπάλῃ διατελοῦντες περιήρχοντο ἐκεῖνην τὴν νύκτα τὴν πόλιν

καὶ ἔθραυσαν τὰς κεφαλὰς τῶν Ἑρμῶν· προσέτι δὲ ἐν συμποσίῳ ἠσέθησαν εἰς τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἀκούσας τὰς κατηγορίας ταύτας ἐζήτησε νὰ δικασθῆ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Ἄλλ' οἱ ἐχθροὶ του φοβούμενοι μήπως ὁ δῆμος ἀπαλλάξῃ αὐτὸν πάσης κατηγορίας, διότι ὁ στρατὸς διέκειτο εὐνοϊκῶς πρὸς τὸν Ἀλκιβιάδην, ἐνήργησαν ὥστε νὰ μὴ ἀναβληθῆ ὁ ἔκπλους τοῦ στόλου, ἀλλὰ νὰ γείνη ἡ δίκη βραδύτερον.

Τὸν Ἰούλιον τοῦ 415 ἀπέπλευσεν ὁ στόλος ἐκ Πειραιῶς καὶ διηυθύνθη εἰς Κέρκυραν, ὅπου συνηθροίσθησαν καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι. Ἐκ Κερκύρας διηυθύνθη εἰς τὴν κάτω Ἰταλίαν. Ἐνῶ δ' ἔπλεον πρὸς τὴν Κατάνην τῆς Σικελίας, αἴφνης κατέφθασεν ἡ ἱερὰ ναὺς Σαλαμινία, διὰ νὰ παραλάβῃ τὸν Ἀλκιβιάδην καὶ φέρῃ αὐτὸν εἰς Ἀθήνας, ὅπως ἀπολογηθῆ εἰς τὴν γνωστὴν κατηγορίαν τῆς ἀκρωτηριοίσεως τῶν Ἑρμῶν καὶ τῆς ἀσεβείας εἰς τὰ Ἑλευσίνια μυστήρια.

Ὁ Ἀλκιβιάδης κατ' ἀρχὰς ὑπήκουσε προθύμως καὶ ἐπιβὰς εἰς τὴν ἰδικὴν του τριήρη ἠκολούθησε τὴν Σαλαμινίαν. Ἄλλ' ὅτε ἐφθασαν εἰς Θουρίους τῆς κάτω Ἰταλίας ἐδραπέτευσεν. Ἡ Σαλαμινία ἐπἀνελθοῦσα εἰς Ἀθήνας ἀνήγγειλε τὰ συμβάντα, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν Ἀλκιβιάδην ἐρήμην εἰς θάνατον. Μετ' ὀλίγον φθάσας ὁ Ἀλκιβιάδης εἰς τὸ Ἄργος καὶ μιλῶν τὴν καταδίκην του εἶπε μετὰ πικρίας. «Ἐγὼ θὰ δεῖξω εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι ζῶ ἀκόμη» καὶ ἀμέσως μετέβη εἰς Σπάρτην.

Μάθημα 36ον

§ 55. Ἡ ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρία τῶν Ἀθηναίων.

Οἱ δύο ἄλλοι στρατηγοὶ Νικίας καὶ Λάμαχος ἐξηκολούθησαν τὸν πλοῦν καὶ ἔφθασαν εἰς Συρακούσας· νικήσαντες δὲ τοὺς Συρακούσιους προέβησαν εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς πόλεως. Κατὰ τινὰ ἔφθον ἐφονεύθη ὁ Λάμαχος. Οἱ Συρακούσιοι στενοχωρηθέντες ἐκ τῆς πολιορκίας ἔστειλαν εἰς τὴν Σπάρτην πρέσβεις καὶ ἐζήτησαν βοήθειαν. Ὅτε οἱ πρέσβεις ἔφθασαν εἰς τὴν Σπάρτην, ἦλθεν ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης, ὅστις συνεδούλευσε τοὺς Σπαρτιάτας νὰ πέμψωσιν εἰς Συρακούσας βοήθειαν, προσέτι δὲ νὰ ὀχυρώσωσι καὶ τὴν Δεκείαν, τὸ σημερινὸν Τατόϊ, ὁπόθεν ὀρμώμενοι νὰ καταστρέψωσι τὴν Ἀττικὴν.

Οἱ Σπαρτιάται ἐπεμψαν τότε τὸν ἐμπειροπόλεμον Γύλιππον με

τρεις χιλιάδας ἄνδρας. Οὗτος ἔφθασεν εἰς Συρακούσας, καθ' ὃν χρόνον οἱ Συρακούσιοι ἦσαν ἔτοιμοι νὰ παραδοθῶν εἰς τὸν Νικίαν. Ἄλλ' ἡ ἔγκαιρος ἀφίξις τοῦ Γυλίππου μετέβαλε καθ' ὀλιγον ἡρίαν τὴν κατάστασιν τῶν πραγμάτων. Ὁ Νικίας νικηθεὶς ἐπανειλημμένως καὶ περιελθὼν εἰς στενοχωρίαν ἐζήτησεν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπικουρίας.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔπεμψαν τὸν Εὐρυμέδοντα μὲ δέκα τριήρεις καὶ κατόπιν τὸν Δημοσθένην μὲ ἑβδομήκοντα τρεις τριήρεις, πέντε χιλιάδας ἄνδρας καὶ πολὺ πλῆθος ψιλῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπικουρία αὕτη οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφευεν. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων κατεστράφη εἰς τέσσαρας ναυμαχίας. Ὁ δὲ πεζὸς στρατὸς ἠναγκάσθη ν' ἀποσυρθῆ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς νήσου. Καταδιωχθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Συρακοσίων ἐν μέρει μὲν ἐξωλοθρεύθη, ἐν μέρει δὲ ἤχημαλωτίσθη κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 413. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦσαν καὶ οἱ δύο στρατηγοὶ Δημοσθένης καὶ Νικίας, οἵτινες ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Συρακοσίων. Οἱ δὲ ἄλλοι αἰχμάλωτοι ἀνερχόμενοι εἰς ἑπτὰ χιλιάδας ἐρρίφθησαν εἰς τὰς λατομίας. Ἐκεῖ ἄστεγοι καὶ ἐκτεθειμένοι εἰς τὸν καύσωνα τῆς ἡμέρας καὶ εἰς τὸ ψῦχος τῶν φθινοπωρινῶν νυκτῶν προσεδλήθησαν ὑπὸ διαφόρων ἀσθενειῶν, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ πλεῖστοι ἀπέθανον. Εἰς τὰς λατομίας ἔμειναν ἑβδομήκοντα ἡμέρας. Τέλος οἱ ἐπιζήσαντες ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Τοιοῦτον τραγικὸν τέλος ἔλαβεν ἡ μετὰ τσοῦτων ἐλπίδων ἐπιχειρηθεῖσα κατὰ τῆς Σικελίας ἄφρων ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων.

Τρίτη περίοδος τοῦ πολέμου.

Μάθημα 37ον (§§ 56, 57 καὶ 58)

§ 56. **Δεκελεικὸς πόλεμος.** — **Ἀποστασία τῶν συμμάχων.**

Πρὶν ἐπέλθῃ τὸ τέλος τοῦ ἐν Σικελίᾳ δράματος, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἄγις κατὰ συμβουλήν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἤδη ἀπὸ τοῦ 415 ὠχύρωσε τὴν Δεκέλειαν καὶ ἀφῆκεν ἐν αὐτῇ φρουράν. Αὕτη ἐπὶ ἐννέα ἔτη παραμείνασα ἐλεηλάτει τὴν Ἀττικὴν ἀδιαλείπτως καὶ εἶχε ἀποκεκλεισμένας τὰς Ἀθήνας διὰ ξηρᾶς. Ἐπῆλθε κατόπιν καὶ ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔμειναν κατάπληκτοι ἐκ τοῦ μεγέθους τῆς καταστροφῆς. Ἡ πόλις των ἔμεινεν ἄνευ χρημάτων, ἄνευ πλοίων, ἄνευ ἀνδρῶν. Μετ' ὀλίγον ἀπεστάτησαν οἱ Χίιοι καὶ μετὰ

τούτους κατὰ σειράν ἢ Εὐβοία, ἢ Λέσβος, αἱ ἐν Ἰωνίᾳ Ἐρυθραί, αἱ Κλαζομεναὶ καὶ αὐτὴ ἡ Μίλητος. Ἐπὶ πλέον δὲ οἱ Σπαρτιᾶται, τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ σατράπου Τισσαφέρους, συνεμάχησαν μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν ὑπὸ τὸν ὄρον οἱ μὲν Σπαρτιᾶται ν' ἀναγνωρίσωσι τὴν περσικὴν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἑλληνικῶν πόλεων, ὁ δὲ Τισσαφέρης νὰ μισθοδοτῇ τὰ πληρώματα τοῦ πελοποννησιακοῦ στόλου.

§ 57. Ἀνάκλησις τοῦ Ἀλκιβιάδου. — Νῆκαι καὶ κάθοδος αὐτοῦ.

Μετὰ τὴν ἐν Σικελίᾳ πανωλεθρίαν τῶν Ἀθηναίων οἱ ἔφοροι τῆς Σπάρτης ἀπέστειλαν τὸν Ἀλκιβιάδην εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας διὰ νὰ κινήσῃ εἰς ἀποστασίαν τὰς Ἰωνικὰς πόλεις. Ἐνῶ δὲ ὁ Ἀλκιβιάδης εὐρίσκετο εἰς τὴν Ἰωνίαν, ἔγεινεν ὑποπτος εἰς τοὺς Σπαρτιᾶτας. Ἔνεκα τούτου κατέφυγεν εἰς τὸν Τισσαφέρην καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὰς ὀλεθριωτάτας διὰ τὴν Ἑλλάδα συμβουλὰς. Παρέστησε δηλαδὴ εἰς αὐτὸν ὅτι δὲν συμφέρει ἢ ἐντελής ταπεινώσις τῶν Ἀθηναίων καὶ ἡ ἀπόλυτος ὑπεροχὴ τῆς Σπάρτης. Τούναντίον ἔπρεπε νὰ ἀφήσῃ τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατατρίβωνται ὑπὸ τοῦ πολέμου. Εἰς δὲ τοὺς ἐν Σάμῳ στρατηγοὺς τῶν Ἀθηναίων ἐμήνυσε κρυφίως ὅτι δύναται ν' ἀποσπάσῃ τὸν Τισσαφέρην ἀπὸ τῆς συμμαχίας τῶν Λακεδαιμονίων καὶ καταστήσῃ αὐτὸν φίλον τῶν Ἀθηναίων, ἐὰν οἱ στρατηγοὶ κατορθώσωσι τὴν κάθοδον αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας.

Οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων ἐδέχθησαν τὰς προτάσεις τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ Πεισάνδρου, μεταδόντες εἰς Ἀθήνας, κατωρθώθη ὥστε νὰ ψηφισθῇ ἡ κάθοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου. Ἀφοῦ δὲ οὗτος προηγουμένως ἐνίκησε κατ' ἐπανάληψιν τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ ἐκυρίευσε πολλὰς παρὰ τὸν Ἑλλάσποντον πόλεις καὶ τέλος τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Χαλκηδόνα, ἔπλευσεν εἰς Πειραιᾶ τῷ 408 μετὰ ὀκτὼ ἐτῶν ἀπουσίαν κομίζων ἄπειρα λάφυρα καὶ σύρων ὀπισθὲν τοῦ πολλὰς ἐχθρικὰς ναῦς. Ἄπας ὁ λαὸς τῶν Ἀθηναίων κατέβη εἰς Πειραιᾶ καὶ ὑπεδέχθη τὸν Ἀλκιβιάδην. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐν μεγάλῃ συνοδίᾳ ἀνέβη εἰς Ἀθήνας καὶ διητυθύνθη εἰς τὴν Πνύκα. Ἐκεῖ ἐνώπιον τοῦ δήμου ἀπελογήθη εἰς τὴν ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορίαν καὶ ἀπέδωκε τὸ πᾶν εἰς φθονερόν τινα δαίμονα. Ὁ δῆμος ἐξέλεξεν αὐτὸν στρατηγὸν μὲ ἀπεριόριστον ἐξουσίαν.

§ 58. **Καθίξεις τοῦ Ἀλκιβιάδου.**

Μετὰ τρεῖς μῆνας ὁ Ἀλκιβιάδης λαβὼν ἑκατὸν τριήρεις ἐπλευσεν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ προσωρμίσθη εἰς τὸ Νότιον, ἐπίκειον τῆς Κολοφῶνος. Ὀλίγον πρότερον εἶχεν ἀποσταλῆ νάυαρχος τῶν Λακεδαιμονίων εἰς τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ὁ Λύσανδρος, ἀνὴρ πανοῦργος καὶ δόλιος· προσέτι δὲ καὶ τὸν Τισσαφέρην, τὸν ἑποῖον ὁ Ἀλκιβιάδης εἶχε διαθέσει κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων, διεδέχθη ὁ Κῦρος ὁ νεώτερος, ὅστις ἐκηρύχθη ἀμέσως ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ὁ Ἀλκιβιάδης ἔχων ἀνάγκην χρημάτων ἀπεμακρύνθη ἐπὶ μικρὸν ἀπὸ τοῦ στόλου, ἀνέθηκε δὲ τὴν προσωρινὴν ἀρχηγίαν εἰς τὸν κυβερνήτην τοῦ Ἀντίοχου καὶ παρήγγειλεν εἰς αὐτὸν νὰ μὴ ἐπιχειρήσῃ τι ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων. Ἄλλ' ὁ Ἀντίοχος θέλων νὰ ἐπιδειξῇ ἀνδραγαθίαν προεκάλεσε τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν. Οὗτος δέ, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, ἐφρονεῖ καὶ νικᾷ τοῦ Ἀθηναίους παρὰ τὸ Νότιον. Ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ἐφρονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος. Οἱ ἐν Ἀθήναις ἐχθροὶ τοῦ Ἀλκιβιάδου κατηγοροῦσαν αὐτὸν ὡς αἴτιον τῆς ἥττης, ὁ δὲ δῆμος πεισθεὶς καθήρесе τὸν Ἀλκιβιάδην ἀπὸ τῆς στρατηγίας καὶ ἐξέλεξε δέκα στρατηγούς. Μεταξὺ αὐτῶν τὰ πρωτεῖα εἶχεν ὁ Κόνων.

Μάθημα 38ον.

§ 59. **Ἢ παρὰ τὰς Ἀργενοῦσας ναυμαχία (406).**

Τὸ ἐπόμενον ἔτος (406), ἐπειδὴ ἔληξεν ὁ χρόνος τῆς ναυαρχίας τοῦ Λυσάνδρου, οἱ Σπαρτιᾶται ἀπέστειλαν νάυαρχον τὸν Καλλικρατίδαν. Ὁ Καλλικρατίδας ἰδὼν τὸν Κόνωνα πλέοντα μὲ ἐβδομήκοντα τριήρεις πρὸς τὴν Σάμον, κατεδίωξεν αὐτὸν μὲ ἑκατὸν ἐβδομήκοντα ναῦς καὶ τὸν ἠνάγκασε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν λιμένα τῆς Μυτιλήνης.

Ἐκεῖ εἰσέπλευσε καὶ ὁ Καλλικρατίδας. Γενομένης δὲ ναυμαχίας, ὁ Κόνων ἀπώλεσε τριάκοντα τριήρεις, τὰς δὲ λοιπὰς ἀνείλκυσεν ὑπὸ τὸ τεῖχος. Τότε ὁ Καλλικρατίδας ἐπολιόρχησε τὸν Κόνωνα κατὰ ξηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὰ γενόμενα ἠτοίμασαν ἑκατὸν δέκα τριήρεις καὶ ἐπεβίβασαν εἰς αὐτὰς πάντας τοὺς ἔχοντας στρατευσίμων ἡλικίαν ἐλευθέρους καὶ δούλους. Μετὰ τριάκοντα ἡμέρας ὁ στόλος

οὗτος ἐπλευσεν εἰς Σάμον, ὅπου ἠνώθησαν μετ' αὐτοῦ δέκα τριήρεις τῶν Σαμίων καὶ τριάκοντα τῶν ἄλλων συμμάχων.

Ὁ Καλλικρατίδας μαθὼν ὅτι ἀθηναϊκὸς στόλος ἐρχόμενος εἰς βοήθειαν τοῦ Κόνωνος εὐρίσκετο ἐν Σάμῳ, ἀφῆκε πεντήκοντα ναῦς ὑπὸ τὸν Ἐτεόνικον διὰ τὰ πολιορκῆ τὸν Κόνωνα, αὐτὸς δὲ μετὰ τὰς λοιπὰς ἑκατὸν εἴκοσιν ἐξέπλευσεν εἰς τὸ πέλαγος πρὸς συνάντησιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ δύο στόλοι συνηγηθήθησαν παρὰ τὰς Ἀργινοῦσας, νήσους ἀντικρὺ τῆς Λέσβου. Γενομένης δὲ ναυμαχίας (406), ἐνίκηθησαν οἱ Πελοποννήσιοι καὶ ὁ γενναῖος ναύαρχος Καλλικρατίδας πεσὼν ἐκ τοῦ πλοίου ἐξηφανίσθη.

Ὁ Ἐτεόνικος, ὅστις ἐπολιόρκει τὸν Κόνωνα ἐν Μυτιλήνῃ, μαθὼν τὴν ἥτταν καὶ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου ἔλυσε τὴν πολιορκίαν καὶ ἀπέπλευσεν εἰς Χίον, ὃ δὲ Κόνων ἐλευθερωθεὶς ἠνώθη μετὰ τοὺς νικητὰς ἐν Ἀργινοῦσαις, καὶ ὅλος ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων ἐπλευσεν εἰς Σάμον.

Ἀλλὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην νίκην ἐκηλίδωσεν ὁ ἐπιτόλαιος ἀθηναϊκὸς λαός. Ἐπειδὴ οἱ στρατηγοὶ ἔνεκον ἐπισυμβάσης σφοδρὰς τρικυμίας δὲν ἤδυνήθησαν νὰ διασώσωσι τοὺς ναυαγούς, οἱ ἐν Ἀθήναις δημαγωγοὶ κατηγόρησαν αὐτοὺς ὡς παραμελήσαντας ἱερὸν καθήκον· ὃ δὲ δῆμος ὑπὸ μανίας κατεχόμενος κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς θάνατον πλὴν τοῦ Κόνωνος, ὅστις δὲν ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ναυμαχίαν.

Μάθημα 39ον.

§ 60. Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῦ καταστροφή τῶν Ἀθηναίων (405).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καλλικρατίδου οἱ Χῖοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι τῆς Σπάρτης ἐπεμψαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην, διὰ νὰ ζητήσωσι παρὰ τῶν ἐφόρων ναύαρχον τὸν Λύσανδρον. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ νόμος ἀπηγόρευεν ἐν Σπάρτῃ νὰ ναυαρχῆ δις ὁ αὐτός, οἱ ἔφροροι ἔστειλαν ναύαρχον ἐπὶ φιλιπῶ ὀνόματι τὸν Ἄρακον, ἐπιστολέα δὲ, ἦτοι ὑπوناύαρχον, τὸν Λύσανδρον, καὶ παρέδωκαν εἰς αὐτὸν τὸν στόλον.

Ὁ Λύσανδρος λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ Κύρου, σατράπου τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, διηυθύνθη πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον· προβαλὼν δὲ τὴν ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ὁχθῆς τοῦ Ἑλλησπόντου μεγάλην καὶ ἰσχυρὰν πόλιν Λάμφακον, σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, ἐκυρίευσεν αὐτήν. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πόδας πλείοντες, εὐθύς ὡς ἔμαθον τὴν ἄλωσιν τῆς

Λαμφάκου, ἐπλευσαν εἰς τὴν Σηστὸν καὶ ἐκεῖθεν λαβόντες τροφὰς προσωρμίσθησαν εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ἀπέναντι τῆς Λαμφάκου.

Ἐπὶ πέντε ἡμέρας οἱ Ἀθηναῖοι ἐξήρχοντο εἰς τὸ πέλαγος καὶ προσκάλουν τὸν Λύσανδρον εἰς ναυμαχίαν. Ἄλλ' ἐκεῖνος, ἂν καὶ ἦτο καθ' ὄλα ἕτοιμος, ἀπέφευγεν. Οἱ Ἀθηναῖοι περὶ τὴν ἐσπέραν ἐπιστρέφοντες εἰς τοὺς Αἰγὸς ποταμοὺς ἐξήρχοντο ἐκ τῶν πλοίων καὶ διεσκορπίζοντο εἰς τὴν ξηράν. Τὴν πέμπτην ἡμέραν, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἐξέλθει ἐκ τῶν πλοίων καὶ ἦσαν διεσκορπισμένοι, ὁ Λύσανδρος μεθ' ὄλου τοῦ στόλου ὤρμησε κατ' αὐτῶν. Πρῶτος ὁ Κόνων ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον καὶ ἔναμε σημεῖον εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ τρέξωσιν εἰς τὰ πλοῖα. Ἄλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Μόνον ὀκτὼ τριήρεις διεσώθησαν ὑπὸ τὸν Κόνωνα, ὅστις ἀπέπλευσεν εἰς Σαλαμίνα τῆς Κύπρου πρὸς τὸν βασιλέα αὐτῆς Εὐαγόραν· διεσώθη δὲ καὶ ἡ Πάραλος, ἣτις ἔφερε τὴν θλιβερὰν εἰδήσιν εἰς τὰς Ἀθήνας. Πάσας τὰς λοιπὰς τριήρεις, ἑκατὸν ἑβδομήκοντα, συνέλαβεν ὁ Λύσανδρος, ὡς καὶ τρεῖς χιλιάδας αἰχμαλώτων, καὶ ἀπέσφαξεν αὐτοὺς ἀνηλεῶς.

Μάθημα 40ὸν (§§ 61, 62 καὶ 63).

§ 61. Πολιορκία καὶ παράδοσις τῶν Ἀθηνῶν. Τέλος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου (404).

Ὅτε ἡ Πάραλος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἀνήγγειλε τὴν κατὰστροφὴν, οἱ Ἀθηναῖοι ἐδυσθίσθησαν εἰς πένθος καὶ ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται πρὸς ἄμυναν ἀπὸ τῆς ἀναποφεύκτου πολιορκίας τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τινα χρόνον ὁ Λύσανδρος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ μὲ ἑκατὸν πλοῖα καὶ ἐπολιορκήσεν τὰς Ἀθήνας ἀπὸ θαλάσσης. Ὡσαύτως καὶ ὁ Πausanias, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ ἐκ Δακελείας κατελθόντος Ἀγίδος ἐπολιορκήσεν αὐτὰς ἀπὸ ξηρᾶς. Οἱ Ἀθηναῖοι κατ' ἀρχὰς ἀντείχον. Ἄλλ' ὅτε αἱ τροφαὶ ἐξέλιπον παντελῶς καὶ πολλοὶ καθ' ἑκάστην ἀπέθνησκον ἐκ τῆς πείνης, ἠναγκάσθησαν νὰ συνομολογήσωσιν εἰρήνην μὲ ὄρους βαρυτάτους· α') νὰ κρημίσωσι τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, β') νὰ παραδώσωσι τὴν πόλιν εἰς τοὺς Δακεδαιμονίους, πλὴν δώδεκα πλοίων, γ') ν' ἀνακαλέσωσι τοὺς ἐξορίστους, καὶ δ') νὰ ἔχωσι τοὺς αὐτοὺς ἐχθροὺς καὶ φίλους μὲ τοὺς Δακεδαιμονίους καὶ ν' ἀκολουθῶσιν αὐτούς, ὅπου καὶ ἂν ἐκστρατεύωσι.

Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος ἤρχισε νὰ κατασκάπτῃ τὰ τείχη, ἐνῶ αἱ αὐλητρίδες ἔπαιζον τὸν αὐλόν, οἱ δὲ σύμμοχοι ἐστεφανωμένοι ἐπευφήμουν, νομίζοντες ὅτι ἐκείνη ἡ ἡμέρα ἦτο ἀρχὴ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος.

Τοιοῦτον θλιβερὸν τέλος ἔλαβεν ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὅστις κατέρριψε μὲν τὴν δύναμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ὕψωσε τὴν δύναμιν τῆς Σπάρτης, ἀλλ' ἐκλόνησεν ἐκ θεμελίων τὴν Ἑλλάδα καὶ παρεσκεύασε τὸν ὄλεθρον αὐτῆς. Μετὰ ταῦτα ὁ Λύσανδρος, ἀφοῦ κατέλυσε τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα καὶ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τριάκοντα ἄνδρας, ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην κομίζων ἄπειρα λάφυρα.

§ 62. Οἱ τριάκοντα ἐν Ἀθήναις καὶ κατάλυσις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θρασυβούλου.

Οἱ τριάκοντα ἄνδρες, εἰς τοὺς ὁποίους ὁ Λύσανδρος παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως, παρεξετράπησαν εἰς παντὸς εἶδους παρανομίας καὶ κακουργίας. Ὅθεν καὶ τύραννοι ὠνομάσθησαν.

Διὰ νὰ δύνανται ἀκωλύτως νὰ πράττωσιν πᾶν ὅ,τι ἤθελον, ἐνήργησαν διὰ τοῦ Λυσάνδρου καὶ ἀπεστάλη εἰς Ἀθήνας σπαρτιατικὴ φρουρὰ ὑπὸ τὸν ἀρμοστήν Καλλίβιον. Ὑπὸ τὴν προστασίαν λοιπὸν τούτου οἱ τριάκοντα ἤρχισαν νὰ καταδιώκωσι καὶ νὰ φονεύωσι πάντας τοὺς χρηστοὺς πολίτας καὶ τοὺς πλουσίους, διὰ νὰ σφετερίζωνται τὴν περιουσίαν αὐτῶν.

Κατὰ τὸ ὀκτάμηνον διάστημα τῆς ἀρχῆς των οἱ τριάκοντα ἐφόνευσαν χιλίους πεντακοσίους πολίτας καὶ πλείστους ἐξώρισαν. Διὰ δὲ τοῦ Λυσάνδρου ἐνήργησαν ὥστε νὰ φονευθῇ ὑπὸ τοῦ σατράπου Φαρναάζου ἐν Φρυγίᾳ καὶ ὁ Ἀλικιτιάδης, διότι ἐφοβοῦντο τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἐξορισθέντων καὶ καταφυγόντων εἰς Θήβας ἦτο καὶ ὁ Θρασύβουλος, ἀνὴρ γενναῖος καὶ φιλόπατρις. Οὗτος μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν τριάκοντα, ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτήν. Συναθροίσας λοιπὸν περὶ τοὺς ἑβδομήκοντα ἐκ τῶν φυγάδων, τοὺς ἀνδρειοτάτους, κατέλαβε τὴν Φυλὴν, φρούριον ὄχυρὸν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος. Τούτου γνωσθέντος, οἱ τριάκοντα ὤρμησαν μεθ' ἱκανῆς δυνάμεως ἐναντίον τῆς Φυλῆς. Ἀλλ' ἀποκρουσθέντες ἐπανῆλθον εἰς Ἀθήνας. Οἱ ὄπαδοι τοῦ Θρασυβούλου μετὰ τῶν πανταχόθεν συρρευσάντων ἀνῆλθον εἰς χιλίους. Μετὰ τούτων ὁ

Θρασύβουλος διὰ νυκτὸς ἔρχεται εἰς Πειραιᾶ καὶ ὀχυροῦται ἐν Μου-
νιχίᾳ. Οἱ τριάκοντα ἐπέρχονται καὶ πάλιν κατ' αὐτοῦ, ἀλλὰ νικῶν-
ται ἐν πεισματωδεστάτῃ μάχῃ καὶ φονεύονται ἐξ αὐτῶν ὁ Κριτίας
καὶ ὁ Ἴππομάχος. Τότε οἱ ἐν Ἀθήναις καθήρσαν τοὺς τριάκοντα
καὶ συνεφιλόθησαν μὲ τοὺς ἐν Πειραιεὶ. Μετὰ τοῦτο ὁ Θρασύβουλος
ἀνῆλθεν ἐν θριάμβῳ εἰς Ἀθήνας, ἀπένειμεν ἀμνηστίαν εἰς πάντας,
πλὴν τῶν τριάκοντα, καὶ ἀνίδρυσεν πάλιν τὴν δημοκρατίαν (403).

§ 63. Ἡγεμονία τῆς Σπάρτης.

Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν Ἀθηνῶν ἡ Σπάρτη ἔμεινεν ἄνευ ἀντιπάλου
ἐν Ἑλλάδι· ἐφέρετο δὲ πρὸς τὰς ὑποδεεστέρας ἑλληνικὰς πόλεις λίαν
ἀγερώχως. Οἱ Σπαρτιαῖται καταλύσαντες τὰ δημοκρατικὰ πολιτεῦ-
ματα τῶν πόλεων, ὅσαι πρότερον ἦσαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθη-
ναίων, ἴδρυσαν ἐν αὐταῖς ὀλιγαρχικὰς κυβερνήσεις καὶ ἔπεμψαν
ἰδίους διοικητάς, οἵτινες ὠνομάζοντο ἄρμοσταί. Ἄλλ' ἡ διοίκησις
τῶν ἄρμοστῶν ἦτο λίαν τυραννική. Δι' ὃ καὶ αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις,
αἵτινες τοσαύτας θυσίας εἶχον ὑποστῆ ὑπὲρ τοῦ θριάμβου τῆς Σπάρ-
της, δὲν ἐβράδυναν νὰ ἀσθανθῶσιν ὅτι εἶχον πολὺ περισσοτέραν
ἐλευθερίαν ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων παρὰ τώρα ὑπὸ τὸν
ζυγὸν τῆς Σπάρτης.

Μάθημα 41^{ον} (§§ 64 καὶ 65).

§ 64. Ὁ Σωκράτης (470—399).

Κατὰ τοὺς χαλεποὺς τούτους χρόνους ὄχι μόνον ἡ δύναμις τῶν
Ἀθηνῶν εἶχε συντριβῆ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἦθη τῶν πολιτῶν εἶχον διαφθαρῆ
ὑπὸ τῶν καλουμένων σοφιστῶν. Ἦσαν δὲ οἱ σοφισταὶ ψευδοφιλόσο-
φοι, οἵτινες ἐπηγγέλλοντο τὸν διδάσκαλον καὶ ἐδίδασκον τοὺς παῖ-
δας τῶν Ἀθηναίων πλουσίων, λαμβάνοντες ἀδροτάτους μισθοὺς.
Ἄλλ' ἡ διδασκαλία αὐτῶν ἦτο ὀλεθρία, διασαλεύουσα τὰ θεμέλια
τῆς θρησκείας, τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας. Μὲ τὰς λεπτολο-
γίας τῆς διαλεκτικῆς διέστρεφον τὴν ἀλήθειαν παριστάνοντες αὐτὴν
ὡς ψεῦδος καὶ τὸ ψεῦδος ὡς ἀλήθειαν.

Κατὰ τῶν λυμεῶνων τούτων τῆς κοινωνίας ἀντεπεξῆλθεν εἰς
μέγας ἀνὴρ, ὁ Σωκράτης, υἱὸς τοῦ λιθοξόου Σωφρονίσκου καὶ τῆς
μαίας Φαιναρέτης. Ὁ Σωκράτης ὑπῆρξε μέγας φιλόσοφος καὶ μέγας
διδάσκαλος τῆς ἀρετῆς. Ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ βίου του εἶχε νὰ

διδάσκη τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ καθοδηγῇ αὐτοὺς διὰ τῆς διδασκαλίας του καὶ τοῦ παραδείγματός του εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς. Ἐδίδασκε δωρεὰν ἀπὸ πρωΐας μέχρι ἐσπέρας εἰς τοὺς περιπάτους, εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὰ γυμνάσια καὶ εἰς τὰς παλαίστρας. Ἡ φήμη του ἦτο μεγίστη. Ἡ Πυθία ὠνόμασεν αὐτὸν ἀνδρῶν ἀπάντων σοφώτατον. Ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτους περιετρεφέτο εἰς τὸ τί εἶνε δίκαιον, τί ἄδικον, τί καλόν, τί αἰσχρόν, τί εὐσεβεῖς, τί ἀσεδέες, καὶ ἐν γένει εἰς τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνθρώπου πρὸς ἑαυτόν, πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸν θεόν.

Ὁ Σωκράτης εἶχε προσωπικοὺς ἐχθροὺς τοὺς σοφιστὰς καὶ ἐπολέμει τὰς ὀλεθρίας αὐτῶν δοξασίας· εἶχε δὲ καὶ ἄλλους πολλοὺς ἐχθροὺς, διότι διδάσκων ἐξήλεγχε μετὰ θάρρους τὰ ἐλαττώματα καὶ τὴν ἀμάθειαν τῶν ἀνθρώπων καὶ κατέκρινε πᾶσαν κακίαν. Τρεῖς ἐκ τῶν πολλῶν ἐχθρῶν του, ὁ Μέλητος, ὁ Ἄνυτος καὶ ὁ Λύκων ἀπήγγειλαν κατ' αὐτοῦ κατηγορίαν α') ὅτι δὲν πιστεύει τοὺς θεοὺς τῆς πόλεως, ἀλλ' εἰσάγει νέους, καὶ β') ὅτι διαφθείρει τοὺς νέους.

Ὁ Σωκράτης ἐνεφανίσθη εἰς τὸ δικαστήριον καὶ ἀπελογήθη σοβαρῶς, ἀπαθῶς καὶ ἀξιοπρεπῶς. Ἄλλ' ἐπειδὴ δὲν ἔκλαυσε καὶ δὲν ἰκέτευσεν, ὅπως συνήθιζον νὰ κάμνωσιν ἐνίοτε οἱ κατηγορούμενοι, ἀλλὰ μετεχειρίσθη γλῶσσαν σοβαρὰν καὶ ἀξιοπρεπῆ καὶ ἀπολογούμενος ἐφαίνετο μᾶλλον ὅτι ἐδίδασκε, διὰ τοῦτο οἱ δικασταὶ ὠργίσθησαν καὶ κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς θάνατον. Ὁ Σωκράτης ἐπὶ τὸ κώνειον ἀταράχως, καὶ οὕτως ἐτελεύτησεν ὁ μάρτυς οὗτος τῆς ἀληθείας τῷ 399.

§ 65. Κῦρου ἀνάθαισις καὶ κάθοδος τῶν μυριῶν (401—400).

Διαρκοῦντος τοῦ πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἐβασίλευεν ἐν Περσίᾳ ὁ Δαρεῖος Β'. Οὗτος ἀποθανῶν ἀφῆκε δύο υἱούς, τὸν Ἀртаξέρξην, ὅστις διεδέχθη αὐτὸν εἰς τὸν θρόνον, καὶ τὸν Κῦρον τὸν νεώτερον, ὅστις ἦτο σατράπης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Κῦρος μελετῶν νὰ ἐκθρονίσῃ τὸν ἀδελφόν του καὶ νὰ βασιλεύσῃ αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου ἠτοίμασεν ἑκατὸν χιλιάδας περσικὸν στρατὸν καὶ προσέλαβε δέκα τρεῖς χιλιάδας μισθοφόρους Ἕλληνας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Λακεδαιμονίου Κλεάρχου καὶ ἄλλων. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ 401 ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅστις μαθὼν παρὰ τοῦ Τισσαφέρο-

vous τὸ κίνημα τοῦ ἀδελφοῦ ἐπῆλθε κατ' αὐτοῦ μετὰ ἐνεακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν. Οἱ δύο στρατοὶ συνηγήθησαν παρὰ τὰ Κοῦναξα τῆς Βαβυλωνίας (401). Γενομένης μάχης οἱ μὲν Ἕλληνες ἐνίκησαν τοὺς ἀπέναντι αὐτῶν παρατεταγμένους Πέρσας καὶ ἔτρεψαν εἰς φυγὴν τὸ δεξιὸν κέρασ τῶν πλεμίων· ἀλλ' οἱ περὶ τὸν Κύρου Ἀσισανοὶ ἐνίκηθησαν καὶ αὐτὸς ὁ Κύρος ἐφονεύθη. Τότε ὁ περσικὸς στρατὸς τοῦ Κύρου ἠὺτομόλησε πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην.

Ὁ βασιλεὺς μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου, θεωρῶν ἑαυτὸν νικητὴν, ἔπεμψε καὶ ἀπήτησε παρὰ τῶν Ἑλλήνων τὴν παράδοσιν τῶν ὄπλων. Ἄλλ' ὁ Κλέαρχος ἐξ ὀνέματος ὄλων ἀπήτησεν ὅτι δὲν εἶνε ἴδιον τῶν νικῶντων νὰ παραδίδῃσι τὰ ὄπλα. Ὁ πονηρὸς δ' ὅμως Τισσαφέρνης ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλίας κατορθώνει καὶ δολοφονεῖ πάντας τοὺς στρατηγούς.

Ἡ εἶδησις περὶ τῆς δολοφονίας τῶν στρατηγῶν ἐδύθεισεν εἰς μεγάλην λύπην τοὺς Ἕλληνας καὶ ἔφερεν αὐτοὺς εἰς ἀπόγνωσιν. Εὐρίσκοντο ἀνευ ἀρχηγοῦ ἐν μέσῳ χωρῶν ἀγνώστων, περιστοιχιζόμενοι πανταχόθεν ὑπὸ ἐχθρῶν. Τότε ἐνεφανίσθη ἐν μέσῳ τῶν ἀπῆλπισμένων στρατιωτῶν ὁ Ἀθηναῖος Ξενοφῶν, ὅστις ἠκολούθησε τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Κύρου ὡς ἐθελοντής, καὶ διὰ λόγου μεσοῦ φρονήματος ἐνεθάρρυνεν αὐτούς. Οἱ στρατιῶται ἐνθαρρυνθέντες ἐξέλεξαν νέους στρατηγούς, ἐν αἷς καὶ τὸν Ξενοφῶντα. Τότε ἤρχισεν ἡ ἀξιωματικὸς ἐκεῖνη κἀθοδος, ἥτοι ἐπιστροφή εἰς τὴν πατρίδα τῶν μυρίων. Ταύτην ἀμιμήτως περιγράφει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ Θαυμάσιον αὐτοῦ σύγγραμμα τὸ ἐπιγραφόμενον *Κύρου ἀιάβασις*.

Ἐπὶ τέσσαρας μῆνας οἱ Ἕλληνες ἐβάδιζον ἀνευ ὁδηγῶν διὰ μέσου χωρῶν ἀγνώστων. Διήρχοντο ἐρήμους καὶ διέδεικνον ὄρη ὑπερύψηλα καὶ χιονοσκεπῆ ἐν μέσῳ χειμῶνος καὶ ψύχους δριμυτάτου, προσβαλλόμενοι ὑπὸ ἀγρίων λαῶν, κακουχούμενοι καὶ ταλαιπωρούμενοι. Τέλος ἐφθασαν εἰς τὸ παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ὄρος Θήχην. Μόλις ἀντίκρυσαν τὸν Εὐξείνιον πόντον ὑπὸ τσαούτης ἀγαλλιάσεως κατελήφθησαν, ὥστ' ἐρρίφθησαν εἰς τὰς ἀγκάλας ὁ εἰς τοῦ ἄλλου καὶ χύνοντες δάκρυα χαρᾶς ἐφώγαζον «θάλασσα, θάλασσα». Ἐκεῖθεν ἀνερχόμενοι περίπου εἰς ὀκτὼ χιλιάδας ἐξακοσίους, ἐπειδὴ οἱ λοιποὶ εἶχον ἀποθάνει ὑπὸ τοῦ ψύχους, ὑπὸ τῆς πείνης καὶ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, κατέβησαν εἰς τὴν πρώτην ἑλληνικὴν πόλιν, τὴν Τραπεζοῦντα. Μετὰ

τινας δὲ ἄλλας περιπετείας ἐξακισχίλιοι ὠδηγήθησαν καὶ παρεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος εἰς τὸν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ στρατηγὸν τῶν Λακεδαιμονίων Θίβρωνα, ὅστις ἐπολέμει ἐναντίον τοῦ Τισσαφέρνους.

Μάθημα 42ον (§§ 66 καὶ 67).

§ 66. Πόλεμος μεταξὺ Σπάρτης καὶ Περσῶν.
Ἀγησίλαος.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κύρου ὁ Ἀρταξέρξης διώρισε τὸν Τισσαφέρνην σατράπην ὅλων τῶν χωρῶν, τῶν ὁποίων πρότερον ἦρχεν ὁ Κύρος, καὶ διετάξεν αὐτὸν νὰ τιμωρήσῃ τὰς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικὰς πόλεις, αἵτινες παρέσχον βοήθειαν εἰς τὸν ἀποστατήσαντα Κύρον. Ὁ Τισσαφέρνης ἀπήτησε παρὰ τῶν πόλεων τούτων τελείαν ὑποταγήν, ἀλλ' αὐταὶ ἀντέστησαν καὶ ἐπεκαλέσθησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης.

Ἡ Σπάρτη κατ' ἀρχὰς ἐπεμψε τὸν Θίβρωνα καὶ μετ' αὐτὸν τὸν Διοκλίδα. Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξὺ, ἀποθνήσκοντος τοῦ Ἀγιδος, ἀνηγορεύθη βασιλεὺς τῆς Σπάρτης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀγησίλαος, εἰς τῶν μεγίστων στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος.

Ἡ Σπάρτη ἀνέθηκεν εἰς τὸν Ἀγησίλαον νὰ διεξαγάγῃ τὸν νέον κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον. Ὁ Ἀγησίλαος παραλαβὼν δύο χιλιάδας νεοδαμῶδεις, ἤτοι Εἰλωτας ἀνακτήσαντας τὴν ἐλευθερίαν των, καὶ ἑξ ἑκατοντάδας συμμάχους ἐπλευσέν εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν τῷ 396, προσδελῶν δὲ τὸν Τισσαφέρνην ἐνίκησεν αὐτὸν κατ' ἐπανάληψιν.

Ὁ μέγας βασιλεὺς, μαθὼν τὰς ἤττας τοῦ Τισσαφέρνους, καθήρεσεν αὐτὸν τῆς ἀρχῆς καὶ ἐπεμψε νέον σατράπην, τὸν Τιθραύστην, μετὰ τὴν διαταγήν ν' ἀποκόψῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ Τισσαφέρνους καὶ ἀποστείλῃ εἰς αὐτὸν ταύτην. Τοῦτο καὶ ἐγένετο. Ὁ Τιθραύστης ἐδείχθη πολιτικώτερος τοῦ Τισσαφέρνους. Βλέπων ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ διεξαγάγῃ ἐπιτυχῶς τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀγησιλάου, συνωμολόγησε πρὸς αὐτὸν ἐξάμηνον ἀνακωχήν. Ὁ Ἀγησίλαος τότε εἰσδελῶν εἰς τὴν στρατείαν τοῦ Φερναβάζου, τὴν Φρυγίαν, ἠλευθέρωσεν ἐνταῦθα πολλὰς ἑλληνικὰς πόλεις, ἐμελέτα δὲ νὰ καταλύσῃ ὁλοσχερῶς τὴν περσικὴν ἀρχὴν ἐν ὅλῃ τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ.

Ὁ Τιθραύστης βλέπων ὅτι ὁ Ἀγησίλαος δὲν εἶχε σκοπὸν ν' ἀπέλθῃ ἐκ τῆς Ἀσίας, ἐπεμψεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸν Ῥόδιον Τιμοκράτη μετὰ ἄφθονον χρυσίον, ἵνα ἐξεγείρῃ εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης τὰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἑλλάδος.

§ 67. **Κορινθιακὸς πόλεμος.** — **Ἀνταλκίδειος εἰρήνη.**

Ὁ Τιμοκράτης δὲν ἀπήντησε πολλὰς δυσκολίας εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποστολῆς του, ἐπειδὴ ἐν Ἑλλάδι τότε ἐπεκράτει μεγάλη δυσχρέσκεια κατὰ τῆς Σπάρτης ἕνεκα τῆς ἀγερῶχου καὶ καταθλιπτικῆς διαγωγῆς αὐτῆς. Οἱ Θηβαῖοι, οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Ἀργεῖοι ἤρπαζαν ἀμέσως τὰ ὄπλα κατὰ τῆς Σπάρτης, προσέει δὲ καὶ οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλὰ χωρὶς νὰ λάβωσιν οὗτοι χρήματα.

Ἡ Σπάρτη βλέπουσα ὅτι εὕρισκετο ἐν κινδύνῳ ἔσπευσε ν' ἀνακαλέσῃ ἐκ τῆς Ἀσίας τὸν Ἀγησίλαον. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Ἀγησίλαος ἔδεξεν ἀξιοθαύμαστον πειθρχίαν.

Ἐνῶ ἐμελέτα νὰ πορευθῇ εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἀσίας, λαμβάνει τὴν εἶδησιν τῆς ἀνακλήσεως καὶ ἀμέσως σπεύδει ἐκεῖ, ὅπου τὸν ἐκάλει ἢ φωνὴ τῆς κινδυνεύουσας πατρίδος του, ἐγκαταλιπὼν ἀνεκτέλεστα τὰ μεγαλεπήβολα σχέδιά του. Διελθὼν δ' ἔσπευσμένως τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν φθάνει εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ συναντήσας τοὺς συνηνωμένους ἐχθροὺς παρὰ τὴν Κορώνειαν συνάπτει μάχην φονικωτάτην, καθ' ἣν ἐνίκησε τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ δὲν κατέβαλεν αὐτοὺς ὅλοσχερῶς, ἔλαβε δὲ καὶ αὐτὸς πολλὰ τραύματα (394).

Ὁ πόλεμος ἐξηκολούθησε καὶ συνεκεντρώθη περὶ τὴν Κόρινθον, ἐξ οὗ καὶ Κορινθιακὸς ὠνομάσθη. Καὶ κατὰ ξηρὰν μὲν ἐνίκων οἱ Σπαρτιᾶται, ἀλλὰ κατὰ θάλασσαν ἐνίκωντο.

Ὁ Κόνων ὁ Ἀθηναῖος μετὰ τὴν ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφὴν μετέδῃ, ὡς εἶπομεν, εἰς Κύπρον πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Σαλαμίνας Εὐαγόραν. Κατορθώσας δὲ νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν περσικὴν ὑπηρεσίαν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου ναύαρχος τοῦ περσικοῦ στόλου καὶ τῷ 394 κατετρόπωσε τοὺς Λακεδαιμονίους περὶ τὴν Κνίδον. Ἐπειτα δέ, ἀφοῦ ἐξεδίωξεν ἐκ τῶν ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικῶν πόλεων τοὺς ἄρμοστὰς, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἐγκαταστήσει ὁ Λύσανδρος, ἔπλευσε μετὰ τοῦ στόλου του καὶ ἐλεηλάτησε τὰ παράλια τῆς Λακωνικῆς. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Ἀθήνας ἀνήγειρεν ἐκ νέου διὰ τῶν περσικῶν χρημάτων τὰ μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς.

Οἱ Σπαρτιᾶται βλέποντες ὅτι δὲν ἠδύναντο πλέον νὰ διεξαγάγωσι πόλεμον ἐναντίον τοσοῦτων συνησπισμένων ἐχθρῶν καὶ ὅτι ἡ ἡγεμονία αὐτῶν ἐκλονεῖτο προσεπάθησαν ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ προσελκύσωσι τὴν συμμάχίαν τῶν Περσῶν. Ὅθεν ἐπεμφαν εἰς τὴν Περσίαν

τὸν πονηρὸν καὶ πανοῦργον Ἀνταλκίδα, ὅστις μετὰ πενταετῆ ἐκεῖ διαμονὴν συνωμολόγησε μετὰ τοῦ μεγάλου βασιλέως τῷ 387 ἐπονεῖδιστον εἰρήνην, ἣτις ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάσθη Ἀνταλκίδειος εἰρήνη. Κατὰ ταύτην πᾶσαι αἱ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἐλληνικαὶ πόλεις καὶ ἐκ τῶν νήσων ἡ Κύπρος καὶ αἱ Κλαζομενικὴ ἀφίνοντο εἰς τὸν βασιλέα· αἱ δὲ ἄλλαι ἐλληνικαὶ πόλεις μικραὶ καὶ μεγάλαι ἐκηρύσσοντο αὐτόνομοι πλὴν τῆς Δήμνου, Ἰμβρου καὶ Σκύρου, αἵτινες ἔμενον εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡπεῖλει δὲ ὁ βασιλεὺς ὅτι θὰ τιμωρήσῃ τὰς πόλεις ἐκείνας, ὅσαι δὲν ἤθελον ἀποδεχθῆ τὴν εἰρήνην.

Μάθημα 43ον (§§ 68 καὶ 69).

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

§ 68. Κατάληψις τῆς Καδμείας (382).

Ἐν ἔτει 382 ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν Φοιβίδας ἐπορεύετο μετὰ στρατοῦ ἐναντίον τῆς Ὀλύμπου, πόλεως τῆς Χαλκιδικῆς, πρὸς τὴν ὁποῖαν οἱ Σπαρτιαῖται εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον. Διερχόμενος δὲ πλησίον τῶν Θηβῶν κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν ἀρόπολιν αὐτῆς Καδμείαν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Λεοντιάδου, ἀρχηγοῦ τῶν ὀλιγαρχικῶν. Ἀφοῦ δὲ ἐγκατέστησεν ἐν τῇ Καδμείᾳ σπαρτιατικὴν φρουράν, τὴν μὲν διοίκησιν τῆς πόλεως παρέδωκεν εἰς τὸν Λεοντιάδην, τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς δημοκρατικῆς μερίδος Ἴσμηνίαν συλλαβὼν ἔρριψεν εἰς τὸ δεσμοτήριον. Ἐκ τῶν δημοκρατικῶν τριακόσιοι περίπου κατέφυγον εἰς Ἀθήνας, ὅπου εὗρον τὴν αὐτὴν φιλοξενίαν, τὴν ὁποῖαν πρὸ εἰκοσιδύο ἐτῶν οἱ Θηβαῖοι εἶχον παράσχει εἰς τοὺς Ἀθηναίους φυγάδας.

Ὅτε ἀνηγγέλη εἰς τὴν Σπάρτην τὸ πρᾶγμα, οἱ Σπαρτιαῖται ἐφάνησαν ὅτι ἠγανάκτησαν· καὶ τὸν μὲν Φοιβίδα κατεδίκασαν εἰς πρόστιον, ἀλλὰ δὲν ἀπέδωκαν τὴν Καδμείαν, ἐπὶ πλεον δὲ διέταξαν νὰ θανατωθῆ καὶ ὁ Ἴσμηνίας.

§ 69. Ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν (379).

Τέσσαρα ἔτη ἐστέναζον αἱ Θῆβαι ὑπὸ τὸν σπαρτιατικὸν ζυγόν. Μεταξὺ τῶν καταφυγόντων εἰς Ἀθήνας ἦτο καὶ ὁ Πελοπίδας, νέος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, πλούσιος καὶ εἰς ἄκρον φιλόπατρις. Ὁ Πελοπίδας μὴ δυνάμενος νὰ βλέπῃ τὴν πατρίδα του ὑπὸ ζυγὸν ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτήν, μιμούμενος τὸ παράδειγμα τοῦ Θρασυβούλου. Συνενοήθη λοιπὸν κατ'ἀρχὰς μετὰ τῶν ἐν Θήβαις ὁμοφρόνων.

Ἐπειτα κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 379 μετὰ ἔνδεκα ἄλλων φυγάδων ἐξήλθον ἐκ τῶν διαφόρων πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν ἐνδεδυμένοι ὡς κυνηγοὶ διὰ νὰ μὴ τοὺς ἐννοήσωσι· καὶ ἀφοῦ συνηθροίσθησαν εἰς τὸ Θριάσιον πεδίον, ἐβάδιζον ὄλοι ὁμοῦ. Φθάσαντες δὲ τὴν νύκτα εἰς Θήβας, ἐπειδὴ οἱ ἀνθρώποι ἔνεκα τοῦ ψύχους εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὰς οἰκίας των, εἰσῆλθον ἀπαρατήρητοι εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, ἐνὸς τῶν συνωμοτῶν. Τὴν ἐσπέραν ἐκείνην ὁ γραμματεὺς τῶν βιοιωταρχῶν Φυλλίδας, μεμυημένος τὰ τῆς συνωμοσίας, μετὰ προηγουμένην συνεννόησιν εἶχε προσκαλέσει εἰς συμπόσιον τοὺς κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος βιοιωτάρχας Ἀρχίαν καὶ Φίλιππον.

Ἀλλὰ παρ' ὄλην τὴν μυστικότητα τὸ πρᾶγμα παρ' ὀλίγον νὰ προδοθῆ. Κατὰ τὴν ὥραν τῆς εὐθυμίας ἦλθεν ἀπεσταλμένος ἐξ Ἀθηνῶν καὶ ἔφερεν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀρχίαν, λέγων εἰς αὐτὸν νὰ τὴν ἀναγνώσῃ ἀμέσως. Διὰ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης καθίσταντο γνωστὰ τὰ τῆς συνωμοσίας. Ἀλλ' ὁ Ἀρχίας βεδαρημένος ὑπὸ τοῦ αἵνου, ἔθεσε τὴν ἐπιστολὴν ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον καὶ εἶπεν· «Ἐς αἴριον τὰ σπουδαῖα». Μετ' ὀλίγον ἔκρουσαν τὴν θύραν. Ὅτε ἠνοιχθῆ αὕτη, εἰσῆλθον οἱ συνωμόται ἐνδεδυμένοι γυναικεῖα ἐνδύματα καὶ σύραντες τὰ ξίφη ἐρόνευσαν τοὺς βιοιωτάρχας. Ὁ Πελοπίδας μεθ' ἐνὸς ἄλλου συνωμότου μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Λεοντιάδου, ὅστις κατ' ἐπιθυμίαν τοῦ Ἀρχίου δὲν εἶχε προσκληθῆ εἰς τὸ συμπόσιον. Ἐκεῖ συνήφθη δυνατὴ πάλῃ. Ὁ σύντροφος τοῦ Πελοπίδου ἐφονεύθη, ἀλλὰ καὶ ὁ Πελοπίδας ἐφόνευσε τὸν Λεοντιάδην.

Κατόπιν ἤνοιξαν τὰς φυλακὰς, ἤλευθέρωσαν τοὺς φυλακισμένους καὶ διὰ κηρύκων ἐκάλεσαν τὸν λαὸν εἰς ἐλευθερίαν. Τὴν πρῶταν ὁ λαὸς συνῆλθεν εἰς ἐκκλησίαν καὶ ὑπεδέχθη ὄρθιος τοὺς περὶ τὸν Πελοπίδαν, ὀνομάζων αὐτοὺς λυτρωτὰς καὶ σωτῆρας τῆς πατρίδος. Ἀμέσως δ' ἐξέλεξε βιοιωτάρχας τοὺς κορυφαίους τῶν συνωμοτῶν Πελοπίδαν, Μέλιωνα καὶ Χάρωνα, οἵτινες πολιορκήσαντες τὴν Καδμείαν ἠνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ συνθηκολογήσῃ καὶ ἀπέλθῃ.

Οὕτως ἤλευθερώθησαν αἱ Θῆβαι. Ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ στηριχθῆ ἢ ἀποκτηθεῖσα ἐλευθερία ἀπέναντι τῆς Σπάρτης, ἣτις ὑπερεῖχε κατὰ τὴν δύναμιν. Αἱ Θῆβαι λοιπὸν ὠχυρώθησαν καὶ ἠ φύλαξις τῆς Καδμείας ἀνετέθη εἰς τὸν Ἱερὸν λόχον. Ὁ Ἱερὸς λόχος, ὅστις κατέστη πολυθρόνητος, συνεχροστήθη ὑπὸ τοῦ Γοργίδου καὶ τοῦ Ἐπαμεινῶν.

δου και ἀπετελεῖτο ἐκ τριακοσίων ἐπιλέκτων νέων, οἵτινες ἦσαν συν-
δεδεμένοι δι' ἀρρήκτων δεσμῶν φιλίας, συγγενείας και ἀγάπης, και
εἶχον ὀρκισθῆ νὰ μὴ ἐγκαταλίπη κανεὶς τὴν τάξιν, ἀλλὰ πάντες ν'
ἀποθάνωσι μαχόμενοι. Ὁ δὲ Πελοπίδας και ὁ Ἐπαμεινώνδας, οἵτινες
ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας συνεδέοντο διὰ στενωτάτης φιλίας, ἀνέλαβον τὸ
ἔργον ν' ἀνυψώσωσι τὰς Θίβας.

Μάθημα 44ον (§ § 70 και 71).

§ 70. Ἀνταγωνισμὸς Σπάρτης και Θηβῶν. — Δευτέρα
ἡγεμονία τῶν Ἀθηνῶν. — Συνέδριον ἐν Σπάρτῃ.

Οἱ Σπαρτιᾶται βιαιῶς φέροντες τὸ βράβισμα τῶν Θηβαίων ἀπε-
φάσιον νὰ τιμωρήσωσιν αὐτούς. Ὅθεν ἐπεμψν στρατὸν εἰς Βοιω-
τίαν, πρῶτον μὲν ὑπὸ τὸν Ἀγησίλαον, ἔπειτα δὲ ὑπὸ τὸν Κλεόμβροτον.
ἀλλ' ἀμφότεροι οἱ βασιλεῖς οὐδὲν κατώρθωσαν. Οἱ Θηβαῖοι ἀποφεύ-
γοντες τὴν ἐκ τοῦ συστάδην μάχην περιωρίζοντο εἰς ἀψιμαχίας, και
οὕτω τὸ φρόνημα αὐτῶν ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐξηγεῖρετο.

Ἐξ ἄλλου μέρους οἱ Ἀθηναῖοι στρατηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Τιμοθέου.
υἱοῦ τοῦ Κόνωνος, κατώρθωσαν νὰ προσελκύσωσι πρὸς ἑαυτοὺς πολ-
λοὺς και σπουδαίους συμμάχους, και οὕτως ἀπετέλεσαν νέαν ἀθηναϊ-
κὴν συμμαχίαν ἢ δημοσπονδίαν ἐξ ἑβδομήκοντα πέντε πόλεων. Μεταξὶ
τούτων ἦσαν ἡ Χίος, τὸ Βυζάντιον, ἡ Ῥόδος, ἡ Λέσθος, ἡ Χαλκίς
και ἄλλαι πόλεις. Βάσις δὲ τῆς δημοσπονδίας ἦτο ἡ αὐτονομία ἐκάστης
πόλεως. Οὕτω λοιπὸν ἡ κατὰ θάλασσαν ἡγεμονία περιήλθε και πάλιν
εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τῶν Θηβαίων ἐνθαρρυνόμενοι αἱ περισσότεραι
βοιωτικαὶ πόλεις συνετάχθησαν μετὰ τῶν Θηβαίων και οὕτως ἀπετέ-
λεσαν τὴν βοιωτικὴν συμμαχίαν. Ἀλλὰ τοῦτο διήγειρε τὸν φθόνον
τῶν Ἀθηναίων, οἵτινες ἐνήργησαν νὰ συγκληθῆ συνέδριον ἐν Σπάρτῃ
περὶ εἰρήνης. Ἐν τῷ συνεδρίῳ τούτῳ αἱ δύο μεγάλαι πόλεις, Σπάρτη
και Ἀθῆναι, συνεφώνησαν νὰ εἴνε αὐτόνομοι πᾶσαι αἱ πόλεις, οἱ δὲ
Ἀθηναῖοι και οἱ Σπαρτιᾶται ν' ἀναγνωρίζωνται ἀμοιβαίως οἱ μὲν
πρῶτοι ὡς ἡγεμόνες κατὰ θάλασσαν, οἱ δὲ δεῦτεροι ὡς ἡγεμόνες
κατὰ ξηρὰν. Ἀλλὰ κατὰ τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἀντετάχθη ἓ ἀντι-
πρόσωπος τῶν Θηβαίων Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ἀπήτησε νὰ υπογράψῃ
τὴν εἰρήνην ὡς ἀντιπρόσωπος τῶν βοιωτικῶν πόλεων, ἀφοῦ και ἔ

Ἄγησίλαος υπέγραψεν αὐτὴν ὡς ἀντιπρόσωπος ὄχι μόνον τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ καὶ τῶν συμμάχων αὐτῆς. Τότε ὁ Ἄγησίλαος ὡς πρόεδρος τοῦ συνεδρίου ὀργισθεὶς διέγραψε τὸ ὄνομα τῶν Θηβαίων ἐκ τῆς συνθήκης.

§ 75. Ἡ ἐν Λεύκτροις μάχη.

Εὐθὺς μετὰ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Κλεόμβροτος ἄγων δεκατέσσαρας χιλιάδας πεζοὺς καὶ χιλιούς ἑξακκοσίους ἵππους εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Κατ' αὐτῶν ἐπῆλθον οἱ Θηβαῖοι, ἐν ὧν ἕξ χιλιάδες. Ἀρχιστράτηγος ἦτο ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὁ δὲ Πελοπίδας ὠδήγει τὸν Ἱερὸν λόχον. Ὅτε ἐξήρχετο ἐκ τῆς πόλεως ὁ στρατὸς τῶν Θηβαίων, ἀπαίσιοι οἰωνοὶ ἐτρόμαξαν αὐτόν. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας, ὅστις ὑπῆρξεν ὄχι μόνον ὁ μεγαλοφύεστερος τῶν στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἀλλ' ἐν ταῦτῃ καὶ φιλόσοφος, ἀπηλλαγμένος τειούτων προλήψεων, ἀνεφώνησεν «Εἰς οἰωνὸς ἄριστος, ἀμύνεσθαι περὶ πατρὸς».

Οἱ δύο στρατοὶ συνηγήθησαν εἰς τὰ Λεύκτρα τῆς Βοιωτίας (371). Ἐκεῖ συνήφθη μάχη ἐκ παρατάξεως πεισματώδης καὶ φονικῆς. Οἱ Σπαρτιάται ἕως τότε ἔθεωροῦντο ἀήττητοι, πλήρεις δ' ἔθνικῆς ὑπερηφανίας κατεφρόνουσαν τοὺς Θηβαίους. Ἄλλ' ὁ Ἐπαμεινώνδας διὰ τῆς λοξῆς φάλαγγος, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐπενόησεν, ἐπιπεσὼν ὀρμητικὸς προξενεὶ μεγάλην φθορὰν εἰς τοὺς πολεμίους. Οἱ Σπαρτιάται μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὸ βάρος τῶν πυκνῶν τάξεων τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Ἱεροῦ λόχου ὑποχωροῦσιν ἐπὶ τέλους καὶ διαλυθέντες τρέπονται εἰς φυγὴν. Τέσσαρες χιλιάδες τετρακόσιοι Σπαρτιάται καὶ σύμμαχοι ἐφονεύθησαν καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Κλεόμβροτος. Οὕτως ὁ μεγαλοφυῆς στρατηγὸς Ἐπαμεινώνδας ἀφῆρσεν ἀπὸ τῶν Σπαρτιατῶν τὸ ἀήττητον. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ἡ ἡγεμονία τῆς Ἑλλάδος περιήλθεν εἰς τοὺς Θηβαίους.

Μάθημα 45^{ον} (§§ 72 καὶ 73).

§ 72. Πρώτη εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς τὴν Πελοπόννησον (370).

Μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην πολλαὶ πόλεις ἀποσπασθεῖσαι ἀπὸ τῆς Σπάρτης συνεμάχισαν μὲ τοὺς Θηβαίους. Πᾶσαι αἱ ἀρχαῖαι πόλεις συνενωθεῖσαι ἔκτισαν ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς Λακωνικῆς κοινὴν

μητρόπολιν ὀνομάσαντες αὐτὴν Μεγάλην πόλιν. Εἰς αὐτὴν δὲ συνερ-
χόμενοι συνεσκέπτοντο περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων τῆς χώρας των.
Τότε ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ νὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπεροχὴν
τῶν Θηβαίων, ἀφ' ἐτέρου δὲ προσκληθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων ἐστρά-
τευσε μετὰ τοῦ Πελοπίδου εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Διαβὰς τὸν Εὐρώταν ὄρμησε κατὰ τῆς ἀειχίστου Σπάρτης. Ἀπὸ
ἑπτακοσίων ἑτῶν ἦτοι ἀπὸ τῆς θωρικῆς κατακτῆσεως πρὸς ἐχθρικοὺς
δὲν εἶχε πατήσῃ τὸ ἔδαφος τῆς Λακωνικῆς. Διὰ τοῦτο οἱ Σπαρτιαῖται
ἔλεγον ὅτι οὐδέποτε γυνὴ Λάκαινα εἶδεν ἐχθρικοὺν καπνόν. Ἄλλ' εἰς
τὴν προκειμένην περίστασιν ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει τοῦ ἐχθροῦ αἱ Σπαρ-
τιατίτιδες ἤρχισαν νὰ θρηνηῶσιν ἰσχυρῶς καὶ νὰ κραυγάζωσιν. Ἄλλ' ἔ-
μως ὁ γηραιὸς Ἀγησίλαος ὑπερήσπισε τὴν πόλιν μετὰ πολλῆς συνέ-
σεως καὶ ἀνδρείας καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Σπάρτη.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας προχωρήσας ἐφθασεν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἀνα-
κηρύξας δὲ τὴν ἐλευθερίαν ὅλων τῶν Εἰλωτῶν καὶ τῶν Περιοίκων
τῆς Μεσσηνίας καὶ προσκαλέσας τοὺς τῆδε κάκεισε πλανωμένους
Μεσσηνίους ἔδρυσε τὴν Μεσσηνίαν ὑπὸ τὸ ὄρος Ἰθώμην καὶ ἐξήστρά-
λισε τὴν αὐτονομίαν τῆς ἀτυχοῦς ἐκείνης χώρας. Ἀφήσας δ' ἐν Μεσ-
σήνῃ φρουρὰν καὶ ὀχυρώσας τὴν Μεγάλην πόλιν ἐπανῆλθε θριαμ-
θευτικῶς εἰς Θήβας. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκράτησε τὴν βιοιωταρχίαν τέσσα-
ρας μῆνας ἐπὶ πλέον εἰσήχθη εἰς δίκην ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τοῦ αὐτοῦ
καὶ ὁ Πελοπίδας· ἀλλὰ μετὰ λαμπρὰν ἀπολογίαν ἠθωώθησαν ἀμφό-
τεροι πανηγυρικῶς.

§ 73. Οἱ Θηβαῖοι ἐν Θεσσαλίᾳ. — Θάνατος τοῦ Πελοπίδου.

Οἱ Θεσσαλοὶ, πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Ἀλεξάν-
δρου, ἐξήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Ὁ Πελοπίδας ἐλθὼν
μετὰ στρατοῦ εἰς Θεσσαλίαν ὑπεχρέωσε τὸν τύραννον νὰ φέρηται
ἡπιώτερον πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς. Ἐκαίθην μεταβὰς εἰς Μακεδονίαν
συνεδίβασε τοὺς ἐρίζοντας περὶ τοῦ θρόνου υἱοὺς τοῦ Ἀμύντου Β',
κατέστησε τὴν Μακεδονίαν σύμμαχον τῶν Θηβαίων καὶ παραλαβὼν
τριάκοντα ὁμήρους, ἐν οἷς καὶ τὸν νεαρὸν Φίλιππον, υἱὸν τοῦ Ἀμύν-
του Β', τὸν μετὰ ταῦτα βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ἐπανῆλθεν εἰς
Θήβας.

Ἄλλὰ μετ' ὀλίγον τὰ πράγματα τῆς Θεσσαλίας διαταράχθησαν. Ὁ Πελοπίδας πεμφθεὶς, ἵνα συμβιβάσῃ αὐτὰ, συνελήφθη ὑπὸ τοῦ τυράννου καὶ ἐφυλακίσθη· ἐπελθὼν δ' ἔμως ὁ Ἐπαμεινώνδας μετὰ στρατοῦ ἠλευθέρωσεν αὐτόν. Μετὰ τινα χρόνον διεβιάσθησαν καὶ πάλιν εἰς Θήβας παράπονα πλείστα ἐκ μέρους τῶν Θεσσαλῶν κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Πελοπίδας ἔχων ἄριστον σύμμαχον τὸ μίσος τοῦ κατὰ τοῦ τυράννου ἔσπευσε μετὰ στρατοῦ, ἵνα τιμωρήσῃ αὐτόν διὰ τὴν ἀπιστίαν του. Καὶ κατετρόπωσε μὲν τὸν τύραννον παρὰ τὰς Κυνὸς κεφαλὰς (364), ἀλλ' ἐν τῇ μεγάλῃ ὁρμῇ ἐφρονεύθη καὶ αὐτὸς ὁ Πελοπίδας.

Μάθημα 46ον.

§ 74. Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη. — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινώνδου.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας τρίς εἰσέβαλεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐν ἔτει 362 εἰσέβαλε καὶ τετάρτην φοράν, διότι σύμμαχοί τινες τῶν Θηβῶν συνετάχθησαν μὲ τούτῳ Σπαρτιάτῳ. Προχωρήσας δὲ ἦλθε καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὴν Τεγέαν τῆς Ἀρκαδίας, ἐνῶ οἱ Σπαρτιάται, οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι αὐτῶν ἦσαν ἐστρατοπεδευμένοι εἰς τὴν Μαντινείαν.

Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπειέθη κατὰ τῶν ἡνωμένων ἐχθρῶν ἐν Μαντινείᾳ. Μάχη κρατερὰ συνήφθη. Ἐκατέρωθεν μάχονται μετὰ πρωτοφανοῦς ἀνδρείας, διὰ τοῦτο δὲ καὶ ἡ νίκη ἐπὶ πολὺ ἐφάνετο ἀμφίροπος. Ὁ Ἐπαμεινώνδας κρατῶν τὸ ξίφος εἰς τὴν χεῖρα ὁρμᾷ εἰς τὸ μέσον τῶν ἐχθρῶν, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του. Οἱ ἐχθροὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρωσι τὸν ὄγκον τῆς λοξῆς φάλαγγος ὑποχωροῦσι καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Ἄλλ' εἰς τὴν κρίσιμον στιγμήν τῆς νίκης ὁ Ἐπαμεινώνδας πληγώνεται θανασίμως εἰς τὸ στήθος διὰ δόρατος· θραυσθὲν δὲ τοῦτο ἔμεινεν ἐντὸς τοῦ στήθους. Μεταφέρεται ζωντανὸς ἔξω τῆς μάχης εἰς τὸ στρατόπεδον.

Οἱ ἰατροὶ προσκληθέντες εἶπον ὅτι, ἂν ἐξαχθῇ τὸ δόρυ, ὁ θάνατος θὰ ἐπέλθῃ ἀμέσως. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἀκούει μὲ ἀταραξίαν τοὺς λόγους τῶν ἰατρῶν. Ἐρωτήσας δὲ καὶ μαθὼν ὅτι ἐσώθη ἢ ἀσπίς του καὶ ὅτι ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι, εἶπε· «Τώρα εἶναι καιρὸς ν' ἀποθάνω» καὶ διέταξε νὰ ἐξαγάγῃσι τὸ δόρυ. Τὴν στιγμήν ἐκείνην οἱ φίλοι του

περιστοιχίζουσιν αὐτὸν κλαίοντες. Εἰς ἐξ αὐτῶν λέγει μετὰ δακρύων· «Ἐπαμεινώνδα, ἀποθνήσκεις ἄτεκνος». «Ὅχι», ἀπεκρίθη ὁ Ἐπαμεινώνδας, «ἀφῆνω δύο ἀθανάτους θυγατέρας, τὴν ἐν Λεύκτραις καὶ τὴν ἐν Μαντινείᾳ νίκην». Μετὰ ταῦτα ἐξήχθη τὸ δόρυ καὶ ἀπέθανεν ἀμέσως ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ἐτάφη δὲ εἰς τὸ πεδῖον τῆς μάχης.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἐπαμεινώνδου κατέπεσε καὶ ἡ βραχεῖα ἡγεμονία τῶν Θηβῶν. Ἡ Ἑλλὰς ἔδειξε πλέον φανερά σημεῖα γενικῆς καταπτώσεως. Ἀλλὰ τότε ἀνεφάνη εἰς τὰ βόρεια αὐτῆς μέρη νεαρά καὶ ἀκμαία δύναμις, ἡ Μακεδονία, ἣτις ἦτο προωρισμένη νὰ δώσῃ νέαν ζωὴν εἰς τὴν παρκλελυμένην Ἑλλάδα καὶ νὰ μεγαλοουργήσῃ ἐν τῷ κόσμῳ.

ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΤΩΝ ΜΑΚΕΔΟΝΩΝ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ.

Μάθημα 47ον (§§ 75 καὶ 76).

§ 75. Ἡ Μακεδονία πρὸ τοῦ Φιλίππου Β'.

Τὸ μακεδονικὸν βασίλειον ἰδρύθη κατὰ τὸν ἔβδομον αἰῶνα π.Χ., ἀλλ' ἡ πρώτη ἀρχὴ αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐξ Ἄργους Κάρανον, ἀπόγονον Τημένου τοῦ Ἡρακλείδου. Ὅτε ἡ Ἑλλὰς εὕρισκετο ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς, τὰ ὅρια τοῦ μακεδονικοῦ βασιλείου ἐξετείνοντο πρὸς βορρᾶν μέχρι τοῦ ὄρους Σκάρδου, πρὸς νότον μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς θαλάσσης, πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Λυχνίτιδος λίμνης. Ἐπιφανῆς βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὑπῆρξεν ὁ Ἀρχέλαος (413—349). Οὗτος διεκρίνετο καὶ διὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς του καὶ διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν καὶ τέχνην, μετέφερε δὲ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους ἐκ τῆς Ἐδέσσης εἰς τὴν Πέλλαν καὶ κατέστησεν αὐτὴν κέντρον ἑλληνικῆς παιδείας καὶ τέχνης. Τῷ 360 ἀποθανόντος τοῦ Περδίκκου Γ' ὁ θρόνος τῆς Μακεδονίας περιήλθεν εἰς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀμύνταν Γ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ νέος βασιλεὺς ἦτο μικρὸν παιδίον, οἱ ἐχθροὶ τῆς Μακεδονίας ἠθέλησαν νὰ ὤφεληθῶσιν ἐκ τῆς περιστάσεως ταύτης καὶ ἡ Μακεδονία διέτρεξε μέγιστον κίνδυνον, ἐξ αὐτοῦ δ' ἔσωσεν αὐτὴν ὁ Φίλιππος Β'.

§ 76. Φίλιππος Β' (339—336).

Ὁ Φίλιππος Β' δεκαπενταετῆς τὴν ἡλικίαν ἤχθη ὑπὸ τοῦ Πελο-

πίδου ὡς ὄμηρος εἰς Θήβας, ὡς προείπομεν. Ἐν Θήβαις ἔμεινε τρία ἔτη καὶ ταῦτα ὑπῆρξαν δι' αὐτὸν διδακτικώτατα. Ἐδιδάχθη παρὰ τοῦ Ἐπαμεινώνδου τὴν πολεμικὴν καὶ πολιτικὴν τέχνην, ἔγεινε δὲ θαυμαστὴς αὐτοῦ καὶ κατόπιν τὸν ἐμιμήθη εἰς τὰ πολεμικά· ἀλλὰ τὴν δικαιοσύνην, τὴν μεγαλοφυχίαν καὶ τὴν πραότητα τοῦ μεγάλου ἐκείνου στρατηγοῦ οὔτε εἶχεν ἐκ φύσεως οὔτ' ἐμιμήθη.

Ὁ Φίλιππος ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Μακεδονίαν ζῶντος τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Περδίκκου· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Περδίκκου ἀνέλαβε κατ' ἀρχὰς τὴν κυβέρνησιν τῆς Μακεδονίας ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνηλίκου ἀνεψιοῦ τοῦ Ἀμύντου Γ'. Ἄλλ' οἱ περιστοιχίζοντες τὴν Μακεδονίαν κίνδουνοι ἦσαν μεγάλοι, ἡ δὲ Φίλιππος ἐφελκύσας πρὸς ἑαυτὸν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν Μακεδόνων κατεπάτησε τὰ δικαιώματα τοῦ μικροῦ ἀνεψιοῦ καὶ κατέλαβε τὴν βασιλείαν ἐν ἰδίῳ ὀνόματι (359).

Ὁ Φίλιππος ἤσχολήθη ἐν πρώτοις μετὰ δραστηριότητος εἰς τὸ νὰ ὀργανώσῃ τὸν στρατὸν τοῦ καὶ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς αὐτὸν πειθαρχίαν καὶ στρατιωτικὴν ἀρετὴν συμφώνως πρὸς τὰ διδάγματα, τὰ ἃ ἔλαβεν εἰς τὰς Θήβας. Κατέστησε τὴν στρατιωτικὴν ὑπηρεσίαν ὑποχρεωτικὴν καὶ ἐδημιούργησεν ἔθνικὸν στρατὸν. Τὴν βᾶσιν τῆς ἐθνικῆς ταύτης στρατιᾶς ἀπετέλει ἡ φάλαγξ, ἣτις ἀπετελεῖτο ἐκ πεζῶν βαρέως ὀπλισμένων καὶ φερόντων μακρὰ δόρατα ἢ σαρίσας. Ἐπειτα δὲ κατεπολέμησε πάντας τοὺς ἐχθροὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς καὶ οὕτως ἐξησφάλισε τὴν ἀρχὴν τοῦ. Μετὰ ταῦτα ἐπιθυμῶν νὰ συνδέσῃ στενότερον τὴν Μακεδονίαν μετὰ τῆς θαλάσσης ἐστράφη πρὸς τὰ παράλια καὶ ἐκυρίευσεν τὴν παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ Ἀμφίπολιν καὶ τὰς πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς Πύδναν καὶ Ποτειδαίαν. Ἐκυρίευσεν προσέτι τὰς Κρηνίδας καὶ μετωνόμασεν αὐτὰς Φιλίππους· οὕτω δ' ἔγεινε κύριος ἀπάσης τῆς χώρας μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου.

Μάθημα 48ον (§§ 77 καὶ 78).

§ 77. Ἀνάμειξις τοῦ Φιλίππου εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.—Δημοσθένης.

Ὁ Φίλιππος, ἀφοῦ ἐστρεψέθη ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐζήτει εὐκαιρίαν ν' ἀναμιχθῆ εἰς τὰ ἑλληνικὰ πράγματα. Ἦτο δὲ ὁ Φίλιππος ὄχι Ἑλληνική Ἱστορία Α' τάξεως τῶν ἑλλήν. σχολείων

μόνον στρατηγός ἔξοχος, ἀλλὰ καὶ πολιτικὸς ἐπιτίθειος καὶ πολυμήχανος. Διανοούμενος δὲ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὸ σκήπτρον του, εἶχεν εἰς πάσας τὰς πόλεις αὐτῆς κατασκόπους καὶ ἐμισθοδοτοὺς αὐτοὺς ἀδρότατα. Οἱ κατ᾽σκοποὶ οὗτοι διὰ παντὸς μέσου ἐφρόντιζον νὰ ἐξυπηρετῶσι τοὺς κατακτητικὰς σκοποὺς τοῦ Φιλίππου ἄλλὰ τὰ κατακτητικὰ σχέδια τοῦ Φιλίππου προεῖδε μετ' ὀξυδερκείας καὶ ἐπολέμησε δι' ὅλων τῶν δυνάμεων του Δημοσθένους ἑ Ἰ Αθηναῖος, ὁ μέγιστος τῶν ρητόρων τοῦ κόσμου.

Ἄπαυαν τὴν φλογερὰν εὐγλωττίαν του ὁ Δημοσθένης μετεχειρίσθη κατὰ τοῦ Φιλίππου. Ἄλλ' ὁ ἀγὼν αὐτοῦ κατὰ τοῦ πολυμηχάνου βασιλέως τῶν Μακεδόνων δὲν ἐτελεσφόρησεν. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς στιγμὴν μόνον καταλαμβάνοντο ὑπὸ ἐνθουσιασμοῦ ἐκ τῶν λόγων τοῦ μεγάλου ρήτορος, ὕστερον δὲ εὐδὲν γενναῖον ἢ σπουδαῖον ἔπραττον. Ἦσαν πάντες φίλοι τῶν ἀπολαύσεων καὶ πάντες ἀπέφευγον τοὺς κόπους τοῦ πολέμου. Ἐκτὸς δὲ τούτου ὑπῆρχεν ἐν Ἀθήναις μακεδονικὴ φατρία λίαν ἰσχυρά, πρῶτταντο δ' αὐτῆς ὁ Αἰσχίνης, ὁ Φιλικράτης καὶ ὁ Δημάδης προσπαθοῦντες ἐκ παντὸς τρόπου νὰ μετακινήσωσι πᾶν μέτρον λαμβανόμενον κατὰ τοῦ Φιλίππου.

§ 78. Φωκικὸς πόλεμος (355—346).

Ἐκείνη τῆς Ὀλύμπου.

Ὁ Φωκικὸς πόλεμος παρέρχεν εἰς τὸν Φίλιππον τὴν εὐκαιρίαν ν' ἀναμιχθῇ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον καθ' ὑποκίνησιν τῶν Θηβαίων κατεδίκασεν εἰς πρόστιμον πολλῶν ταλάντων τοὺς Φωκεῖς ἐπὶ τῇ λόγῳ ὅτι ἐσφετερίσθησαν μέρος τῆς Κίρρας, ἱερᾶς γῆς τοῦ δελφικοῦ μαντείου. Οἱ Φωκεῖς μὴ δυνάμενοι νὰ πληρώσωσι τὸ πρόστιμον, ἀπεράσισαν ν' ἀμυνθῶσι διὰ τῶν ἔπλων. Ἐξέλεξαν λοιπὸν στρατηγὸν τὸν Φιλόμηλον καὶ ἐφορμήσαντες ἐκυρίευσαν τὸ ἱερὸν τῶν Δελφῶν καὶ διέγραψαν ἐκ τῶν λιθίνων πλακῶν τὸ περὶ καταδίκης αὐτῶν ψήφισμα.

Τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον συνελθὼν ἐκ δευτέρου ἐψήφισε πόλεμον κατὰ τῶν ἱεροσύλων Φωκῶν (355). Οἱ Θηβαῖοι, οἱ Λοκροὶ καὶ οἱ Θεσσαλοὶ ἐκηρύχθησαν ὑπὲρ τοῦ μαντείου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι, οἱ Σπαρτιάται καὶ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ὑπὲρ τῶν Φωκῶν. Τότε ὁ

Φιλόμηλος ἤρπασε τοὺς θησαυροὺς τοῦ μαντείου καὶ δι' αὐτῶν συνεκρότησε στρατὸν ἐκ δέκα χιλιάδων μισθοφόρων. Ὁ πόλεμος διήρκεσεν ἑννέα ἔτη. Ἀντὶ τοῦ Φιλομήλου φονευθέντος κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου ἐξελέχθη στρατηγὸς ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ὀνόμαρχος, ὅσους ἔθηκε χεῖρα καὶ ἐπὶ τῶν ἀναθημάτων τοῦ μαντείου.

Οἱ ἐν Λαρίσῃ τῆς Θεσσαλίας Ἀλευάδαι, πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ τυράννου τῶν Φερῶν Λυκόφρωνος, προσεκάλεσαν εἰς βοήθειαν τὸν Φίλιππον. Ἀλλὰ καὶ ὁ Λυκόφρων ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Ὀνομάρχου, στρατηγοῦ τῶν Φωκέων. Ὁ Ὀνόμαρχος εἰσδελὼν εἰς τὴν Θεσσαλίαν ἐνίκησε δις τὸν Φίλιππον, ἀλλ' ἔπειτα νικηθεὶς ἐφονεύθη (352). Τότε ὁ Φίλιππος ἐκυρίευσε τὰς Παγασσάς καὶ τὴν Μαγνησίαν, εἰς δὲ τὰς Φεράς, ἀφοῦ ἐξεδιώχθησαν οἱ τύραννοι, ἀπέδωκε τὴν αὐτονομίαν μεθ' ὃ ἐπέστρεψεν εἰς Μακεδονίαν.

Ὁ Φίλιππος μετὰ μικρὰν ἀνάπαυσιν ἐν Μακεδονίᾳ ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ἐκυρίευσε πολλὰς πόλεις αὐτῆς, ἐν αἷς καὶ τὴν μεγίστην καὶ ἰσχυροτάτην Ὀλυνθον. Οἱ Θηβαῖοι, ἐπειδὴ ἀπέκαμον ἐκ τοῦ πολέμου, ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Φιλίππου. Ὁ Φίλιππος ἐφάνη πρόθυμος εἰς τοῦτο καί, ἵνα ἐμποδίση πᾶσαν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων πρὸς τοὺς Φωκεῖς καὶ πᾶν ἐν γένει κώλυμα ἐκ μέρους αὐτῶν, κατώρθωσε καὶ συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς αὐτούς. Ἐπειτα δὲ διαπερᾶ τὰς Θερμοπύλας καὶ εἰσβάλλει εἰς τὴν χώραν τῶν Φωκέων ἐν ἔτει 346. Ὁ τότε στρατηγὸς τῶν Φωκέων Φάλαικος δωροδοκηθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἀνεχώρησε μετὰ ὀκτὼ χιλιάδων μισθοφόρων εἰς Πελοπόννησον. Ὁ δὲ Φίλιππος, ἀφοῦ κατέλαβεν ἀμυχθῆ τὴν χώραν τῶν Φωκέων, συνεκάλεσεν ἀμέσως τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον. Τοῦτο δ' ἐξέδωκε τὰς ἐξῆς ἀποφάσεις· α') αἱ πόλεις τῆς Φωκίδος νὰ κατασκαφῶσι καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς νὰ κατοικήσωσιν εἰς κώμας, ἐκάστη δὲ αὐτῶν νὰ μὴ ἔχη πλείονας τῶν πενήκοντα οἰκιῶν, καὶ β') ν' ἀποκλεισθῶσιν ἐκ τοῦ συνεδρίου οἱ Φωκεῖς, αἱ δὲ δύο ψῆφοι αὐτῶν νὰ δοθῶσιν εἰς τὸν Φίλιππον καὶ τοὺς διαδόχους αὐτοῦ, ὡς καὶ ἡ προεδρία τῶν Πυθίων.

Οἱ Ἀθηναῖοι μυχθόντες τὴν συμφορὰν τῶν φίλων τῶν Φωκέων κατεπλάγησαν, ἀλλὰ τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν πειρούμενοι ἐτήρησαν τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον εἰρήνην.

§ 79. Ὁ πρὸς τοὺς Ἀμφισσεῖς πόλεμος τοῦ Φιλίππου.
Ἡ ἐν Χαιρωνείᾳ μάχη (338).

Ὁ φιλιππίζων ῥήτωρ Αἰσχίνης πεμφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων ὡς πυλαγόρας εἰς τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατηγορήσεν ἐν αὐτῷ τοὺς Λοκροὺς τῆς Ἀμφίσσης ὅτι ἐκαλλιέργησαν γῆν ἱερὰν τοῦ ἐν Δελφοῖς μαντείου. Τὸ δὲ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον κατεδίκασεν αὐτοὺς εἰς πρόστιμον. Ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἀμφισσεῖς ἤρνούοντο νὰ πληρώσωσι τὸ πρόστιμον, οἱ Ἀμφικτύονες ἀνέθηκον εἰς τὸν Φίλιππον, ὡς προϊστάμενον τοῦ συνεδρίου, νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἱεροσύλους. Ὁ Φίλιππος εἰσέβαλεν ἀμέσως μετὰ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν καὶ δύο χιλιάδων ἵππέων· καὶ μέρος μὲν τοῦ στρατοῦ ἐβάδισε κατὰ τῆς Ἀμφίσσης καὶ ἐκυρίευσε καὶ κατέστρεψεν αὐτήν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως κατέλαβεν αἰφνιδίως τὴν Ἑλλάτειαν.

Μόλις ἐγνώσθη ὅτι ὁ Φίλιππος κατέλαβε τὴν Ἑλλάτειαν, πόλιν ὀχυράν, κειμένην ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Θερμοπυλῶν εἰς Θήβας, τρόμος μέγας κατέλαβε τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Δημοσθένης συμβουλεύει τοὺς καταπεπληγμένους Ἀθηναίους νὰ πέμψωσιν ἀμέσως πρέσβεις εἰς Θήβας, ἵνα προτείνωσι συμμαχίαν καὶ ἀναλάβωσιν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῶν Θηβαίων τὸν ὑπὲρ ἐλευθερίας ἀγῶνα. Πέμπεται κῦθημερὸν αὐτὸς ὁ Δημοσθένης καὶ διὰ τῆς πυρίνου εὐγλωτίας ἐμπνέει εἰς τοὺς Θηβαίους ἔρωτα πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ πείθει κῦτούς, ἔν' ἀπὸ κοινοῦ ἀναλάβωσι τὸν ὑπὲρ τῶν ὅλων ἀγῶνα.

Ἀμέσως λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι ἐνωθέντες μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ μετ' ἄλλων συμμάχων ἐπῆλθον κατὰ τοῦ ἐν Χαιρωνείᾳ ἐστρατοπεδευμένου Φιλίππου. Ἐκεῖ, ἐν Χαιρωνείᾳ, τῷ 338 συνεκροτήθη φονικωτάτη μάχη, καθ' ἣν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Θηβαίων καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων ἠγωνίσθησαν μὲν γενναίως, ἀλλ' ἠττήθησαν ὀλοσχερῶς. Οἱ ἀποτελοῦντες τὸν ἱερὸν λόχον ἔπεσον πάντες ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, χωρὶς κανεὶς νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα.

Μετὰ τὴν νίκην ὁ Φίλιππος ἐδείχθη ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπολύσας τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν ἄνευ λύτρων. Τούναντιον δὲ πρὸς τοὺς Θηβαίους ἐδείχθη σκληρός. Ἐκ τῶν αἰχμαλώτων αὐτῶν ἄλλους ἐφόνευσε καὶ ἄλλους ἐξηνδραπόδισεν, εἰς δὲ τὴν Καδμείαν ἐγκατέστησε μακεδονικὴν φρουράν.

Διὰ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ νίκης ὁ Φίλιππος κατέστη κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ προσιγνέχθη ἐπιεικῶς πρὸς τοὺς ἄλλους Ἑλληνας, διότι ὁ σκοπὸς τοῦ δὲν ἦτο νὰ καταστρέψῃ τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ νὰ ἐνώσῃ πάσας τὰς ἑλληνικὰς πόλεις ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν του καὶ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν. Ὄθεν συνεκάλεσεν ἐν Κορίνθῳ κοινὸν συνέδριον τῶν Ἑλλήνων καὶ ὑπ' αὐτοῦ ἀνεκηρύχθη ἀρχιστράτηγος τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Ἐν τῷ συνεδρίῳ ἐκείνῳ ἀντεπροσωπεύοντο πᾶσαι αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις πλὴν τῆς Σπάρτης, ἣτις δὲν ἤθελε κατ' οὐδένα τρόπον ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ Φιλίππου ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ὁ Φίλιππος ἐπανελθὼν εἰς Μακεδονίαν ἤρχισε νὰ παρασκευάζεται διὰ τὴν μεγάλην κατὰ τῶν Περσῶν ἐκστρατείαν. Ἄλλ' αἴφνης ἐδόλοφονήθη ὑπὸ τινος τῶν σωματοφυλάκων του, ἐκδικουμένου προσωπικῆν ὕδριν.

Μάθημα 50^{ον}

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ (336-323).

§ 80. Παιδικὴ ἡλικία καὶ ἀγωγή τοῦ Ἀλεξάνδρου.

Καταστροφή τῶν Θεδῶν.

Τὸν Φίλιππον διεδέχθη εἰς τὸν μακεδονικὸν θρόνον ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀλέξανδρος, εἰκοσαετῆς τὴν ἡλικίαν.

Ὁ Ἀλέξανδρος ὑπῆρξεν ὁ μέγιστος τῶν στρατηγῶν καὶ δορυκνητόρων καὶ τοῦ ἀρχαίου καὶ τοῦ νεωτέρου κόσμου. Ἡ φύσις ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲ τὰ λαμπρότερα πνευματικὰ καὶ ψυχικὰ προτερήματα. Τὰ προτερήματα δὲ ταῦτα ἐκαλλιέργησε καὶ ἀνέπτυξε θαυμασίως ὁ μέγας αὐτοῦ διδάσκαλος Ἀριστοτέλης ὁ φιλόσοφος ἐκ Σταγείρων τῆς Μακεδονίας. Ὁ Ἀριστοτέλης προσκληθεὶς ὑπὸ τοῦ Φιλίππου ἀνέλαβε τὴν ἐκπαίδευσιν τοῦ δεκατριετοῦς Ἀλεξάνδρου. Διαμείνας δ' ἐπὶ πολὺ ἐν τῇ μακεδονικῇ αὐλῇ διέπλασε καὶ διεμόρφωσε τὸ ἦθος τοῦ μαθητοῦ του ἑλληνοπρεπέστατον καὶ μεγαλόφρον καὶ ἐνέπνευσε εἰς αὐτὸν εὐγενῆ ἔρωτα πρὸς τὰς μεγάλας πράξεις. Τόσῃν δὲ ἀγάπῃν καὶ τόσον σέβας ἠσθάνετο ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τὸν διδάσκαλόν του, ὥστ' ἔλεγεν· «Εἰς μὲν τὸν πατέρα μου ὀφείλω τὸ ζῆν, εἰς δὲ τὸν διδάσκαλόν μου τὸ εὖ ζῆν».

Ἐκ παιδικῆς ἡλικίας ἐδεικνύετο ἡ ὑπέροχος φύσις τοῦ Ἀλεξάν-

δρου. Ὄταν ἤρχετο ἀγγελία τις ὅτι ὁ πατήρ του ἐκυρίευσε πόλιν τινὰ ἢ ἐνίκησε κατά τινα μάχην, ὁ Ἀλέξανδρος περίλυπος ἔλεγεν «Ὁ πατήρ μου ἔχει σκοπὸν νὰ κατορθώσῃ πάντα καὶ νὰ μὴ ἀφήσῃ καὶ εἰς ἐμὲ νὰ πράξω μέγα τι καὶ λαμπρὸν ἔργον».

Μειράκιον ὦν δεκατεσσάρων ἐτῶν ὁ Ἀλέξανδρος ἐδάμασε τὸν ἄγριον θεσσαλικὸν ἵππον Βουκεφάλαν, τὸν ὁποῖον οὔτε ὁ πατήρ του οὔτε ἄλλος τις τῶν αὐλικῶν αὐτοῦ ἠδυνήθη νὰ ἱππεύσῃ. Εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ὁ Φίλιππος δακρύων ἐκ τῆς χαρᾶς ἐνηγκαλίσθη τὸν υἱόν του καὶ ἀσπαζόμενος αὐτὸν τῷ εἶπε «Ζήτει, υἱέ μου, ἄλλο βασιλεῖον μεγαλείτερον, διότι ἡ Μακεδονία δὲν σὲ χωρεῖ». Δεκαοκταετῆς δὲ τὴν ἡλικίαν διηύθυνεν ἐν Χαιρωνείᾳ τὸ ἀριστερὸν κέρας τῶν Μακεδόνων καὶ κατέκοψε τὸν Ἰερὸν λόχον, συντελέσας κατὰ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν μεγάλην ἐκεῖνην νίκην.

Ἀναβάς τὸν εἰς θρόνον ὁ Ἀλέξανδρος ἔμαθεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἠτοιμάζοντο νὰ ἐπαναστατήσωσι, περιφρονοῦντες αὐτὸν διὰ τὴν νεότητάτου. Ἀμέσως εἰσέβαλε μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ προχωρήσας ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῆς Καδμείας. Ἡ ἀπροσδόκητος αὐτῆ ἐμφάνισις τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐξέπληξε τοὺς Ἕλληνας οἵτινες ἄνευ ἀντιστάσεως ὑπέκυψαν εἰς αὐτόν. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθεν εἰς τὸν Ἴσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ συνεκάλεσεν ἐκεκοινήν σύνοδον τῶν Ἑλλήνων, ἧτις ἀνεκήρυξεν αὐτὸν ἀρχιστράτηγον τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. Μόνοι οἱ Σπαρτιαῖται καὶ πάλιν δὲν ἐπεμφαν ἀντιπροσώπους εἰς τὴν σύνοδον ταύτην.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιστρέψας εἰς Μακεδονίαν, πρὶν ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῶν Περσῶν, ἠθέλησε νὰ ὑποτάξῃ τοὺς λαοὺς, οἵτινες κατῴκουν περίξ τῆς Μακεδονίας, Τριβαλλοὺς, Παίονας καὶ ἄλλους, καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ οὕτω τὴν ἀρχήν. Ἄλλ' ἐνῶ ἐπολέμει πέραν τοῦ Δουνάβειος κατὰ τῶν Γετῶν, τοὺς ὁποίους καὶ ὑπέταξε, διεδόθη εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ ψευδὴς φήμη ὅτι ἐφρονεῦθη. Οἱ Ἕλληνες ἐζήτησαν ἀμέσως ν' ἀνακτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν, πρῶτοι δὲ οἱ Θηβαῖοι λαβόντες τὰ ὄπλα κατέκοψαν μέρος τῆς μακεδονικῆς φρουρᾶς.

Ὁ Ἀλέξανδρος μαθὼν τὴν ἐπανάστασιν τῶν Θηβαίων φθάνει ὡς ἀστραπὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ στρατοπεδεύει ἐξωθεν τῶν Θηβῶν. Προσκαλεῖ τοὺς Θηβαίους νὰ καταθέσωσι τὰ ὄπλα ὑποσχόμενος ἀμνηστίαν, ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι ἀρνοῦνται. Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ὀργισθεὶς

διατίσσει ἔφοδον. Ἡ πόλις ἐκυριεύθη (335) καὶ κατεσκάφη πλὴν τῆς Καδμείας, τῶν ναῶν καὶ τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου. Ἐξ χιλιάδες Θηβαῖοι ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ λοιποὶ, περὶ τὰς τριάκοντα χιλιάδας, ἠχμαλωτίσθησαν καὶ ἐξηνδραποδίσθησαν.

Τὴν μεγάλην ταύτην σκληρότητα ἔδειξεν ὁ Ἀλέξανδρος πρὸς τοὺς Θηβαίους, θέλων νὰ καταπλήξῃ καὶ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας καὶ νὰ καταστήσῃ ἀδύνατον εἰς τὸ μέλλον πᾶν ἐπαναστατικὸν κίνημα αὐτῶν. Καὶ ἀληθῶς τοσοῦτον ἐτρόμαξαν οἱ ἄλλοι Ἑλληνες, καὶ μάλιστα οἱ Ἀθηναῖοι, ὥστε οἱ τελευταῖοι ἔσπευσαν διὰ πρεσβείας νὰ ὁμολογήσωσιν ὑπακοὴν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον.

Μάθημα 51ον (§§ 81 καὶ 82).

§ 81. Ἐκστρατεία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἀσίας. — Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη (334).

Ἐπιστρέψας ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Μακεδονίαν παρεσκευάσθη, καὶ τὸ ἔαρ τοῦ 334, ἀφίσας ἐν Μακεδονίᾳ ἐπίτροπον τὸν Ἀντίπατρον, ἐξεστράτευσεν μετὰ τριάκοντα χιλιάδων πεζῶν καὶ τεσσάρων χιλιάδων πεντακοσίων ἵππέων ἐναντίον τῆς Ἀσίας, τὴν ὁποίαν διενεῖτο νὰ κατακτήσῃ ὅλην. Εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ τοὺς περιφίλους στρατηγοὺς Παρμενίωνα, Περδίκκην, Φλώταν, Κράτερον, Κλειτόν καὶ ἄλλους.

Διαβάς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Ἀλέξανδρος ἦλθε κατὰ πρῶτον εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἐτέλεσεν ἀγῶνας πέριξ τοῦ τάφου τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν ὁποῖον ἐξ ὄλων τῶν ἡρώων κατ' ἐξοχὴν ἐθαύμαζεν.

Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρείος ὁ Κοδομανὸς μαθὼν τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου διέταξε τοὺς ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ σατράπης καὶ στρατηγοὺς νὰ προχωρήσωσι πρὸς τὴν ἀκτὴν καὶ ἐμποδίσωσι τὴν πρὸς τὰ πρόσω πορείαν τῶν Μακεδόνων. Εἴκοσι χιλιάδες Πέρσαι καὶ εἴκοσι χιλιάδες Ἑλληνες μισθοφόροι παρετάχθησαν παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν ἀναμένοντες τὸν Ἀλέξανδρον. Ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη κατ' αὐτῶν. Φθάσας εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφθη πρῶτος εἰς τὸ ὄρμητικὸν βεῦμα ἔφιππος ἐπὶ τοῦ Βουκεφάλᾳ ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ του, ἐνῶ τὰ περσικὰ βέλη βροχηδὸν ἐρρίπτοντο κατ' αὐτοῦ. Διαβάς τὸν ποταμὸν ἐπετέθη ἀκράτητος. Μάχη πεισματῶδες συνάπτεται. Ὁ Ἀλέξανδρος ὡς λέων μάχεται μετὰ τῶν προμάγων, ἀλλὰ παρ' ὀλίγον νὰ φονευθῇ. Ὁ σατράπης

τῆς Ἰωνίας Σπιθριδάτης ὕψωσε τὴν χεῖρα, διὰ νὰ καταφέρῃ διὰ τοῦ ξίφους κτύπημα κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐκ τῶν ὀπισθεν. Ἄλλ' ὁ Μακεδὼν στρατηγὸς Κλεῖτος προλαβὼν ἀπέκοψε τὴν χεῖρα τοῦ Σπιθριδάτου, καὶ οὕτως ἐσώθη ὁ Ἀλέξανδρος. Τέλος μετὰ φονικώτατον ἀγῶνα οἱ Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Δύο χιλιάδες πεντακόσιοι Πέρσαι ἐφονεύθησαν καὶ μεταξύ αὐτῶν πολλοὶ στρατηγοί.

§ 82. Καθυπόταξις τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.
Γόρδιος δεσμός.

Ἡ πρώτη αὐτῆ νίκη παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν κατέστησε τὸν Ἀλέξανδρον κύριον ὅλης τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Ἄπασαι αἱ ἐν τῇ Μικρᾷ Ἀσίᾳ ἑλληνικαὶ πόλεις μετ' ἀγαλλιᾶσεως ὑπεδέχοντο τοὺς ὁμοφύλους των. Μόνον δύο πόλεις ἰσχυρόταται, ἡ Μίλητος καὶ ἡ Ἀλικαρνασσοί, ἀντέστησαν πεισματωδῶς, ἀλλὰ καὶ ταύτας ὁ Ἀλέξανδρος πολιορκήσας ἐκυρίευσε.

Ἀκολούθως ὁ Παρμενίων ἐξηκολούθησεν ὑποτάσσειν τὴν Φρυγίαν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἠσχολήθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς Λυκίας, Παμφυλίας καὶ Πισιδίας. Στραφεὶς δ' ἔπειτα πρὸς βορρᾶν ἔφθασεν εἰς τὸ Γόρδιον, πόλιν τῆς Φρυγίας, ὅπου συνηγήθη μετὰ τοῦ Παρμενίωνος. Ἐκεῖ διὰ τοῦ ξίφους τοῦ ἔκοψε τὸν πολυθρύλητον Γόρδιον δεσμόν, περὶ τοῦ ὁποῦ ἀρχαῖος χρησμὸς ἔλεγεν ὅτι, ὅστις λύσῃ αὐτόν, θὰ ἄρξῃ ὅλης τῆς Ἀσίας.

Ἐκ Γορδίου ὁ Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη πρὸς τὴν Παφλαγονίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν καὶ ὑπέταξεν αὐτάς. Ἐπειτα διέβη τὰ στενὰ τῆς Κιλικίας καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Ταρόν. Ἐκεῖ θελήσας νὰ λουσθῇ εἰς τὰ ψυχρὰ ὕδατα τοῦ Κύδνου ποταμοῦ, κάθιδρος ὢν, κατελήφθη ὑπὸ σφοδροῦ πυρετοῦ καὶ ἔπεσε κλινίῃρης. Ἄλλ' ἔσωσεν αὐτὸν ὁ ἰατρὸς Φίλιππος ὁ Ἀκαρνάν.

Μάθημα 52^{ον} (§ § 83 καὶ 84).

§ 83. Ἡ ἐν Ἰσσοῦ μάχη (Νοέμβριος 333).

Ὁ Δαρεῖος ἀνέλαβε νὰ ἐκστρατεύσῃ ὁ ἴδιος ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Συναθροίσας λοιπὸν τετρακοσίας χιλιάδας πεζῶν καὶ ἑκατὸν χιλιάδας ἵππέων κατέβαινεν ἐκ Βαβυλώνος. Θεωρῶν δ' ἑαυτὸν ἀκαταμάχητον καὶ σπεύδων πρὸς τὴν μάχην, δὲν ἐπερίμενε τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τὰς ἀναπεπταμένους πεδιάδας, ἀλλ' ἀπερισκέπτως ἐπρο-

χώρει πρὸς τὰς στενάς διόδους τῆς Κιλικίας· φθάσας δὲ εἰς τὴν στενήν παράλιον πεδιάδα τῆς Ἴσσοῦ ἐστρατοπέδευσεν ἐκεῖ.

Ὁ Ἀλέξανδρος εὐρίσκειτο εἰς τὴν πόλιν Μυρίανδον, ἑκατὸν στάδια μακρὰν. Μαθὼν δὲ τὴν προσέγγισιν τοῦ Δαρείου ἔσπευσεν εἰς τὴν Ἴσσον καὶ ἐπιπεσὼν ὡς κεραυνὸς κατὰ τῶν Περσῶν διέρρηξε τὰς τάξεις αὐτῶν. Ὁ Δαρεῖος καταληφθεὶς ὑπὸ πανικοῦ τρέπεται εἰς φυγὴν. Ὁ Ἀλέξανδρος καταδιώκει αὐτόν, ἀλλ' ἐπελθούσης τῆς νυκτὸς ἠναγκάσθη νὰ καταπαύσῃ τὴν καταδίωξιν.

Μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Δαρείου ἅπας ὁ περσικὸς στρατὸς διελύθη καὶ ἐτράπη εἰς φυγὴν καταδιωκόμενος καὶ κατακοπτόμενος πανταχόθεν. Ἄπαν τὸ στρατόπεδον κατελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Τὸ ἔθνος, ἡ ἀσπίς καὶ τὸ τόξον τοῦ Δαρείου περιήλθον εἰς τὸν νικητὴν. Μεταξὺ τῶν αἰχμαλώτων ἦτο καὶ ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου, ἡ μήτηρ του, ἡ σύζυγός του, δύο θυγατέρες του καὶ ὁ μικρὸς υἱὸς του. Ὁ Ἀλέξανδρος μόνον ἅπαξ ἐπεσκέφθη τὴν οἰκογένειαν τοῦ Δαρείου, ἀφοῦ προηγουμένως διὰ τοῦ στρατηγοῦ Λεοννάτου ἀνήγγειλεν εἰς κῦτὴν ὅτι ὁ Δαρεῖος ζῆ. Διέταξε δὲ ν' ἀποδίδωνται εἰς τὴν σύζυγον τοῦ Δαρείου βασιλικαὶ τιμαί.

§ 84. Καθυπόταξις Φοινίκης, Παλαιστίνης καὶ Αἰγύπτου.

Μετὰ τὴν ἐν Ἴσσοι μάχην ὁ μὲν Παρμενίων ἐβάδισε κατὰ τῆς Κοίλης Συρίας καὶ κατέλαβεν ἄνευ δυσκολίας τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Δαμασκόν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος μετὰ τῆς κυρίας δυνάμεως διηυθύνθη κατὰ τῆς Φοινίκης, ἣτις ἅπασα ὑπετάχθη εἰς αὐτὸν ἀμαχητὶ μετὰ τῆς μητροπόλεως Σιδῶνος. Μόνη ἡ Τύρος, ἡ ὀνομαζομένη βασιλεὺς τῆς θαλάσσης, ἠρνήθη νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον· ἀλλὰ καὶ ταύτην ἐκυρίευσεν ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ ἐπτάμηνον πολιορκίαν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πολιορκίας τῆς Τύρου ὁ Δαρεῖος ἔπεμψε πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ προσέφερεν εἰς αὐτὸν δέκα χιλιάδας τάλαντα ὡς λύτρα διὰ τὴν οἰκογένειάν του, προσέτι δὲ μίαν τῶν θυγατέρων του εἰς γάμον καὶ πᾶσαν τὴν χώραν τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ γείνη φίλος καὶ σύμμαχος. Ὁ Παρμενίων ἀκούσας τὰς προτάσεις ταύτας εἶπεν ὅτι, ἂν ἦτο Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδέχετο αὐτάς. «Καὶ ἐγὼ», ἀπήντησεν ὁ Ἀλέξανδρος, «ἂν ἦμι»

Παομενίων». Είπε δὲ εἰς τοὺς πρέσβεις ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη τῶν χρημάτων, οὔτε συναινεί νὰ λάβῃ ἐν μέρος τῆς χώρας, ἀφοῦ ἤδη ἔχει ἔλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Ἐὰν ὁ Δαρείος θέλῃ τὴν οἰκογένειάν του, δύναται νὰ ἔλθῃ ὁ ἴδιος νὰ παραλάβῃ αὐτήν, χωρὶς νὰ φοβηθῇ νὰ πάθῃ τι. Μετὰ ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος ὑπέταξεν ἀμαχητὶ καὶ τὴν Παλαιστίνην. Μόνον εἰς τὴν Γάζαν ἀπήντησεν ἀντίστασιν μεγάλην, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν ταύτην ἐκυρίευσε μετὰ δέμηνον πολιορκίαν καὶ κατέστρεψεν ἐκ θεμελίων.

Ὁ Ἀλέξανδρος, ἀφοῦ ἔγεινε κύριος τῆς Συρίας, τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Παλαιστίνης, ἐπορεύθη πλέον ἀκωλύτως κατὰ τῆς Αἰγύπτου καὶ ὑπέταξεν αὐτὴν ἀμαχητὶ. Εἰς μνημεῖον δὲ ἀθάνατον τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου του ἔκτισε παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νείλου τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ Ἀλεξάνδρειαν. Ἡ πόλις αὕτη ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ τὸ ἐπικαιρον τῆς θέσεως ἔγεινε κέντρον παγκοσμίου ἐμπορίου, ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ ἑλληνικοῦ βίου.

Ἐκείθεν τῷ ἐπὶ ἦλθεν ἡ ἰδέα νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ περιβόητον μαντεῖον τοῦ Διὸς Ἀμμωνος. Ἐκείτο δὲ τοῦτο εἰς τὰς ἐρήμους τῆς Λιβύης, δώδεκα ἡμέρας μακρὰν τῆς Μέμφιδος, πρωτευούσης τῆς Αἰγύπτου, ἧτις ἔκειτο πλησίον τοῦ σημερινοῦ Καΐρου. Πορευόμενος λοιπὸν διὰ μέσου ἀνδρῶν καὶ ἀμμωδῶν ἐρήμων ἐφθασεν εἰς τὴν θελκτικὴν ὄασιν Σιβά, ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁποίας ἦτο ὁ ναός. Εἰσαχθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος εἰς τὸν ναὸν ἔστη πρὸ τοῦ βωμοῦ, ὁ δὲ ἱερεὺς ὠνόμασεν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Διός. Ἐκτοτε ὁ Ἀλέξανδρος ἐφαντάζετο ἑαυτὸν υἱὸν τοῦ Διὸς ἢ μᾶλλον ἤθελε νὰ τὸν φαντάζωνται οἱ ἄλλοι πρὸς εὐκολωτέραν καθυπόταξιν τῶν δεισιδαιμόνων λαῶν τῆς Ἀσίας. Ἐν Αἰγύπτῳ ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψε πέντε μῆνας, ἔπειτα δ' ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Φοινίκην (331).

Μάθημα 52ον (§§ 85, 86 καὶ 87)

§ 85. **Ἡ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχη (Ὀκτώβριος 331).**

Κατάληψις Βαβυλῶνος, Σούσων καὶ Περσεπόλεως.

Ὁ Δαρείος πεισθεὶς, ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος εἰς οὐδένα συμδιουασμὸν ἤρχετο, ἀπεφάσισε καὶ πάλιν νὰ δοκιμάσῃ τὴν τύχην τῶν ὀπλῶν. Συνήθροισε λοιπὸν ἐν ἑκατεμύριον πεζῶν καὶ τεσσαράκοντα χιλιάδας ἵππέων καὶ ἤρχετο ἐναντίον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀλέξανδρος διαβάς τὸν Εὐφράτην καὶ τὸν Τίγρητα προὐχώρησε πρὸς

συνάντησιν τοῦ Δαρείου, ἄγων τεσσαράκοντα χιλιάδας πεζῶν καὶ ἑπτὰ χιλιάδας ἵππέων. Ἡ συνάντησις ἔγινε παρὰ τὰ Γαυγάμηλα, ἔχι μακρὰν τὴν Ἀρβήλων, πόλεως τῆς Ἀσσυρίας.

Πρῶτος ἐπετέθη κατὰ τῶν ἐχθρῶν ὁ Ἀλέξανδρος. Ὁ ἄγων ὑπῆρξε πεισματώδης. Ὁ Ἀλέξανδρος ὤρμησε νὰ φονεύσῃ αὐτὸν τὸν Δαρεῖον. Ἀλλ' οὗτος προλαβὼν ῥίπτεται ἔξω τοῦ ἄρματος, ἀναβαίνει ἐπὶ ἵππου καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τοῦ κονιορτοῦ καὶ τοῦ σκότους σφίξε-ται διὰ τῆς φυγῆς. Καὶ ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ οἱ Πέρσαι ὑπέστησαν πανωλεθρίαν. Οὐδεὶς πλέον μέγας στρατὸς περσικὸς συνεκροτήθη, οὔτε μάχη ἔγινε.

Μετὰ τὴν παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχην τὸ κράτος τοῦ Δαρείου κατελύθη, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔγινε πλέον κύριος ὄλου τοῦ Περσικοῦ κράτους. Ἡ Βαβυλὼν καὶ τὰ Λούσα ἤνοιξαν τὰς πύλας εἰς τὸν νικη-τὴν. Ἐν Σούσοις εὔρεν ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς θησαυροὺς τοῦ Δαρείου ἄνερχομένους εἰς πεντήκοντα χιλιάδας τριάντων χρυσοῦ καὶ ἀργύ-ρου, καὶ πλεῖστα ἄλλα πράγματα ἀμυθῆτου πλοῦτου καὶ πολυτελείας. Ἐκ Σούσων ἐπορεύθη ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Περσέπολιν, ἔπου ὡσχύτως εὔρε παμπληθεῖς θησαυροὺς.

§ 86. Θάνατος τοῦ Δαρείου. — Συμπλήρωσις τῆς κατακτήσεως τοῦ Περσικοῦ κράτους.

Ἐκ Περσέπολεως ὁ Ἀλέξανδρος διηυθύνθη εἰς τὴν Μηδίαν μεθ ὄλου τοῦ στρατοῦ τοῦ πρὸς καταδίωξιν τοῦ Δαρείου. Φθάσας εἰς τὴν πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἐκβάτανα ἔμαθεν ὅτι ὁ Δαρεῖος διηυθύνθη πρὸς βερρᾶν. Ἀμέσως ἀκολουθεῖ αὐτὸν κατὰ πόδας. Καθ' ὁδὸν μανθάνει ὅτι ὁ στρατῆρς τῆς Βακτριανῆς Βῆσσοσ συλλαβὼν τὸν Δαρεῖον ἔστυρεν αὐτὸν δέσμιον καὶ ὅτι ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν βασιλέα τῆς Ἀσίας.

Ὁ Ἀλέξανδρος πλήρης ὀργῆς καταδιώκει τὸν Βῆσσοσ. Ὁ Βῆσσοσ βλέπων ὅτι ἐκινδύνευε νὰ συλληφθῇ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐπλή-γωσε τὸν Δαρεῖον θανάτῳ καὶ καταλιπὼν αὐτὸν ἐν τῇ ὁδῷ ἐπετά-χυνε τὴν φυγὴν του. Ὁ Ἀλέξανδρος φθάσας καὶ ἰδὼν τὸν Δαρεῖον νεκρὸν ἐν τῇ βασιλικῇ ἀμάξῃ συνεκινήθη καὶ ἔκλαυσε. Καλύψας δὲ αὐτὸν διὰ τῆς χλαμύδος του διάταξε νὰ μετακομισθῇ εἰς Περσέπολιν καὶ νὰ ταφῇ μετὰ βασιλικῶν τιμῶν ἐν ταῖς πατρῷαίς τάφαις.

Τότε ὁ Ἀλέξανδρος ἀνέβαλεν ἐπὶ τινι γόνιμῳ τὴν καταδίωξιν

τοῦ Βήσσου καὶ ἠσχολήθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῶν παρὰ τὴν Κασπίαν θάλασσαν χωρῶν Ὑρακίας καὶ Παρθίας. Κατέβαλε δὲ καὶ τοὺς Μάρδους, οἱ ὅποιοι ἐθεωροῦντο ἀήττητοι. Ὑπέταξεν ὡσαύτως τὴν Ἀρείαν καὶ τὴν Ἀραχωσίαν, τὸ σημερινὸν Ἀφγανιστάν. Μετὰ τοῦτο διαβάς μετὰ πολλὰς κακουχίας τὸν αἰωνίως χιονοσκεπῆ Παροπάμισον ἢ Ἰνδικὸν Καύκασον εἰσέβαλεν εἰς τὴν Βακτριανήν, ἣτις ὑπετάχθη ἀμαχητί. Ὁ ἐν Βακτριανῇ εὕρισκόμενος Βήσσος, ἅμα ἔμαθε τὴν προσέγγισιν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔφυγεν εἰς τὴν Σογδιανήν. Ὁ Ἀλέξανδρος κατεδίωξεν αὐτὸν καὶ συλλαβῶν παρέδωκεν εἰς τοὺς συγγενεῖς τοῦ Δαρείου, οὗτοι δέ, ἀφοῦ τὸν ἐβασάνισαν σκληρότατα, ἔπειτα τὸν ἐφόνευσαν.

Μετὰ τὴν σύλληψιν τοῦ Βήσσου ὑπετάχθη καὶ ἡ Σογδιανὴ εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Διὰ τῆς ὑποταγῆς δὲ τῆς Βακτριανῆς καὶ τῆς Σογδιανῆς, τῶν βορειοτέρων καὶ λίαν ὄρεινῶν τούτων ἐπαρχιῶν, ὁ Ἀλέξανδρος συνεπλήρωσε τὴν κατάκτησιν τοῦ ἀπεράντου Περσικοῦ κράτους ἐν διαστήματι ἑπτὰ ἐτῶν (334—327). Ἐν Βακτριανῇ δ' εὕρισκόμενος ἐνυμφεύθη τὴν ὠραιοτάτην Ῥωξάνην, θυγατέρα τοῦ ἐπιφανοῦς Βακτρίου Ὁξιάρτου.

§ 87. Θάνατος Φιλώτα, Παρμενίωνος καὶ Κλείτου.

Ἀλλὰ τὸν λαμπρὸν χαρακτήρα τοῦ Ἀλεξάνδρου ἠμαύρωσαν κατὰ πολὺ ἄτοποι καὶ ἀξιοκατάκριτοι πράξεις, εἰς τὰς ὁποίας οὗτος ἤρχισε νὰ περιπίπτῃ θαμβωθείς ἐκ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς ὑπερανθρώπου δυνάμεώς του. Ἀνακαλυφθείσης συνωμοσίας τινὸς κατὰ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου, διέταξεν οὗτος νὰ φονεύσῃ τὸν γενναῖον στρατηγὸν Φιλώταν ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι λαβῶν γνῶσιν τῆς συνωμοσίας δὲν κατήγγειλεν αὐτὴν εἰς αὐτόν. Ἀλλὰ καὶ τὸν πατέρα τοῦ Φιλώτα, τὸν γηραιὸν Παρμενίωνα, εὕρισκόμενον ἐν Ἐκβατάνοις ὡς διοικητὴν τῆς πόλεως, διέταξε καὶ ἐφόνευσαν. Μετὰ τινα δὲ χρόνον ἐφόνευσεν ἰδίᾳ χειρὶ ἐν συμποσίῳ τὸν στρατηγὸν Κλείτον, ὅστις ἄλλοτε, ὡς εἶδομεν, εἶχε σώσει τὴν ζωὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμόν. Καὶ μετημελήθη μὲν ἀμέσως καὶ ἐκλαυσε πικρῶς, ἀλλ' οὔτε διὰ τῆς μεταμελείας οὔτε διὰ τῶν δακρῶν ἠδυνήθη νὰ ἐξαλείψῃ ἐκ τοῦ ὀνόματός του τὴν κηλίδα ταύτην.

Μάθημα 54ον (§ § 88 και 89).

§ 88. Ἐξστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἰνδικῆς (327).

Ἡ ἀκόρεστος φιλοδοξία τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ἄφηνεν αὐτὸν νὰ ἡσυχάσῃ. Ὅθεν ἀπεφάσισε νὰ φέρῃ τὰ ὄπλα του κατὰ τῆς Ἰνδικῆς, τὴν ὁποίαν οὐδεὶς Εὐρωπαῖος στρατηγὸς εἶχε πατήσει. Ἐν ἀρχῇ λοιπὸν τοῦ 327 ἄγων ἑκατὸν εἴκοσι χιλιάδας πεζῶν καὶ δέκα πέντε χιλιάδας ἵππέων διέβη τὸν Ἰνδὸν ἐπὶ γεφυρῶν καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὰς χώρας τοῦ βασιλέως Ταξίλου, αἵτινες ἤρχιζον ἀπὸ τῆς ἀνατολικῆς ὀχθῆς τοῦ Ἰνδοῦ καὶ ἔφθανον μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὑδάσπου. Ὁ Ταξίλης ὑπετάχθη εἰς τὸν Ἀλέξανδρον καὶ ἐδώρησεν εἰς αὐτὸν πεντήκοντα ἐλέφαντας.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀνταμείψας τὸν Ταξίλην διὰ τὴν πρόθυμον υποταγήν του ἐξεστράτευσεν ἔπειτα κατὰ τοῦ κρκατιοῦ βασιλέως Πῶρου. Γούτου τὸ βασιλεῖον ἔκειτο πέραν τοῦ Ὑδάσπου καὶ ἐξετείνετο μέχρι τοῦ Ὑδραῶτου. Ὁ Πῶρος ἐθεώρησεν αἰσχρὸν νὰ παραδοθῆ ἄνευ πολέμου· ὅθεν ἐκινήθη κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ πεντήκοντα χιλιάδων Ἰνδῶν πεζῶν, τεσσάρων χιλιάδων ἵππέων, μεθ' ἄρμάτων καὶ μετὰ διακοσίων πυργοφόρων ἐλεφάντων. Ἀλλὰ νικηθεὶς καὶ ἀίχμαλωτισθεὶς ἤχθη ἐνώπιον τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠρώτησεν αὐτὸν πῶς θέλει νὰ τὸν μεταχειρισθῆ. «Βασιλικῶς», ἀπεκρίθη ὁ Πῶρος. «Καὶ τοῦτο μὲν θὰ γείνη», εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος· «ἄλλο δὲ τί ζητεῖς»; «Εἰς τὸ βασιλικῶς πάντα περιέχονται», ἀπήντησεν ὁ Πῶρος. Ὁ Ἀλέξανδρος θαυμάσας τὴν μεγαλοφροσύνην τοῦ Πῶρου ὄχι μόνον τὸ βασιλεῖόν του ἀπέδωκεν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας χώρας τῷ προσέθηκε καὶ μεγίστην ἐμπιστοσύνην ἔκτοτε ἐδείκνυε πρὸς αὐτόν.

Ἀφοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισε παρὰ τὸν Ὑδάσπην τὴν Νίκαιαν, εἰς τὸ μέρος ὅπου ἐνίκησε τὸν Πῶρον εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης, προὐχώρησεν ἔπειτα εἰς τὰ ἐνδότερα τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἔφθασε μέχρι τοῦ ποταμοῦ Ὑφάσιος. Ἐνῶ δὲ ἡτοιμάζετο νὰ διαβῆ τὸν ποταμὸν τοῦτον καὶ νὰ εἰσδῶλῃ εἰς τὰς θαυμασίας χώρας τοῦ Γάγγου, αἴφνης πρῶτην φοράν οἱ Μακεδόνες ἀξιωματικοὶ καὶ στρατιῶται, ἀποκαμόντες ἐκ τῶν ἀδιακόπων ἀγώνων καὶ τῶν μεγάλων ταλαιπωριῶν, ἠρνήθησαν ν' ἀκολουθήσωσιν αὐτόν. Ὁ Ἀλέξανδρος προσεπάθησεν διὰ διαφόρων μέσων νὰ μεταπείσῃ αὐτούς, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον.

§ 89. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλέξανδρου εἰς τὴν Περσίαν.
Ἐκπολιτιστικὸν ἔργον αὐτοῦ.

Τότε λοιπὸν ὁ πάντοτε ἀήττητος Ἀλέξανδρος ἔστειρε νὰ ἴττηθῆ ὑπὸ τῶν Μακεδόνων. Πρὶν δ' ἐπιστρέψῃ, ἀνήγειρε ἐπὶ τῆς δυτικῆς ὄχθης τοῦ Ὑφάσιος δώδεκα πυργοειδεῖς βωμοὺς πρὸς τιμὴν τῶν δώδεκα ὀλυμπίων θεῶν καὶ ὡς ἔσχατον πρὸς ἀνατολὰς ὄριον τῶν δορικτησιῶν του. Ἐπειτα δ' ἐπανήλθεν εἰς τὴν Νίκαιαν. Ἐκεῖ ἐπιβίασθαι μετὰ τοῦ στρατοῦ του εἰς τὸν ἐν τῷ μεταξὺ ναυπηγηθέντα στόλον δύο χιλιάδων πλοίων, κατέπλευσε τὸν Ὑδάσπην, τὸν Ἀκασίην καὶ τὸν Ἰνδόν, καθυποτάσων πάντας τοὺς παραποταμίους λαοὺς καὶ κτίζων πόλεις καὶ ναυπήγια. Κατὰ τὸν κατάπλου αὐτὸν ὑπέταξε καὶ τοὺς Μαλλοὺς, ἔθνος τῆς Ἰνδικῆς πόλεμικώτατον, ὅτε διέτρεξε τὸν μέγιστον τῶν κινδύνων. Σωθεὶς ὡς ἐκ θαύματος ἐξηκολούθησε τὸν πλοῦν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν Πάταλα, κειμένην εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἡ Ἰνδὸς σχίζεται εἰς δύο βραχίονας καὶ σχηματίζει τὸ Δέλτα. Τὴν πόλιν ταύτην ὠχύρωσεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἔβρυσεν ἐν αὐτῇ νεώρια καὶ λιμένας καὶ κατέστησε κέντρον ἐμπορίας.

Ἐκ Πατάλων ὁ Ἀλέξανδρος τὸν μὲν Νέαρχον, τὸν ὅποιον διώρυσεν ἡγεμόνα τοῦ στόλου, διέταξε νὰ φέρῃ τὸν στόλον διὰ τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου, αὐτὸς δὲ ἀπεφάσισε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Περσίαν διὰ ξηρᾶς. Κατ' Αὐγούστον τοῦ 325 ἀναχωρήσας ἐκ Πατάλων μετὰ δυσχερῆ καὶ ἀγωνιώδη πορείαν διὰ τῆς ἀμμώδους καὶ ἀνύδρου Γεδρωσίας, τοῦ νῦν Βελουτχιστάν, καθ' ἣν πορείαν κατεστράφη μέγα μέρος τοῦ στρατοῦ του, ἔφθασε τέλος εἰς τὰ Ποῦρα, πρωτεύουσαν τῆς Γεδρωσίας, ὅπου εὔρε πάντα τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἐν ἀφθονίᾳ. Ἐκείθεν διὰ τῆς εὐφόρου Καρμανίας ἔφθασεν εἰς τὴν Περσέπολιν καὶ τέλος εἰς τὰ Σοῦσα τὸν Φεβρουάριον τοῦ 324. Μετ' ὀλίγον δὲ κατέπλευσε καὶ ὁ Νέαρχος μετὰ τοῦ στόλου.

Εἰς τὰ Σοῦσα ὁ Ἀλέξανδρος διέτριψε μὴνὰς τινὰς ἀσχοληθεὶς εἰς τὸ μέγα καὶ δύσκολον ἔργον τῆς ἐνώσεως καὶ συγχωνεύσεως τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἰσιατικῶν στοιχείων. Προσεκάλεσε πάντας τοὺς μεγιστᾶνας τοῦ ἀπεράντου κράτους του μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν θυγατέρων των, ἵνα παραστῶσιν εἰς μεγάλην ἑορτήν, τὴν ὅποιαν παρεσκεύασεν ἐπὶ τῇ ἐνώσει καὶ συγχωνεύσει τῶν Ἑλλήνων καὶ

τῶν Ἀσιανῶν. Ἡρώτος ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς ἐνώσεως νυμφευθεὶς τὴν Στάτειραν, πρεσβυτέραν θυγατέρα τοῦ Δαρείου. Μετ' αὐτὸν δὲ ὀγδοήκοντα τῶν ἐπιφανεστέρων στρατηγῶν καὶ φίλων τοῦ ἐνυμφεύθησαν Περσίδας παρθένους ἐκ τῶν εὐγενεστάτων. Οἱ γάμοι αὗτοι ἐπανηγυρίσθησαν διὰ λαμπρῶν ἑορτῶν.

Μάθημα 55ον

§ 90. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Βαβυλῶνα καὶ θάνατος αὐτοῦ.

Ἐκ Σούσων ὁ Ἀλέξανδρος ἀπῆλθεν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ὅπου ἐτέλεσε πάλιν μεγαλοπρεπεῖς ἀγῶνας καὶ ἐπεδόθη εἰς εὐωχίας καὶ διασκεδάσεις. Ἄλλ' ἐν τῇ μέσῳ τῶν διασκεδάσεων ἀπέθανεν ὁ στρατηγὸς Ἡφαιστίων, τὸν ἔπειον ὁ Ἀλέξανδρος ὑπὲρ πάντας τοὺς ἄλλους κατ' ἐξοχὴν ἡγάπα. Ἡ θλίψις τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἐπιστηθίου φίλου τοῦ ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ὁ νεκρὸς μετεκομίσθη εἰς Βαβυλῶνα, ὅπου ἐτίφη μετὰ πρωτοφανοῦς λαμπρότητος. Μετ' οὐ πολὺ δὲ ἦλθε καὶ ὁ Ἀλέξανδρος εἰς Βαβυλῶνα, τὴν ἑοσίαν ἐμελέια νὰ καταστήσῃ πρωτεύουσαν τοῦ ἀχανοῦς κράτους.

Ὅτε ὁ Ἀλέξανδρος εὐρίσκετο ἐν Βαβυλῶνι, προσῆλθον ἀλλεπαλλήλως πρὸς αὐτὸν πρέσβεις ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τῆς οἰκουμένης, ἕνα συγχαρῶσιν αὐτὸν διὰ τὰ κατορθώματά του. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχε πλέον μετεωρισθῆ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης καὶ τῆς δυνάμεως. Ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πόλει τῆς Βαβυλῶνος κατεγίνετο δραστηρίως εἰς τὴν διαρρύθμισιν τοῦ ἀχανοῦς κράτους του. Παρεσκευάζετο δὲ προσέτι νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Ἀραβίας, σκοπῶν νὰ ἐνώσῃ αὐτὴν μετὰ τοῦ κράτους του. Ὡσαύτως διανοεῖτο κατόπιν νὰ ὑποτάξῃ τὴν Καρχηδῶνα, τὴν Ἴθνηριαν (Ἰσπανίαν) καὶ τὴν Ἰταλίαν καὶ οὕτω νὰ ἐνώσῃ ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς ὑπὸ τὸ σκῆπτρόν του.

Ἄλλὰ τὸ μεγαλεπήβολώτατον τοῦτο σχέδιον δὲν ἦτο πεπωμένον νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἡ τελευταία ὥρα τοῦ Ἀλεξάνδρου προσήγγιζε. Καταβληθεὶς ἐκ τῶν πολλῶν κακοπαθειῶν, τὰς ὁποίας ὑπέστη εἰς τὰς τεραστίας αὐτοῦ ἐκστρατείας, καὶ ἐκ τῆς υπερβολικῆς λύπης, τὴν ὁποίαν ἠσθάνθη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ προσφιλοῦς τοῦ Ἡφαιστίωνος, προσέτι δὲ βραχνιζόμενος καὶ ὑπὸ τῶν θλιβερῶν ἀναμνήσεων τοῦ θανάτου τοῦ Φιλῶτα, τοῦ Παρμενίωνος καὶ τοῦ Κλείτου, ἠσθένησε βαρέως. Τὴν ὀγδόην ἡμέραν τῆς ἀσθενείας του ἀπέθνηκεν ἐν ἡλικίᾳ τριάκοντα

τριῶν ἐτῶν τῷ 323. Ὁ νεκρὸς του ταριχευθεὶς καὶ τεθεὶς ἐντὸς χρυσῆς λάρνακος μετεκομίσθη μετὰ δύο ἔτη εἰς Ἀλεξάνδρειαν τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐτάφη μετ' ἐκτάκτου λαμπρότητος ἐν τῷ τεμένει τῷ κατασκευασθέντι ὑπὸ τοῦ τότε σατράπου τῆς Αἰγύπτου Πτολεμαίου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἐβασίλευσε δώδεκα ἔτη καὶ ὀκτὼ μῆνας. Κατὰ τὸ μικρὸν δὲ τοῦτο διάστημα κατώρθωσε τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατορθώματα, ὅποια οὐδεὶς ἀνὴρ οὔτε ἐκ τῶν πρὸ αὐτοῦ οὔτε ἐκ τῶν μετ' αὐτὸν κατώρθωσε· διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς ἱστορίας ὠνομάσθη Μέγας.

Μάθημα 52ον (§§ 91 καὶ 92).

§ 91. Διάδοχοι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου.

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀποθνήσκων οὐδένα ὄρισε διάδοχον. Ἐρωτηθεὶς δὲ εἰς ποῖον ἀφήνει τὴν βασιλείαν, εἰς τὸν κράτιστον, εἶπεν. Ἀλλὰ κατὰ τὰς τελευταίας ἡμέρας τῆς ἀσθενείας ἰδὼν ὅτι ἡ κατάστασις του ἐχειροτέρευεν, ἐξήγαγε τὸν σφραγιστῆρα δακτύλιον καὶ ἔδωκεν εἰς τὸν Περδίκκην. Ἐν τούτοις οἱ ἐπιφανέστεροι τῶν στρατηγῶν του, ὁ Περδίκκας, ὁ Λεοννάτος, ὁ Πτολεμαῖος καὶ ἄλλοι, συνήλθον ἀμέσως μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἵν' ἀποφασίσωσι περὶ τῆς διαδοχῆς.

Ἐκ τῶν συγγενῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲν ὑπῆρχε κανεὶς, τὸν ὅποιον οἱ Μακεδόνες ἠδύναντο ἀκωλύτως ν' ἀναγνωρίσωσιν ὡς διάδοχον. Ὁ ἐκ τῆς Βαρσίνης, χήρας τοῦ Ῥοδίου Μέμνονος, στρατηγοῦ τοῦ Δαρείου, υἱὸς του Ἡρακλῆς ἐθεωρεῖτο νέθος. Ὁ ἑτεροθαλῆς ἀδελφὸς τοῦ Ἀρριδαίου ἦτο βλάξ καὶ ἐπομένως ἀνίκανος νὰ ἄρξῃ· ἡ δὲ σύζυγός του Ῥωξάνη ἦτο ἔγκυος. Μετὰ πολλὰς καὶ διαφόρους συζητήσεις κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν ν' ἀναγνωρίσωσιν ὡς κληρονομικὸν βασιλεῖα τὸ ἐκ τῆς Ῥωξάνης τεχθησόμενον τέκνον, ἂν ἦτο ἄρρεν, νὰ ἐπιτροπεύωσι δὲ αὐτὸ ἐν Ἀσίᾳ μὲν ὁ Περδίκκας καὶ ὁ Λεοννάτος, ἐν Εὐρώπῃ δὲ ὁ Ἀντίπατρος καὶ ὁ Κράτερος. Ἀλλ' εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀντετάχθη ὁ ἀρχηγὸς τῆς φάλαγγος Μελέαγρος, ὅστις κατώρθωσε ν' ἀναγνωρισθῇ βασιλεὺς ὁ Ἀρριδαῖος ὑπὸ τὸ προσφιλὲς εἰς τοὺς Μακεδόνας ὄνομα Φίλιππος. Ἐντεῦθεν ἐπῆλθε ρῆξις μεταξὺ τῶν δύο μερίδων. Ἀλλὰ δι' ἀμοιβαίων ὑποχωρήσεων τὰ πράγματα συνεβιάσθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀρριδαῖος ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μετᾶσχη τῆς βασιλείας καὶ τὸ τέκνον τῆς Ῥωξάνης, ἂν ἐγεννᾶτο ἄρρεν, ὁ δὲ Περδίκκας διορίσθη χιλιάρχος περιδληθεὶς ἀξίωμα.

ὅπερ ἤρχετο μετὰ τὸ τοῦ βασιλέως, (οἶονεὶ πρωθυπουργός), καὶ ὁ Μελέαγρος ὑπάρχων τοῦ Περδίκκου. Μετὰ τινα χρόνον ἡ Ῥωξάνη ἔτεκεν ἄρρεν, ὅπερ ὠνομάσθη Ἀλέξανδρος.

Ὁ Περδίκκας ἀναλαβὼν τὴν ἀρχὴν ἐφρόντισε πρῶτον ν' ἀπαλλαγῆ τοῦ ἀντιζήλου τοῦ Μελέαγρου. Κατῶρθωσε λοιπὸν καὶ ἔπεισε τὸν ἀσθενῆ τὸν νοῦν Ἀρριδαῖον νὰ φονεύσῃ τὸν Μελέαγρον, αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας ἐγείνειν ἐπιμελητῆς τοῦ κράτους. Ἴνα δὲ προσοικειωθῆ τοὺς ἐπιφανεστέρους τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἐν ταῦτ' ἀπομακρύνῃ καὶ διασκορπίσῃ αὐτούς, διένειμεν εἰς αὐτοὺς τὰς σατραπείας τοῦ κράτους. Εἰς μὲν τὸν Πτολεμαῖον ἔδωκε τὴν σατραπείαν τῆς Αἰγύπτου· εἰς τὸν Ἀντίγονον τὴν σατραπείαν τῆς Παμφυλίας, Λυκίας καὶ μεγάλης Φρυγίας· εἰς τὸν Λεοννάτον τὴν σατραπείαν τῆς μικρᾶς Φρυγίας, τῆς παρὰ τὸν Ἑλλάσποντον· εἰς τὸν Εὐμένην τὴν σατραπείαν τῆς Πηλαγονίας, τῆς Καππαδοκίας καὶ τοῦ Πόντου· καὶ εἰς ἄλλους ἄλλας. Αὐτὸς δὲ ὁ Περδίκκας παρέμεινεν ἐπιμελητῆς τοῦ κράτους. Ὡς τοιοῦτος εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν τῶν βασιλικῶν στρατευμάτων καὶ ἔφερε τὴν βασιλικὴν σφραγίδα· ἅπασαι δὲ αἱ ἀρχαὶ τοῦ κράτους, πολιτικαὶ καὶ στρατιωτικαί, παρ' αὐτοῦ ἐλάμβανον διαταγὰς.

Μάθημα 57ον.

§ 92. Ἐξεγέρσεις ἐν Ἑλλάδι κατὰ τῆς Μακεδονικῆς
 δυναστείας. — Λαμιακὸς πόλεμος. — Θάνατος τοῦ
 Δημοσθένους.

Ἡ ἀγγελία περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου συνετάραξεν ἅπασαν τὴν Ἑλλάδα. Πολλοὶ πόλεις αὐτῆς ὑποκινούμεναι ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους καὶ τοῦ Ὑπερείδου, Ἀθηναίου ῥήτορος, ἔλαβον τὰ ὄπλα κατὰ τῶν Μακεδόνων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας τῶν, συμμαχικὸς δὲ στρατὸς τῶν Ἑλλήνων ἐκ τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀνδρείου καὶ ἐμπειροπολέμου Ἀθηναίου στρατηγοῦ Λεωσθένους κατέλαβε τὰς Θερμοπύλας. Ὁ Ἀντίπατρος μετὰ δέκα τριῶν χιλιάδων πεζῶν καὶ ἑξακοσίων ἵππέων ἐπέρχεται κατ' αὐτοῦ. Γενομένης μάχης, οἱ Ἕλληνες ἐνίκησαν νίκην λαμπρὰν καὶ ὁ Ἀντίπατρος ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς Λαμίαν. Ἐξ αὐτῆς καὶ ὁ

πόλεμος οὗτος ἐκλήθη Λαμιακός. Ὁ Λεωσθένης ἐπολιόρκησεν ἐν Λαμία στενώτατα τὸν Ἀντίπατρον, ἀλλὰ πληγωθεὶς καιρῶς εἰς τὴν κεφαλὴν διὰ λίθου ἀπέθανε μετὰ τινὰς ἡμέρας περὶ τὸ τέλος τοῦ 323.

Ὁ θάνατος τοῦ Λεωσθένης, ὅστις ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ πολέμου, ἐνέκρωσε τοὺς συμμαχοὺς. Διάδοχος αὐτοῦ ἐξελέχθη ὁ Ἀντίφιλος, ὅστις ἦτο μὲν ἀνδρεῖος καὶ συνετὸς στρατηγός, ἀλλὰ πολὺ κατώτερος τοῦ Λεωσθένης. Ὁ Ἀντίφιλος μαθὼν ὅτι στρατὸς εἴκοσι χιλιάδων πεζῶν καὶ δύο χιλιάδων ἰππέων ὑπὸ τὸν σατράπην τῆς μικρᾶς, παρὰ τὸν Ἑλλησποντον, Φρυγίας Λεοννάτον ἤρχετο εἰς βοήθειαν τοῦ Ἀντιπάτρου, ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν τῆς Λαμίας καὶ ν' ἀντιπαραταχθῆ κατὰ τοῦ νέου πολεμίου, πρὶν ἐνωθῶσιν οἱ δύο ἐχθρικοὶ στρατοί. Ἡ συνάντησις ἐγένετο ἐν τῇ νοτίῳ Θεσσαλίᾳ, ὅπου ἐνίκηθησαν οἱ Μακεδόνες καὶ ὁ Λεοννάτος ἐφονεύθη. Ἀλλ' ἡ νίκη αὕτη δὲν ὠφέλησε πολὺ τοὺς συμμαχοὺς, διότι ὁ Ἀντίπατρος ἐξεληθὼν ἐκ τῆς Λαμίας καὶ ἐνωθεὶς μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Λεοννάτου, λαβὼν δὲ καὶ ἐπικουρίας δέκα χιλιάδων Μακεδόνων ὑπὸ τὸν Κράτερον, ἐπετέθη κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς ἐν Κραννῶνι τῆς Θεσσαλίας (322).

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ συμμαχικοῦ στρατοῦ θεωροῦντες ἀδύνατον τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ πολέμου, ἀφοῦ οἱ περισσότεροὶ τῶν Ἑλλήνων ἔμενον ἀπλοὶ θεαταὶ τοῦ ἀγῶνος, ἐπεμψαν πρέσβεις πρὸς τὸν Ἀντίπατρον περὶ εἰρήνης. Ἀλλ' ὁ Ἀντίπατρος, θέλων νὰ διασπάσῃ τὴν συμμαχίαν τῶν Ἑλλήνων, εἰσέβαλε μετὰ τοῦ Κρατέρου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπεχρέωσεν ἐκάστην πόλιν νὰ συνθηκολογήσῃ χωριστὰ μετ' αὐτοῦ. Καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἐφάνη λίαν μετριόπαθης ὁ Ἀντίπατρος, ἀλλὰ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ὁποίους ἐθεώρει πρωταιτίους τοῦ πολέμου, ἐδείχθη πολὺ αὐστηρός. Ἀπήτησε παρ' αὐτῶν α') νὰ μεταβάλωσι τὸ πολίτευμα εἰς τιμοκρατίαν, τοῦτ' ἔστι μόνον οἱ ἔχοντες περιουσίαν ἄνω τῶν δύο χιλιάδων δραχμῶν νὰ θεωρῶνται πολῖται καὶ αὐτοὶ νὰ ψηφίζωσιν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, β') νὰ δεχθῶσι μακεδονικὴν φρουρὰν ἐν Μουνιχίᾳ, γ') νὰ παραιτήσωσι τὰς νήσους Ἴμβρον, Λήμνον καὶ Σκυρον, ὡς καὶ τὸν Ὠρωπόν, δ') νὰ πληρώσωσι τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου καὶ ε') νὰ παραδώσωσιν εἰς αὐτὸν τοὺς ῥήτορας Δημοσθένην καὶ Ὑπερείδην.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἠναγκάσθησαν νὰ δεχθῶσι τοὺς ἔρους τοῦ Ἀντι-

πάτρου. Ἄλλ' ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Ὑπερείδης προλαβόντες ἔφυγον ἐξ Ἀθηνῶν. Ἐκ τούτων ὁ μὲν Ὑπερείδης συλληφθεὶς ἐν Αἰγίνῃ καὶ παραδοθεὶς εἰς τὸν Ἀντίπατρον ἐδασκανίσθη καὶ ἐθανατώθη, ὁ δὲ Δημοσθένης κατέφυγεν εἰς τὸν ἐν Κλαυρείᾳ, τῷ σημερινῷ Πόρῳ, νκὸν τοῦ Ποσειδῶνος. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ κατεδίωξεν αὐτὸν ὁ ὑποκριτῆς Ἀρχίας, ὁ ἐπονομασθεὶς φυγαδοθήρας, κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀπειλούμενος δὲ ὁ Δημοσθένης ν' ἀποσπασθῆ δια τῆς βίας ἐκ τοῦ ναοῦ ἔλαβε δηλητήριο, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐν τῇ γραφίδι, καὶ ἀπέθανε.

§ 93. Πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαδόχων.—Τὰ ἐν Εὐρώπῃ, Ἀσίᾳ καὶ Αἰγύπτῳ παραχθέντα ἑλληνομακεδονικὰ κράτη.

Ἡ ἀμοιβαία ἀντιζηλία τῶν διαδόχων προεκάλεσε μετ' ὀλίγον μακροὺς αἰματηροὺς ἐμφυλίους πολέμους. Καὶ πρῶτον ἐφονεύθη ὁ Περδίκκας εἰς τινα κατὰ τοῦ Πτολεμαίου, σατράπου τῆς Αἰγύπτου, ἐκστρατείαν, καὶ ἔγεινε νέα διαίρεσις τοῦ κράτους. Κατὰ ταύτην ὁ Πτολεμαῖος διετήρησε τὴν Αἴγυπτον ὡσαύτως καὶ ὁ Ἀντίγονος διετήρησε τὰς χώρας, τὰς ὁποίας εἶχεν ὁ Σέλευκος ἔλαβε τὴν Βαβυλωνίαν καὶ ὁ Πύθων τὴν Μηδίαν· ἐπιμελητῆς δὲ τοῦ κράτους ἀνεγνωρίσθη ὁ Ἀντίπατρος. Ἀλλὰ καὶ ἡ νέα αὕτη διαίρεσις δὲν διήρκεσε πολὺν χρόνον. Νέοι ἐμφύλιοι πόλεμοι ἐξερράγησαν διαρκέσαντες μέχρι τοῦ 301. Τέλος δ' ὅμως διὰ τῆς ἐν Ἴψῳ τῆς Φρυγίας μεγάλης μάχης (301) ἐτέθη τέρμα εἰς τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ ἐνίκηθη καὶ ἐφονεύθη ὁ ἐκ τῶν διαδόχων ἰσχυρότατος Ἀντίγονος, καὶ τὸ ἐν Ἀσίᾳ κράτος αὐτοῦ κατελύθη, οἱ δὲ νικηταὶ τοῦ Ἀντιγόνου Σέλευκος Κάσσανδρος καὶ Λυσίμαχος μετὰ τοῦ Πτολεμαίου τῆς Αἰγύπτου προέδησαν εἰς νέαν διαίρεσιν τοῦ κράτους τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Διήρκεσαν δὲ τοῦτο εἰς τέσσαρα βασιλείαι ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων· α') τὴς Αἰγύπτου, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Πτολεμαῖος, β') τὴς Συρίας, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Σέλευκος, γ') τὴς Θράκης, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Λυσίμαχος, καὶ δ') τὴς Μακεδονίας καὶ Ἑλλάδος, ὅπερ ἔλαβεν ὁ Κάσσανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον τὸ βασιλεῖον τοῦ Λυσίμαχου κατελύθη.

Τὸ ἐκπολιτιστικὸν ἔργον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου προήγαγε κατ' ἐξοχὴν τὸ βασίλειον τῆς Αἰγύπτου ὑπὸ τοὺς Πτολεμαίους καὶ τὸ βασίλειον τῆς Συρίας ὑπὸ τοὺς Σελευκίδας· ὡσαύτως καὶ τὸ κατόπιν ἰδρυθὲν βασίλειον τοῦ Περγάμου ὑπὸ τοὺς Ἀτταλικοὺς. Πλὴν τῶν ἀνωτέρω βασιλείων παρήχθησαν βραχύτερον καὶ τὰ ἐξῆς ἑλληνομακεδονικὰ βασίλεια ἐν Ἀσίᾳ, τὸ τῆς Βακτριανῆς, τὸ τῆς Παρθυαίας τὸ τῆς Βιθυλίας, τὸ τοῦ Πόντου καὶ τὸ τῆς Καππαδοκίας.

Τ Ε Λ Ο Σ

Ἡ ἐπίσημος ἀνακοίνωσις.
ἠρξάντο ἐν ὄψει. Μαγ.

— α
7 209
209 F
8 9

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ

Ἀποικισμὸς Αἰολέων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν	1054 π.Χ.
Ἀποικισμὸς Ἰώνων εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν	1044 »
Πρῶτος μεσσηνιακὸς πόλεμος	743—724
Δεύτερος μεσσηνιακὸς πόλεμος	645—628
Κύλων	636
Δράκοντος νομοθεσία	621
Ἔθ Σόλων ἐπάνυμος ἄρχων	594
Πεισίστρατος	560—527
Ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου κατὰ τῶν Σκυθῶν	513
Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη	490
Ἡ ἐν Θερμοπύλαις μάχη καὶ ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία	480
Ἡ ἐν Πλαταιαῖς καὶ ἡ ἐν Μυκάλῃ μάχη	479
Θάνατος τοῦ Ἀριστείδου	466
Νίκαι τοῦ Κίμωνος παρὰ τὸν Εὐρυμέδοντα	466
Θάνατος τοῦ Θεμιστοκλέους	459
Τρίτος μεσσηνιακὸς πόλεμος	466—456
Πελοποννησιακὸς πόλεμος	431—404
Θάνατος τοῦ Περικλέους	429
Ἄλωσις τῶν Πλαταιῶν ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδάμου	427
Κατάληψις τῆς Πύλου ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους	425
Νικίειος εἰρήνη	421
Ἡ εἰς Σικελίαν ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων	415
Ἡ ἐν Σικελίᾳ καταστροφή τῶν Ἀθηναίων	413
Ἡ ἐν Ἀργινοῦσαις ναυμαχία	406
Ἡ ἐν Αἰγὸς ποταμοῖς καταστροφή τῶν Ἀθηναίων	405
Κύρου ἀνάβασις καὶ κάθοδος τῶν μυρίων	401—400
Θάνατος τοῦ Σωκράτους	399
Ἀνακλιθεῖος εἰρήνη	387
Κατάληψις τῆς Καδμείας ὑπὸ τοῦ Φοιδίδου	382
Ἡ ἐν Δεϋκτροῖς μάχη	371
Ἡ ἐν Μαντινείᾳ μάχη	362
Φωκικὸς πόλεμος	355—346
Ἡ ἐν Χαίρωνείᾳ μάχη	338
Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος	336—323
Ἡ παρὰ τὸν Γρανικὸν ποταμὸν μάχη	334
Ἡ ἐν Ἴσοφ μάχη	333
Ἡ παρὰ τὰ Γαυγάμηλα μάχη	331
Ἐκστρατεία τοῦ Ἀλεξάνδρου κατὰ τῆς Ἰνδίας	327
Θάνατος Μεγάλου Ἀλεξάνδρου	323
Λαμιακὸς πόλεμος	323
Θάνατος τοῦ Δημοσθένους	322
Ἡ ἐν Ἴψφ μάχη	301

ΑΛΦΑΒΗΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΝΟΜΑΤΩΝ

Ἀγαμέμνων σελ.	6, 11, 12	Δερκυλλίδης σελ.	72
Ἀγησίλαος »	72, 73	Δημάδης »	82
Ἄγις »	63	Δημήτηρ »	5
Ἄδραστος »	10	Δημοσθένης »	60, 82, 84, 97
Ἄδριακός »	28	Διηγένης »	42
Ἀθηνᾶ »	5	Διόνυσος »	5
Αἴας »	5	Δράκων »	23
Αἴγισθος »	12	Δῶρος »	4
Αἰήτης »	10	Ἐκτωρ »	12
Αἰθρα »	9	Ἐλένη »	11
Αἴμων »	11	Ἐλλη »	9, 10
Αἰολός »	5	Ἐλλην »	4
Ἀισχίνης »	82	Ἐπικμειώνδ. »	76, 77, 78, 79
Ἀλέξανδρος » 85, 86, 87, 89, 90, 95		Ἐρμῆς »	5
Ἀλκιβιάδης »	61, 62, 64, 65	Ἐτεοκλῆς »	10
Ἀλκμέων »	22	Ἐτεόνικος »	66
Ἀμύντας »	80	Εὐαγόρας »	67
Ἀνακχόρας »	58	Εὐριπίδης »	58
Ἀντακλίδας »	72, 73	Εὐρυβιάδης »	44, 46
Ἀντιγόη »	10	Εὐρυδίκη »	11
Ἀντίγονος »	97, 99	Εὐρυσθένης »	14
Ἀντίπατρος »	97, 99	Εὐρυσθεύς »	8
Ἄντιφιλος »	98	Ἐφιάλτης »	42
Ἄνυτος »	70	Ζεὺς »	5
Ἀπόλλων »	5	Ἡρα »	5
Ἄρακος »	66	Ἡρακλῆς »	8, 96
Ἄρης »	5	Ἡρόδοτος »	58
Ἀρισταγόρ. »	35	Ἡφαιστίων »	95
Ἀριστείδης »	39, 45, 46	Ἡφαιστος »	5
Ἀριστογείτ. »	29	Θεαγένης »	22
Ἀριστόδημ. »	13, 18	Θεανώ »	50
Ἀριστομένη. »	20	Θέμις »	5
Ἀριστοτέλης »	85	Θεμιστοκλῆς » 39, 40, 41, 43, 45, 46, 49, 50	
Ἀριστοφάνης »	58	Θέτις »	11
Ἀρμύδιος »	29	Θησεύς »	8, 9, 21
Ἀρειθίος »	96	Θόδωρον »	72
Ἀράβαζος »	50	Θουκυδίδης »	58
Ἀρταξέρξης »	50, 52	Θρασύβουλος »	68, 69
Ἀρταφέρνης »	37	Ἰάσων »	10
Ἄρτεμις »	5	Ἰκτινός »	58
Ἀργέλαος »	80	Ἰνπαρχος »	28
Ἀρχίς »	75	Ἰπίκις »	28
Ἀρχίδαμος »	59	Ἰππόδημος »	50
Ἀσπασία »	56	Ἰσχυόρας »	29
Ἀφροδίτη »	5	Ἰσμήνη »	10
Ἀγαίος »	4	Ἰστιαίος »	36
Ἀχιλλεύς »	11, 12	Ἴων »	4
Βάκχλ »	7	Κάδμος »	6
Βασιάνη »	96	Καλλικλῆς »	68
Βήστος »	91	Καλλικράτης »	58
Βρασιδης »	60, 61	Καλλικρατίδης »	65
Γοργίδας »	76	Καλλίμαχος »	38
Γύλιππος »	63	Κάρναος »	80
Δαναός »	6	Κάσσανδρος »	99
Δαρειός »	35, 36, 87, 88	Κέκροφ »	6
Δάτις »	37		

Κίμων σελ.	50	Πικροσάννης σελ.	49, 50, 52, 54
Κλίαςχος »	70, 71	Πείσανδρος »	64
Κλεσμένης »	29	Πείσιστρατος »	27, 28
Κλείτος »	87	Πελίας »	10
Κλεόμβροτος »	77	Πελοπίδης »	74, 75, 76, 79
Κλέων »	60, 61	Πέλωψ »	6
Κλυταιμνήσ. »	12	Περδικκός »	87, 97
Κόδρος »	21	Περικλής »	55, 56, 57
Κόων »	65, 66, 67, 72	Πηλεΐδης »	11
Κράτερος »	87, 98	Πηνελόπη »	12
Κρεσφόντης »	13, 14	Πίνδαρος »	87
Κρέων »	11	Πλάτων »	58
Κριτίας »	69	Πλούτων »	5
Κύλων »	22	Πολυνείκης »	10
Κυναγιειρος »	33	Ποσειδών »	5
Κύρος »	35, 70	Πρίαμος »	11
Λάμαχος »	61, 62	Προκλής »	14
Λεοννάτος »	89, 98	Πτολεμαῖος »	96, 97
Λεοντιάδης »	74, 76	Πῶρος »	93
Λεωνίδης »	41, 42	Ῥαδάμανθυς »	6
Λεωσθένης »	97	Ῥωξάνη »	92, 96
Λεωτοχίδης »	48	Σέλευκος »	99
Λύγδαμις »	28	Σίκαννος »	43
Λυκοῦργος »	16, 18, 27	Σόλων »	24, 25, 26
Λύκων »	70	Σοφοκλής »	58
Λύσανδρος »	66, 67, 68	Σπιθριδάτης »	—
Λυσίμαχος »	99	Στησίλοος »	38
Μαρθόνιος »	46, 47, 48	Σωκράτης »	53, 69
Μεγακλής »	27	Ταξιάρχης »	93
Μέδων »	21	Τήμενος »	13
Μελέγχρος »	96, 97	Τιγράνης »	48
Μέλητος »	70	Τιθράβουτος »	72
Μενέλαος »	11, 12	Τιμόθεος »	76
Μερόπη »	14	Τιμοκράτης »	72, 73
Μιλτιάδης »	35, 38, 39	Τισαχέρης »	64, 71
Μίνως »	6	Τυρτάιος »	20
Μησιανός »	58	Υπερείδης »	97, 98
Νέαρχος »	34	Φίλαικος »	83
Νέστωρ »	11	Φαριάδαρος »	72
Νικίας »	61, 62, 63	Φειδίας »	58
Νικόβιος »	43	Φειδιπίδης »	37
Νικόβιος »	58, 71	Φίλιππος »	80, 81, 83, 84
Νεοφών »	40, 42, 44, 46, 50	Φιλοκράτης »	82
Νεφέης »	11, 12	Φιλόμηλος »	83
Νόδιππος »	10	Φιλώτας »	87
Νόμης »	12	Φοιβίδας »	74
Νομάρχος »	83	Φρίξος »	—
Νοξάρτης »	92	Φυλλίδης »	9
Νόβλος »	13	Χέρων »	75
Πάρις »	11	Χέουψ »	7
Παρμενίων »	87, 88	Χερφής »	7

